

1/2015

 Finnwatch

Elämiseen riittävä palkka ihmisoikeutena

Laskentamalli ja suositukset

Finnwatch on suomalaisen yritystoiminnan globaaleja vaikutuksia tutkiva kansalaisjärjestö. Finnwatchin taustalla vaikuttaa yhdeksän kehitys-, ympäristö- ja ay-järjestöä: Solidaarisuus, Eettisen kaupan puolesta, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK, Attac, Kirkon Ulkomaanapu, Kepa, Kehys, Dalitien solidaarisuusverkosto ja Maan ystävät.

Raportin kirjoittaja: Henri Telkki

Taitto: Petri Clusius / Amfibi Ky

Julkaisuajankohta: helmikuu 2015, toinen uudistettu painos maaliskuu 2015

Kannen kuva: Hamed Masoumi, Flickr, Creative Commons

Raportti on tuotettu Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK:n toimeksiannosta.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	4
2. RIITTÄMÄTÖN PALKKA ALTISTAA HYVÄKSIKÄYTÖLLE JA KÖYHYYSKIERTEELLE	5
3. TARVITAAN TYÖNTEKIJÄN JA HÄNEN PERHEENSÄ PERUSTARPEET HUOMIOIVA PALKKAMITTARI	7
4. ELÄMISEEN RIITTÄVÄ PALKKA ON IHMISOIKEUS	14
4.1. Valtioiden velvollisuus on suojella ihmisoikeuksia	16
4.2. Yrityksillä on vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia.....	17
5. MISTÄ ELÄMISEEN RIITTÄVÄ PALKKA KOOSTUU?	19
6. ESIMERKKEJÄ ELÄMISEEN RIITTÄVÄN PALKAN LASKENTAMALLEISTA	20
6.1. AFWA:n Aasian vaateteollisuuden pohjapalkka	20
6.2. ALaRM:in työntekijäkyselyyn perustuva palkka.....	24
6.3. SA8000-sertifioidun tehtaan palkkalaskelma	25
6.4. ISEAL-allianssin paikallisiin selvityksiin perustuva aluekohtainen laskelma	28
6.5. WageIndicator-säätiön nettikyselyihin perustuva globaali palkkalaskuri	35
6.6. MIT:n tilastotietoihin perustuva palkkalaskuri	38
6.7. JRF-säätiön kotitalouksien käsityksiin perustuva vähimmäistulo	40
7. FINNWATCHIN MALLI ELÄMISEEN RIITTÄVÄN PALKAN LASKEMISEKSI	44
7.1. Palkkalaskelman läpinäkyvyys ja sidosryhmien kuuleminen	44
7.2. Palkan alueellisuus	44
7.3. Selvitysmenetelmien monipuolisuus	45
7.4. Perustarpeet ja elinkustannusten määrittäminen.....	47
7.5. Palkalla elätettävien määrä	53
7.6. Puolison ansiotulojen ja työn saatavuuden huomiominen	54
7.7. Säännöllisenä työaikana ansaittu käteen jäävä palkka	56
7.8. Säännöllinen päivittäminen kuluttajahintojen nousun huomioimiseksi	57
7.9. Yhteenveto laskentamallista	59
8. SUOSITUKSET	61
LÄHTEET	62

1. Johdanto

Elämiseen riittävällä palkalla (eng. living wage) tarkoitetaan palkkaa, jolla työntekijä kykenee hankkimaan itselleen ja perheelleen perustasoisen, mutta paikallisesti hyväksyttävän elintason. Tällainen palkka riittää tyydyttämään perheenjäsenten perustarpeet (esimerkiksi riittävän ravinnon, asumisen, terveydenhuollon, vaatetuksen, liikkumisen ja lasten koulutuksen) sekä mahdollistaa pienimuotoisen säästämisen ja osallistumisen sosiaaliseen ja kulttuuriseen elämään.

Vaikka elämiseen riittävä palkka on ihmisoikeyks, sitä noudatetaan heikosti ja vaihtelevilla tavoilla. Kehitysmaissa ja muualla säädetyt vähimmäispalkat eivät usein riitä elämiseen, sillä työntekijän ja hänen perheensä perustarpeita ei välttämättä huomioida riittävästi. Lisäksi vähimmäispalkkasääntelyyn vaikuttavat muut poliittiset näkökohdat, kuten vaikutukset työllisyyteen ja talouskasvuun. Vähimmäispalkan taso onkin riippuvainen poliittisista realiteeteista. Kehitysmaissa myös järjestäytymisvapauden ja kollektiivisen neuvotteluoikeuden toteutuminen on usein heikkoa, mikä lisää riskiä liian alhaisiin palkkoihin.

Elämiseen riittävän palkan varmistaminen on valtioiden tehtävä, mutta yritysvastuukustelun myötä toimia elämiseen riittävän palkan maksamiseksi on yhä enemmän alettu vaatia myös yrityksiltä. Yritykset vetoavat kuitenkin usein siihen, ettei elämiseen riittävän palkan laskemiseksi ole yhtä oikeaa laskentatapaa, jota voitaisiin soveltaa kaikilla aloilla tai elinolosuhteiltaan erilaisilla alueilla.

Elämiseen riittävä palkka on välttämätön edellytys muiden ihmisoikeuksien suojelemiseksi, sillä sen puute altistaa muun muassa

liiallisiin ylitoihin ja lapsityövoiman hyväksikäyttöön. Vaikka matalapalkkauksesta kärsivät erityisesti kehitysmaiden työntekijät ja heidän perheensä, se on globaaleihin tuotantorakenteisiin kytkeytyvä ongelma, jonka syntymiseen suomalaisetkin yritykset saattavat olla osallisia joko suoraan työnantajina tai riittämätöntä palkkaa maksavien tehtaiden liikekumppaneina.

Tämä raportti on ensimmäinen elämiseen riittävän palkan käsitettä ja sen laskemista yritysvastuun näkökulmasta käsittelevä kotimainen tutkimus. Raportissa selvitetään, mitä elämiseen riittävä palkka tarkoittaa, mihin käsitettä tarvitaan ja mitkä ovat valtioiden ja yritysten vastuut ja velvoitteet riittävän palkan maksamiseksi. Raportissa käydään läpi esimerkkejä keskeisistä kehitysmaissa sovelletuista elämiseen riittävän palkan laskentamalleista ja arvioidaan niiden soveltuvuutta elämiseen riittävän palkan mittareina.

Tarkoitus on tarjota erityisesti suomalaisille yrityksille niiden toimialasta riippumatta käytännön työkalu elämiseen riittävän palkan määrittämiseksi ja maksamiseksi kehitysmaissa, joissa niillä on tuotantoa tai muita liikesuhteita.

2. Riittämätön palkka altistaa hyväksikäytölle ja köyhyyskierteelle

Liian alhainen palkka asettaa ihmiset haavoittuvaan asemaan. Mikäli työntekijä ei kykene ansaitsemaan perheen elättämiseksi riittävää palkkaa normaalien viikkotyötuntien puitteissa, pyrkii työntekijä tekemään ylityötä palkkavajeen kattamiseksi. Usein työntekijällä ei ole varaa kieltäytyä ylityöstä huolimatta siitä, että hän on sairas tai jos työolosuhteet ovat vaaralliset taikka tarjotut työehdot poikkeuksellisen huonot. Liiallisten työtuntien vuoksi työntekijä ei saa tarvitsemaansa lepoa eikä hänellä ole aikaa tukea ja kasvattaa lapsiaan tai viettää vapaa-aikaansa ja virkistäytyä. Liialliset ylityöt voivat myös estää työntekijää toteuttamasta järjestäytymisvapauttaan, sillä työntekijälle ei jää aikaa eikä energiaa ammattiyhdistystoimintaan¹.

Liiallisten ylityöiden määrästä globaalitasolla kertoo ILO:n vuoden 2007 arvio, jonka mukaan peräti 22 prosenttia maailman työväestöstä eli 614,2 miljoonaa ihmistä tekee

keskimäärin yli 48 tuntia töitä viikossa². Finnwatchin viimeisin raportti paljasti suomalaisen kustantamoiden käyttämän kiinalaisen painotehtaan työntekijöiden tekemän keskimäärin jopa 20 tuntia ylityötä viikossa, jotta palkka riittäisi elämiseen³. Vastaavia, hyvin suuria ylityömääriä on havaittu useiden muidenkin Finnwatchin tutkimusten yhteydessä⁴.

Ylityöiden lisäksi riittämätön palkka ajaa vanhemmat laittamaan alaikäisiä lapsiaan töihin koulunkäynnin kustannuksella siitä huolimatta, että lapsityövoiman hyväksikäyttö

1 Finnwatch, 2012, Menetetty vallankumous, Ihmisoikeusloukkaukset arkipäivää Bangladeshin tekstiiliteollisuudessa työskenteleville naisille, saatavilla osoitteessa: <http://www.finnwatch.org/images/pdf/bangladeshweb.pdf>

2 ILO, 2007, Working Time Around the World: Main findings and policy implications, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_082838.pdf

3 Finnwatch, 2014, Kirjoja Kiinasta, Suomessa toimivien kustantamojen vastuullisuus, saatavilla osoitteessa: <http://www.finnwatch.org/images/pdf/Kustannus-Web-2.pdf>

4 Esimerkiksi Finnwatch, 2014, Viidakon lait, Palmuöljy-ostojen vastuullisuus Suomessa, saatavilla osoitteessa: http://www.finnwatch.org/images/pdf/palmuoljy_web.pdf; Finnwatch, 2012, Menetetty vallankumous, Ihmisoikeusloukkaukset arkipäivää Bangladeshin tekstiiliteollisuudessa työskenteleville naisille, saatavilla osoitteessa: <http://www.finnwatch.org/images/pdf/bangladeshweb.pdf>

Työntekijä nukkuu tauolla. Finnwatch tutki vuosina 2012 ja 2014 kiinalaisia tehtaita, jotka valmistavat erilaisia Suomeen tuotavia tuotteita kuten kirjoja ja kodinelektronikkaa. Elämiseen riittämättömän palkan takia työntekijät tekevät päivittäin useita tunteja ylityötä.

on lähes kaikissa maissa kiellettyä⁵. Näistä uhrauksistakaan huolimatta työntekijän kokonaistulot eivät välttämättä pysty kattamaan kaikkia perheen perustarpeita. Tästä seuraa muita köyhyyteen liittyviä ongelmia, kuten aliravitsemusta ja hoitamattomia sairauksia. Perheellä ei ole varaa ostaa riittävästi ravinteikasta ruokaa tai maksaa terveystaksuja, lapset eivät saa riittävästi koulutusta ja perhe joutuu elämään puutteellisissa oloissa. Ongelmat ovat tuttuja perheettömille ja naimattomille työntekijöille, joille riittämätön palkka voi olla este perheen perustamiselle⁶.

Vaikka työntekijän rahat riittäisivät juuri ja juuri normaalien kuukausittaisten menojen maksamiseen, on työntekijällä riski joutua köyhyys- ja velkakierteeseen, mikäli työntekijällä ei ole mahdollisuutta säästää pahan päivän varalle. Pidemmällä aikavälillä työntekijälle syntyy nimittäin aina joitakin epäsuunnollisia ja yllättäviä kuluja tai hän voi joutua työttömäksi, minkä vuoksi työntekijä joutuu ottamaan lainaa. Mahdollisuus säästöihin on erityisen tärkeää kehitysmaissa, joissa sosiaaliturva on heikko.

Työntekijäryhmistä matalapalkkaisuutta esiintyy erityisesti naisten, nuorten, siirtotyöntekijöiden ja epävirallisessa taloudessa⁷ työskentelevien keskuudessa. Siirto- ja vuokratyöntekijät ja tehtaissa vain lyhyen aikaa työskennelleet eivät yleensä kuulu keskitetysti neuvoteltujen palkkaratkaisujen piiriin, mikä osaltaan selittää näiden ryhmien palkkojen alhaisuutta⁸.

Naiset sijoittautuvat matalapalkka-aloille, joissa järjestäytymisaste on alhainen, ja he ovat myös vähemmän edustettuina ammattiliitoissa. Näiden syiden lisäksi naisten riittämättömät palkat johtuvat pitkälti sosio-kulttuurisista tekijöistä, kuten sukupuolirooliin kohdistuvista odotuksista ja syrjinnästä⁹.

Matalapalkkaisimmat ovat usein myös kouluttamattomia ja ammattitaidottomia työntekijöitä, ja syytä riittämättömiin palkkoihin onkin etsitty myös ammatillisen koulutusjärjestelmän puutteista sekä yritysten vähäisestä investoinneista työntekijöidensä koulutukseen ja kehittämiseen.¹⁰ Alhaisia palkkoja esiintyy epävirallisen talouden lisäksi erityisesti maatalouden piirissä (kehitysmaissa) sekä vähittäismyyntityössä, hotelli- ja ravintola-alalla, sosiaalipalveluissa (ml. kotitaloustyö), kuljetusalalla ja teollisessa tuotannossa (ruoka- ja vaateteollisuus)¹¹.

5 Finnwatch, 2012, Lapsityövoimaa ja vaarallisia kemikaaleja, saatavilla osoitteessa: http://www.finnwatch.org/images/pdf/finnwatch_luonnonkumi_web.pdf

6 Esimerkiksi Finnwatchin Intiassa Stora Enso Inpacin tehtaalla haastattelemat naimattomat miespuoliset työntekijät valittivat, että riittämätön palkka estää heitä menemästä naimisiin ja hankkimasta perhettä. Finnwatch, 2013, Stora Enso ja ihmisoikeudet, s. 32, saatavilla osoitteessa: http://www.finnwatch.org/images/pdf/stora_enso_intiassa_web.pdfhttp://www.finnwatch.org/images/pdf/stora_enso_intiassa_web.pdf

7 Epävirallisella taloudella (eng. informal economy) viitataan työhön, jota tehdään virallisen valvonnan ulkopuolella ja minkä vuoksi työntekijät jäävät usein vaille oikeudellista suojaa.

8 Esimerkiksi Finnwatch, 2013, Stora Enso ja ihmisoikeudet, s. 32, saatavilla osoitteessa: http://www.finnwatch.org/images/pdf/stora_enso_intiassa_web.pdf

9 ILO, 2014, Global Wage Report 2014/15, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_324678.pdf

10 ILO, Grimshaw, D., 2011, What do we know about low-wage work and low-wage workers? Analysing the definitions, patterns, causes and consequences in international perspective, s. 31–33, saatavilla osoitteessa: <https://research.mbs.ac.uk/european-employment/Portals/0/docs/gendersocial/ILO%20Paper%202011%20-%20CWES28.pdf>

11 Ibid., s. 12–13.

3. Tarvitaan työntekijän ja hänen perheensä perustarpeet huomioiva palkkamittari

Globaaleja tuotantorakenteita ja markkinoita hallitsevat monikansalliset yritykset, jotka pyrkivät sijoittamaan tuotantoa tai hankkimaan tavaroita ja palveluita alihankintana maista, joissa tuotantokustannukset ovat alhaisia¹². Tuotantomaita ja niiden tehtaita kilpailutetaan keskenään, jotta tuotantokuluja saadaan minimoitua entisestään. Tuotteen arvosta suurin osa muodostuu arvoketjun loppuvaiheessa brändäyksen ja vähittäismyynnin yhteydessä, kun taas tuotantoketjun alkupäässä kehitysmaiden tehdastyöntekijöille ja heidän perheilleen tuotteen arvosta jää vain murto-osa¹³.

Keskeinen este palkkojen nostamiselle on kollektiivisen neuvotteluoikeuden heikko toteutuminen. Tehokas kollektiivinen neuvottelijärjestelmä lisää erityisesti heikommassa asemassa olevien työntekijöiden neuvotteluvoimaa ja ehkäisee palkkakilpailua¹⁴. Maat, joissa neuvottelut eivät kata kaikkia työntekijöitä tai ne eivät ole koordinoituja ja keskitettyjä ja joissa ammattiliitot ovat heikkoja, esiintyy eniten riittämättömiä palkkoja¹⁵.

Vaikka sitovaa vähimmäispalkkasääntelyä on pidetty keskeisenä välineenä työntekijöiden

suojelemiseksi alipalkkaukselta, vähimmäispalkkatasot ovat monissa valtioissa riittämättömiä elämiseen¹⁶. Alhaisia vähimmäispalkkoja selittää osaltaan palkkakilpailun syöksykierre kehitysmaiden välillä. Maiden hallitukset pyrkivät houkuttelemaan alhaisilla palkoilla maihinsa tilauksia, tuotannollista toimintaa ja investointeja, ja suuryritykset lobbaavat voimakkaasti kevyen sääntelyn puolesta¹⁷. Minimipalkan muuttaminen lainsäädännön kautta on myös hidas prosessi, minkä vuoksi säädetyt vähimmäispalkat eivät useinkaan pysy elinkustannusten nousun perässä.

Vähimmäispalkkasääntelyn puutteiden vuoksi vastuunottoa on vaadittu jo pitkään monikansallisilta yrityksiltä. Niiden vastuullisuuslinjauksista ja auditoinneista konkreettiset ja mitattavat sitoumukset elämiseen riittävän palkan maksamiseksi puuttuvat kuitenkin edelleen joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta (ks. yritys vastuunormistoista s. 34). Yritys ilmaisee usein periaatetasolla pyrkimyksensä riittävän palkan maksamiseen, mutta konkreettinen laskelma tai muu vertailukohta ja aikataulutettu suunnitelma

12 Tuotanto- ja työvoimakustannukset ovat kuitenkin vain yksi tekijä. Lisäksi sijoittautumiseen vaikuttavat muut liiketoimintaedut, kuten mahdolliset säästöt logistiikkakustannuksissa, veroissa, sivukuluissa sekä toimintaympäristön vakaus jne. Lisäksi on huomattava, että yhä isompi osa maailman suurimmista yrityksistä tulee Kiinasta, Intiasta ja muista vastaavista kehitysmaista pidetyistä maista.

13 Ks. esim. Merk, J., AFW, 2009, *Stitching a Decent Wage Across Borders, The Asia Floor Wage Proposal*, saatavilla osoitteessa: <http://www.cleanclothes.org/resources/publications/afw.pdf><http://www.cleanclothes.org/resources/publications/afw.pdf>

14 ILO:n mukaan kattavamman kollektiivisen neuvotteluoikeuden toteutumisen seurauksena palkkaerot tasaantuvat ja palkat reagoivat paremmin talouskasvuun. ILO, *Global Wage Report, 2008/09*, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_100786.pdf

15 ILO, Grimshaw, D., 2011, *What do we know about low-wage work and low-wage workers? Analysing the definitions, patterns, causes and consequences in international perspective*, s. 30, saatavilla osoitteessa: <https://research.mbs.ac.uk/european-employment/Portals/0/docs/gendersocial/ILO%20Paper%202011%20-%20CWES28.pdf>

16 Esimerkiksi Finnwatchin selvitys Stora Enso Inpacin Intiaan tehtaalla osoitti, että työntekijöille maksettavat palkat ovat lainmukaisia, mutta eivät riitä elämiseen. Intian bruttokansantuotteen kasvusta huolimatta maan palkat ja niiden ostovoima ovat viimeisten vuosien aikana pikemminkin pienentyneet kuin kasvaneet. Finnwatch, 2013, *Stora Enso ja ihmisoikeudet*, saatavilla osoitteessa: http://www.finnwatch.org/images/pdf/stora_enso_intiassa_web.pdfhttp://www.finnwatch.org/images/pdf/stora_enso_intiassa_web.pdf

17 Oxfam, 2014, *Steps towards a living wage in global supply chains*, saatavilla osoitteessa: http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/ib-steps-towards-living-wage-global-supply-chains-101214-en.pdfhttp://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/ib-steps-towards-living-wage-global-supply-chains-101214-en.pdf

palkkatasojen nostamiseksi puuttuvat.¹⁸ Omaksutut elämiseen riittävän palkan määritelmät eivät myöskään ole välttämättä yhdenmukaisia elämiseen riittävän palkan käsitteen kanssa eikä niiden perusteella tehdyt laskelmat siten riittäviä elämiseen.¹⁹ Yritysten aloitteet ostokäytäntöjen ja hinnoittelun muuttamiseksi ja palkkojen nostamiseksi elämiseen riittävälle tasolle niiden alihankkijoiden tehtäissa ovat myös vähäisiä. Lisäksi avoimuudessa on puutteita, sillä useinkaan esimerkiksi alihankkijoita ei haluta kertoa.

Yleinen ongelma on, ettei vähimmäispalkkoja asetettaessa pyritä varmistamaan palkan riittävyttä työntekijän ja hänen perheensä perustarpeiden kannalta²⁰. Poliitikot ja analytikot vertailevat usein kotitalouksien tuloja

kansallisesti määritettyyn tai kansainväliseen²¹ köyhyysrajaan tai muihin taloudellisen hyvinvoinnin mittareihin²² arvioidakseen sitä, kykeneekö ihminen hankkimaan itselleen riittävän elintason. Usein vähimmäispalkka asetetaan lähelle köyhyysrajaa ja joskus jopa sen alle²³. Köyhyysrajat ja muut käytössä olevat taloudellisen hyvinvoinnin indikaattorit kuitenkin usein aliarvioivat köyhyydestä tai talousvaikeuksista kärsivien määrää ja näiden ihmisten vaikeuksien astetta suhteessa muuhun väestöön.

Köyhyysrajojen erityinen ongelma on se, että ne lasketaan eri maissa eri tavoin, suhteellisesti tai absoluuttisesti, joista jälkimmäisessä tavassa elinkustannuksina huomioidaan usein vain niukat vähimmäistarpeet (ruoka, asuminen, vaatteet ja muut), eikä välttämättä esimerkiksi lastenhoidosta tai terveydenhuollosta aiheutuvia kuluja²⁴. Lastenhoidon huomio on tärkeää, sillä sen saatavuus ja hinta vaikuttaa yksilön kykyyn ottaa vastaan työtä²⁵.

- 18 Kansalaisjärjestöverkosto Clean Clothes Campaign (CCC):n selvitti vuonna 2013 viidenkymmenen johtavan eurooppalaisen vaateyhtiön käytäntöjä elämiseen riittävän palkan maksamiseksi. Löydösten perusteella vain harva yhtiö teki tarpeeksi palkkojen nostamiseksi oikeudenmukaiselle tasolle kehitysmaissa, joissa niillä on tuotannollista toimintaa. Ainoastaan neljä yhtiötä pystyi CCC:n mukaan osoittamaan toimenpiteitä, jotka voivat johtaa merkittävään palkkatasojen nousuun. Seitsemän yhtiötä oli omaksunut uskottavan elämiseen riittävän palkan vertailutyökälun. Yksikään yritys ei vielä maksanut elämiseen riittävää palkkaa. Clean Clothes Campaign, 2014, Tailored wages, saatavilla osoitteessa: <http://www.cleanclothes.org/livingwage/tailoredwages/tailored-wage-report-pdf>
- 19 Esimerkiksi elämiseen riittävään palkkaan periaatteessa sitoutunut H&M ei sitoudu konkreettiseen laskelmaan ja sen elämiseen riittävän palkan määritelmän on puutteellinen, sillä siinä ei huomioida sellaisia tosielämän kuluja kuten lastenhoito, liikkuminen ja vapaasti käytettävissä olevat tulot välttämättömien menojen jälkeen. Finnwatch, 11.4.2014, Halpoja vaatteita elämiseen riittävällä palkalla? <http://www.finnwatch.org/fi/uutiset/115-halpoja-vaatteita-elaamiseen-riittaevaellae-palkalla?> (viitattu 5.2.2015). Huonekalujätti IKEA ilmoitti puolestaan kesäkuussa 2014 alkavansa maksaa vähintään elämiseen riittävää palkkaa Yhdysvaltojen tehtaisaan. IKEA on kuitenkin valinnut sellaisen palkkalaskelman, joka perustuu yksin elävän työntekijän perustarpeisiin, eikä huomioi mahdollisuutta lasten elättämiseen. Washington Post, 26.6.2014, Ikea to raise workers' pay to a 'living wage', <http://www.washingtonpost.com/blogs/on-leadership/wp/2014/06/26/ikea-to-raise-workers-pay-to-a-living-wage/> (viitattu 18.11.2014); Marketplace, 6.8.2014, Meet the woman behind Ikea's living wage calculator, <http://www.marketplace.org/topics/business/meet-woman-behind-ikeas-living-wage-calculator> (viitattu 18.11.2014)
- 20 ILO:n vuonna 1992 keräämien tietojen mukaan vain 26 valtiota 99:stä raportoi huomioineensa vähimmäispalkkaa asettaessaan työntekijöiden ja heidän perheidensä sosiaalisia ja taloudellisia tarpeita ja 43 valtiota raportoi huomioineensa vain joitakin elementtejä niistä. ILO, Anker, R., 2011, Estimating a living wage: A methodological review, s. 17, saatavilla osoitteessa: <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/>

[public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf](http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf)http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf

- 21 Maailmanpankin määrittämä äärimmäisen köyhyyden raja on 1.25 dollaria päivässä. The World Bank, Haughton, J., Khandker, S.R., 2009, Handbook on Poverty + Inequality, saatavilla osoitteessa: http://siteresources.worldbank.org/INTPA/Resources/429966-1259774805724/Poverty_Inequality_Handbook_Ch03.pdfhttp://siteresources.worldbank.org/INTPA/Resources/429966-1259774805724/Poverty_Inequality_Handbook_Ch03.pdf
- 22 Yksilötasolla ihmisten taloudellista hyvinvointia ja köyhyyttä voidaan vertailla esimerkiksi kotitalouksien käytettävissä oleva tulon, ansiotulon, työllisyysasteen tai todellisen yksilöllisen kulutuksen perusteella, sillä kaikkien näiden indikaattorien voidaan katsoa ainakin jossain määrin ilmentävän ihmisen kykyä hankkia tavaroita ja palveluita. Tilastokeskus, Okkonen, M. ja Sauri, H., 2013, Talouskriisi sosiaali-indikaattorien valossa, http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_001.html?s=0http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_001.html?s=0 (viitattu 5.1.2015)
- 23 WageIndicator Foundation, Guzi, M., 2013, Estimating Living Wage Globally - 65 countries, saatavilla osoitteessa: http://www.wageindicator.org/documents/publicationslist/publications-2013/Estimating%20Living%20Wage%20Globally_201311.pdf
- 24 Ongelma on myös, että usein muiden vähimmäistarpeiden elinkustannukset johdetaan erikseen selviteistä ruokakustannuksista. Ks. metodin ongelmista s. 46
- 25 Farrigan, T. L., ja Glasmeier, A. K., 2001, Living Wage and Job Gap Study Beaufort County, South Carolina, saatavilla osoitteessa: http://povertyinamerica.mit.edu/products/publications/beaufort_living_wage/beaufort_living_wage.pdf

Köyhyysrajat lasketaan eri tavoin

Köyhyysraja tarkoittaa kansalaisen tulotasoa, jonka alapuolella ihmisen katsotaan olevan köyhä eli henkilöllä ei ole varaa hankkia välttämättömiä hyödykkeitä perustason ylläpitämiseksi. Köyhyysrajat asetetaan suhteellisesti tai absoluuttisesti. Suhteellinen mittaustapa, joka on yleisesti käytössä muun muassa Euroopassa, mittaa köyhän väestönosan tulotasoa suhteessa muuhun väestöön. Esimerkiksi EU:n käyttämä köyhyysraja on 60 prosenttia mediaanitulosta²⁶. Suhteellista köyhyysrajaa voi kuvata taloudellisen tasa-arvon mittariksi, joka muuttuu automaattisesti taloudellisen hyvinvoinnin lisääntyessä.

Absoluuttinen köyhyysraja mittaa puolestaan toimeentulon riittävyyttä vähimmäis-/perustarpeiden tyydyttämiseen. Köyhyysraja asetetaan tietyille ostovoimaa osoittavalle kiinteälle tasolle, jota sovelletaan vuodesta toiseen ja muokataan ainoastaan inflaation huomioimiseksi. Näin voidaan esimerkiksi arvioida taloudellisten uudistusten ja eri politiikkojen vaikutuksia köyhyyteen pitkällä aikavälillä. Useimmissa maissa köyhyysrajoja kuitenkin uudistetaan ajoittain sitä mukaa, kuin taloudellinen hyvinvointi lisääntyy ja yhteinen ymmärrys muokkautuu siitä, mitkä fundamentit konstruivat köyhyyden. Esimerkiksi Yhdysvalloissa on kuitenkin ollut voimassa sama köyhyysrajalaskelma jo neljän vuosikymmenen ajan.²⁷

Absoluuttinen köyhyysraja voidaan laskea kolmella eri tavalla. Yleisimmin käytetyssä perustarpeiden kustannuslaskelmassa (eng. *cost of basic need method*) arvioidaan ruokakulut, jotka tarvitaan päivittäisen energiatarpeeseen, tavallisesti 2 100 kilokaloria päivässä henkeä kohden²⁸. Ruokakulut voidaan arvioida esimer-

kiksi käyttäen pohjana ruokavaliota, joka heijastelee köyhyysrajalla elävien ihmisten tapoja ja tottumuksia²⁹. Tämän jälkeen määritetään ja lasketaan muut perustarpeista johtuvat kulut, kuten vaatetuksen ja asumisen kustannukset. Muiden kuin ruokakulujen arvioimiseksi ei ole Maailmanpankin mukaan olemassa täysin tyydyttävää tapaa, ja menettelytavat eroavat toisistaan ja ovat tapauskohtaisia. Esimerkiksi Korean tasavallassa arvioitiin ruoka- ja asumiskulut, jotka täyttivät asunnon virallisen vähimmäiskokoedellytyksen. Muut kulut laskettiin tuloiltaan kahden köyhimmän viidenneksen keskimääräisen kulutuksen mukaan. Yhdysvalloissa muut kulut on laskettu kertomalla ruokakulujen määrä kolmella, koska kuluttajat käyttivät tuohon aikaan kolmanneksen tuloistaan ruokaan.³⁰

Mikäli hintatietoja ei ole saatavilla, osa tutkijoista on käyttänyt perustarvekustannusten laskemisen sijaan energiatarvemethodia (eng. *food energy intake method*). Tässä metodissa etsitään kulutus- tai tulotason piste, jolla pystyy hankkimaan vaadittavan energiamäärän (ei enempää eikä vähempää). Kolmas metodi, eli *subjektii- vinen köyhyysraja* perustuu yksinkertaisesti siihen, mitä ihmiset itse kertovat tarvitsevänsä perustarpeidensa tyydyttämiseen.

Käytännöt köyhyysrajojen laskemiseksi vaihtelevat paljon³¹. Maat määrittävät myös usein monen tasoisia köyhyysrajoja (esimerkiksi alin raja mittaa äärimmäistä köyhyyttä). Toisinaan on laskettu köyhyysrajoja kaupunkialueille ja maaseudulle erikseen.

Maailmanpankin määritelmän mukaan äärimmäisen köyhyyden raja ylittyy, kun ihminen joutuu pärjäämään alle 1,25 dollarilla päivää kohden, eli noin 0,92 eurolla. Tilastoa on laajennettu myös kahteen ja neljään dollariin päivässä³². Maailmanpankin mukaan äärimmäisessä köyhyydessä eläviä on maailmassa 1,2 miljardia ihmistä³³.

26 EU käyttää köyhyys- ja tulojakotilastoinnin pohjana AROPE-indikaattoria (at risk of poverty or social exclusion), joka mittaa köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen uhkaa kolmen ulottuvuuden – pienituloisuuden, vajaatyöllisyyden ja vakavan materiaalisuuden puutteen – avulla. Pienituloisella kotitalouden tulot ovat alle 60% mediaanitulosta ja vajaatyöllisellä kotitalouden yhteenlasketut työkuukaudet jäävät alle 20 prosenttiin täydestä määrästä työkuukausia. Vakava materiaalisuuden puute on kyseessä, kun henkilön kotitaloudella ei ole varaa neljään seuraavista: puheluun, pesukoneeseen, televisioon, autoon, proteiiniinpitöseen ateriaan joka toinen päivä, viikon lomaan vuodessa, kodin riittävään lämmitykseen, yllättävien välttämättömien menojen eikä laskujen maksamiseen tai lainojen hoitamiseen ajallaan. Vakavan materiaalisuuden puutteen indikaattori on tietyntyyppinen kiinteä köyhyysraja, joka ei muutu joka vuosi mediaanitulojen muuttuessa, vaan ostovoimaltaan samansuuruisista (indeksi-korjattua) tuloarajaa käytetään vuodesta toiseen. Tilastokeskus, Okkonen, M. ja Sauri, H., 2013, Talouskriisi sosiaali-indikaattorien valossa, http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_001.html?s=0http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_001.html?s=0 (viitattu 5.1.2015)

27 Farrigan, T. L., ja Glasmeier, A. K., 2001, Living Wage and Job Gap Study Beaufort County, South Carolina, saatavilla osoitteessa: http://povertyinamerica.mit.edu/products/publications/beaufort_living_wage/beaufort_living_wage.pdf

28 FAO pitää 2100 kilokaloria päivässä välttämättömänä hyvän terveyden ylläpitämiseksi. The World Bank, Houghton, J., Khandker, S.R., 2009, Handbook on Poverty + Inequality, saatavilla osoitteessa: http://siteresources.worldbank.org/INTPA/Resources/429966-1259774805724/Poverty_inequality_Handbook_Ch03.pdf

29 Viiteryhmänä voidaan käyttää niitä ihmisiä, jotka elävät alimmalla tai toiseksi alimmalla viidenneksellä tulojakotilastoissa, tai niitä, jotka kuluttavat päivittäin 2000–2200 kilokaloria energiaa.

30 Ibid, s. 50–51.

31 Maailmanpankin selvityksen mukaan vuonna 1998 Afrikassa 40 köyhyysmittauksesta vain 17 tapauksessa käytettiin absoluuttista köyhyysrajamittaria, joista suurin osa (12) asetti vähimmäisenergiatarpeen vaatimuksen ja vain osa lisäksi muun kuin ruokakomponentin (5); viidessä tapauksessa analyttikot määrittelivät hyödykkekorin sisällön, mutta eivät asettaneet energiatarpeelle vähimmäisvaatimusta. Ibid.

32 Ibid.

33 Kepa, 9.5.2014, Puolittuiko äärimmäinen köyhyys viime viikolla?, <http://www.kepa.fi/uutiset/1070> (viitattu 29.1.2015). Suomessa pienituloisuuden raja (60 % mediaanista) oli 14 260 euroa kutsuysikköä kohden vuonna 2013 eli yhden hengen taloudessa asuva on pienituloinen, jos hänen nettotulonsa ovat alle 1 190 euroa kuukaudessa. Pienituloisuusaste eli pienituloisen väestön osuus koko väestöstä oli 12,9 prosenttia vuonna 2013. Tilastokeskus, Pienituloisuuden kehitys Suomessa 1987–2013, http://www.stat.fi/til/tjt/2013/01/tjt_2013_01_2014-12-19_kat_001_fi.html (viitattu 9.1.2014)

Toisinaan minimipalkkasuosituksset ilmaistaan suhteellisena osuutena vallitsevien palkkojen mediaaneista tai keskiarvoista tai niiden vertailukohtana käytetään absoluuttisen köyhyysrajan yläpuolelle asetettua suhteellista rajaa³⁴. Muun väestön ansiotasoon suhteutett palkkalaskelmat voivat olla hyödyllisiä tilastollisia välineitä palkkakehityksen seuraamiseksi ja palkkaerojen pienentämiseksi yhteiskunnissa. Tällaisia laskelmia ei kuitenkaan voi pitää elämiseen riittävän palkan suosituksina. Elämiseen riittävä palkka on ihmisen perustarpeista käsin määrittyvä normatiivinen käsite, jota ei voi suoraan sitoa vallitsevaan palkkatasoon.

34 Esimerkiksi tuloraja asetetaan 2 dollariin päivässä, jonka perusteella elämiseen riittävä palkka = 2\$ (ostovoimapariteetti) x keskimääräinen kotitalouden koko / palkkaa ansaitsevien määrä; tai suhteellisena pienituloisuuden rajana, esimerkiksi: 50% x kansallisen tulon mediaani. ALaRM, Prasanna R.P.I.R. ja Gowthaman, B., 2005, Sector Specific Living Wage for Sri Lankan Apparel Industry Workers, s. 10, saatavilla osoitteessa: https://archive.cleanclothes.org/documents/06-ALaRM_LIVING_WAGE_sri_lanka.pdf

Elämiseen riittävä palkka tarjoaa työntekijän kotitalouden taloudellisen hyvinvoinnin mittarin, joka perustuu universaaleille, mutta paikallisiin elinolosuhteisiin mukautuville absoluuttisille (so. ei-suhteellisille) kriteereille. Työnantajaa velvoittavana palkkastandardina se perustuu käsitykseen sellaisesta perheestä ja elintasosta (ja sen mukaisista elinkustannuksista), jollaiseen jokaisen ihmisen voidaan katsoa olevan oikeutettu tietystä yhteiskunnassa³⁵. Yhtäältä kyse on enemmästä kuin pelkistä välttämättömyshyödykkeistä ja arjesta selviytymisestä. Toisaalta kyse on silti vähimmäistasosta eli hyvin perustasoisen elintason mahdollistavasta palkasta. Elämiseen riittävän palkan ei siis tarvitse riittää keskiluokkaiseen elintasoon ja huvituksiin. Elämiseen riittävän palkan ihmisoikeusperustaista sisältöä selvitetään luvussa 4.

35 Elämiseen riittävä vähimmäispalkkataso määritetään ja sitä sovelletaan yleisstandardina, jossa ei voida huomioida tietyn työntekijän tai ryhmän yksilöllisiä erityistarpeita. Minimipalkka ei voi varioida esimerkiksi työntekijän perhetaustan mukaan.

Vertailussa erilaiset riittävän palkan mittapuut ³⁶

Standardi	Määrittystapa	Vahvuudet	Heikkoudet
Vähimmäispalkka	määrittyskriteerit eivät välttämättä liity perustarpeisiin ja elämiseen riittävyteen	selkeä standardi kansallisesti voimassa oikeudellisesti sitovana vähimmäisvelvoitteena oikeudellisesti täytäntöön pantavissa	minimipalkan taso vaihtelee huomattavasti eri maiden välillä määritetään usein muilla kriteereillä kuin työntekijän ja hänen perheensä perustarpeilla ei usein riitä elämiseen eikä köyhyyden torjumiseen
Vallitsevan palkkatason mukainen palkka	mittaa riittävän palkan suhteessa vallitseviin alakohtaisiin palkkatasoihin tarkastelee pikemmin reiluutta kuin palkan riittävyttä elämiseen	yleensä korkeampia kuin vähimmäispalkat pitäisi pystyä maksamaan ilman, että tällä olisi vaikutusta työllisyyteen tai kilpailukykyyn	mittaaminen voi olla epäluotettavaa ja vaatii resursseja saattaa vaihdella huomattavasti eri alueiden ja alojen välillä riippuu myös palkkana maksettujen luontoisetuksien määrästä on usein liian alhainen köyhyyden torjumiseksi
Pienituloisuusrajan perustuva suhteellinen palkka	lasketaan suhteellisesti esimerkiksi henkilötulojen tietynä prosentiosuutena kansalaisten mediaanitulosta (esim. 50 tai 60 %) määrittyskriteerit eivät pohjautu perustarpeisiin	pyrkimys ehkäistä liiallisten palkkaerojen syntymistä tarjoaa välineen palkkakehityksen seuraamiseen ja palkkatason vertailuun	suhteellisenä mittarina ei täysin korreloi köyhyyden kanssa eikä varmista palkan riittävyttä perustarpeiden tyydyttämiseksi ei usein riitä elämisen eikä köyhyyden torjumiseen
Absoluuttiseen köyhyysrajan pohjautuva palkka	kotitalouden perustarpeet huomioidaan vaihtelevasti voidaan määrittää myös tekemällä köyhyysrajan prosenttikorotus	helppo omaksua kansallisesti määritetyistä köyhyysrajoista arvioidaan perustarpeiden tyydyttämisestä aiheutuvia tyypillisiä elinkustannuksia	ei useinkaan huomioi yhdenmukaisesti ja tarpeeksi laajasti työntekijän ja hänen perheensä perustarpeita ja kaikkia elinkustannuksia asetetaan eri perusteilla eri valtioissa
Elämiseen riittävä palkka	määritetään universaalisia (ihmisoikeussopimuksiin perustuvia) kriteereitä noudattaen määrittyskriteereinä työntekijän ja hänen perheensä perustarpeet	varmistaa, että palkka riittää tyydyttämään työntekijän ja hänen perheensä perustarpeet torjuu köyhyyttä voi lisätä työn tuottavuutta selkeä ja velvoittava ihmisoikeusperusta yhdenmukaiset kriteerit palkkalaskelman tekemiseksi kaikkialla maailmassa voidaan tehdä myös alueittain, jolloin voidaan huomioida elinkustannusten maantieteelliset erot valtioiden sisällä	ei täyttä yhteisymmärrystä siitä, mikä on oikea tapa sen laskemiseksi voi olla suhteellisen monimutkaista laskea ja vaatii resursseja saattaa toisinaan asettaa palkkatason epärealistisen korkeaksi suhteessa vallitseviin palkkoihin saattaa vähentää työllisyyttä tai tuottajien kilpailukykyä palkan korotuksen määrästä ja toteuttamistavasta sekä olosuhteista riippuen

36 Taulukon kokoamisessa hyödynnetty seuraavaa lähdettä: Settrini, G., 2005, Wages in the Apparel Industry: What Constitutes a Decent Standard?, The Background Paper for the Jo – In MIT meeting on Exploring Common Approaches to Corporate Accountability and Workers Rights, saatavilla osoitteessa: <http://www.jo-in.org/pub/docs/Join-MIT-livingwages2005.pdf><http://www.jo-in.org/pub/docs/Join-MIT-livingwages2005.pdf>

Riittävä palkka torjuu köyhyyttä ja voi hyödyttää taloudellisesti myös yrityksiä ja julkista taloutta

Elämiseen riittävä vähimmäispalkka on merkittävä keino köyhyyden torjumiseksi edellyttäen, että sen maksamisen seurauksena kaikkein köyhimpien perheiden tulot ja ostovoima lisääntyvät ja tulot jakautuvat yhteiskunnassa tasaisemmin.

Yritykset hyötyvät elämiseen riittävän palkan maksamisesta siinä mielessä, että työntekijöiden hyvinvoinnin voidaan olettaa lisäävän tuotannon tehokkuutta. Tyytyväiset ja terveet työntekijät ovat motivoituneita ja sitoutuneita työhönsä ja ovat näin vähemmän pois töistä. Paremmilla palkoilla työntekijät saadaan pysymään yrityksen palveluksessa pidempään, heidän ammattitaitonsa karttuu ja he suhtautuvat joustavammin työnkuvansa muutoksiin. Näin yritys säästyy perehdytyskuluilta, joita uusien työntekijöiden palkkaamisesta seuraisi. Korkeammat palkat lisäävät myös yrityksen kilpailukykyä, sillä niiden avulla yritys voi houkutella palvelukseensa osaavampia työntekijöitä. Reilun palkanmaksajan maine on etu myös kuluttajamarkkinoilla.³⁷

Elämiseen riittävällä palkalla on myös julkisen talouden kannalta positiivisia taloudellisia vaikutuksia. Se vähentää riittävää palkkaa saavien tarvetta julkisesti rahoitettuun sosiaaliseen tukeen. Paremmiin palkattuihin työntekijöihin maksavat myös enemmän vakuutusmaksuja. Lisäksi paremmiin palkattuihin työntekijöihin korkeampi ostovoima merkitsee lisääntyvää kulutusta.³⁸

Toisaalta elämiseen riittävän vähimmäispalkan on katsottu jossain määrin lisäävän muiden ammattitaidottomien työntekijöiden työttömyyttä³⁹ ja voivan hidastaa taloudellista kasvua. Minimipalkkojen korottaminen ei myöskään kohdennu välttämättä kaikkein köyhimpiin kotitalouksiin⁴⁰,

minkä lisäksi sillä voi olla työttömyyden lisäksi köyhimpiin kotitalouksien kannalta muita haitallisia sivuvaikutuksia vastoin minimipalkkojen nostamisen tulonjakopoliittisia tavoitteita⁴¹.

Toisaalta nämä negatiiviset vaikutukset tai niiden kokonaistaloudellinen merkitys on viime vuosien tutkimuksissa kyseenalaistettu⁴². Osa ekonomisteista katsoo, että työpaikkoja ja työllisyyttä vähentävä vaikutus on pahimmillaan vain varsin heikkoa pitkällä aikavälillä, minkä lisäksi työllisyysvaikutus voi olla myös positiivinen⁴³. Suuremmille yrityksille matalapalkkaisten työntekijöiden palkankorotukset merkitsevät usein varsin vaatimatonta kustannuserää⁴⁴, jonka ne voivat kattaa jäädyttämällä korkeampipalkkaisten työntekijöidensä palkkoja⁴⁵, organisoimalla toimin-

tukia tai muuta tuloa kuin ansiotuloa. Toisaalta kotitalous voi kärsiä köyhyydestä työntekijän suhteellisen korkeista palkkatuloista huolimatta esimerkiksi elätettävien lapsien suuren määrän tai velkojen vuoksi. Moni kotitalous on myös köyhä, koska kumpikaan vanhemmista ei työskentele, jolloin vähimmäispalkan nostaminen ei hyödytä heitä. ILO, Grimshaw, D., 2011, What do we know about low-wage work and low-wage workers? Analysing the definitions, patterns, causes and consequences in international perspective, s. 51, saatavilla osoitteessa: <https://research.mbs.ac.uk/european-employment/Portals/0/docs/gendersocial/ILO%20Paper%202011%20-%20CWES28.pdf>

37 Ks. liike-elämän hyötynäkökohdista esim.: Living Wage Commission, 2014, Work that pays, The Final Report of the Living Wage Commission, s. 14, saatavilla osoitteessa: http://livingwagecommission.org.uk/wp-content/uploads/2014/06/Work-that-pays_The-Final-Report-of-The-Living-Wage-Commission_w-3.pdf

38 Houston Chronicle, Minimum Wage: Pros & Cons, <http://smallbusiness.chron.com/minimum-wage-pros-cons-2765.html> (viitattu 8.1.2015)

39 Korkeampien palkkavaatimusten vuoksi erityisesti pienemmät yritykset eivät välttämättä pysty palkkaamaan uusia työntekijöitä ja saattavat joutua turvautumaan myös irtisanomisiin.

40 Matalapalkkainen työntekijä ei välttämättä kärsi köyhyydestä, koska hän saattaa elää samassa kotitaloudessa korkeapalkkaisen työntekijän kanssa tai hän voi saada julkisia

41 Esimerkiksi palkankorotusten pulverisointi kuluttajahintoihin voi lisätä regressiivisesti köyhempien kotitalouksien menoja. MaCurdy, T., 2014, How Effective Is the Minimum Wage at Supporting the Poor?, saatavilla osoitteessa: <http://faculty.chicagobooth.edu/workshops/econ-policy/PDF/Macurdy%20presentation.pdf>

42 ILO, Grimshaw, D., 2011, What do we know about low-wage work and low-wage workers? Analysing the definitions, patterns, causes and consequences in international perspective, saatavilla osoitteessa: <https://research.mbs.ac.uk/european-employment/Portals/0/docs/gendersocial/ILO%20Paper%202011%20-%20CWES28.pdf>

43 ILO, 2014, Global Wage Report 2014/15, s. 59

44 Suhteessa matalapalkkatyöntekijöiden palkankorotuksesta saamaan hyötyyn.

45 Vähimmäispalkkasääntelyllä on todettu olevan positiivisia heijastusvaikutuksia myös vähimmäispalkkaa enemmän ansaitsevien palkkoihin. Toisaalta palkankorotuksia ei tulisi tehdä porrastetusti siten, että minimipalkkaan liitetty palkkaeroja tasoittava vaikutus tai tavoite vesittyy. ILO, Grimshaw, D., 2011, What do we know about low-wage work and low-wage workers? Analysing the definitions, patterns, causes and consequences in international perspective, s. 26, saatavilla osoitteessa: <https://research.mbs.ac.uk/european-employment/Portals/0/docs/gendersocial/ILO%20Paper%202011%20-%20CWES28.pdf>; Dollars & Sense, Real World Economics, Measuring the Full Impact

Elämiseen riittävän palkan edut

tojaan uudelleen ja/tai perimällä tuotteistaan korkeampia kuluttajahintoja⁴⁶. Minimipalkkojen korotusten on todettu lisäävän kokonaistuotavuutta, sillä korkeampien palkkojen vuoksi yritykset tehostavat toimintojaan⁴⁷. Yhdessä vahvistuneen kollektiivisen neuvotteluvoimien kanssa minimipalkkojen korotusten on todettu myös myötävaikuttaneen tasa-arvoisempaan tulonjakoon useissa Latinalaisen Amerikan valtioissa sekä muissa nousevissa ja kehittyvissä talouksissa⁴⁸. Vaikka linkki riittämättömän palkan ja köyhimpien kotitalouksien välillä ei olisikaan

aina yksiselitteinen, on riittämätöntä palkkaa saavilla kuitenkin yleisesti ottaen huomattavasti suurempi köyhyyseriski kuin muilla työntekijöillä⁴⁹.

Ekonomistien käsitykset elämiseen riittävän palkan mikro- ja makrotason taloudellisten vaikutusten positiivisuudesta tai negatiivisuudesta kuitenkin edelleen eroavat toisistaan, vaikka asiasta on keskusteltu jo pitkään. Vaikutukset voivat olla erilaisia eri yhteiskunnissa varsinkin kehittyneiden ja kehittyvien maiden välillä ja ne riippuvat yrityksen koosta, palkankorotusten suuruudesta ja toteuttamistavasta sekä monista muista tekijöistä⁵⁰. Tämän raportin tarkoituksena ei ole kuitenkaan tehdä taloudellisia vaikutusarvioita, vaan lähestymistapa on normatiivinen. Elämiseen riittävä palkka on ihmisoikeus, joka velvoittaa valtioita ja yrityksiä taloudellisista vaikutuksista riippumatta, eikä riittävän palkan maksamisvelvoitetta voi ehdollistaa kustannus-hyötylaskelmien varaan.

of Minimum and Living Wage Laws, <http://www.dollarsandsense.org/archives/2006/0506wicks-lim.html><http://www.dollarsandsense.org/archives/2006/0506wicks-lim.html> (viitattu 8.1.2015).

46 Schmitt, J., Center for Economic and Policy Research, 2013, Why Does the Minimum Wage Have No Discernible Effect on Employment?, saatavilla osoitteessa: <http://www.cepr.net/documents/publications/minimum-wage-2013-02.pdf>

47 Ks. esim. tuoreen Kiinan vuoden 2004 vähimmäispalkka-uudistuksen vaikutuksia koskevaa tutkimus: Mayneris, F., Poncet, S., Zhang, T., 2014, The cleansing effect of minimum wage Minimum wage rules, firm dynamics and aggregate productivity in China, saatavilla osoitteessa: http://www.wto.org/english/res_e/reser_e/gtdw_e/wkshop14_e/florian_mayneris_e.pdf

48 ILO, Global Wage Report, s. 59. Euroopan osalta empiirinen tutkimustieto tukee näkemystä siitä, että vähimmäispalkat vähentävät matalapalkkatyön osuutta. ILO, Grimshaw, D., 2011, What do we know about low-wage work and low-wage workers? Analysing the definitions, patterns, causes and consequences in international perspective, s. 24, saatavilla osoitteessa: <https://research.mbs.ac.uk/european-employment/Portals/0/docs/gendersocial/ILO%20Paper%202011%20-%20CWES28.pdf>

49 Ibid, s. 51

50 Esimerkiksi vähimmäispalkan kertakorotuksella voidaan ajatella olevan yläraja, joka on epärealistinen ja yrityksille taloudellisesti liian vaikeaa toteuttaa nopeasti ja millä voi olla voimakkaampia vaikutuksia työpaikkojen määrään. Kuitenkin useimpien maiden osalta vähimmäispalkat ovat niin alhaisella tasolla, että vähimmäispalkkojen nostamisen sosio-ekonomisten vaikutusten oletetaan olevan suhteessa merkittävämpiä. ILO, Grimshaw, D., 2011, What do we know about low-wage work and low-wage workers? Analysing the definitions, patterns, causes and consequences in international perspective, s. 25, saatavilla osoitteessa: <https://research.mbs.ac.uk/european-employment/Portals/0/docs/gendersocial/ILO%20Paper%202011%20-%20CWES28.pdf> ;

4. Elämiseen riittävä palkka on ihmisoikeus

Oikeus elämiseen riittävään palkkaan on tunnustettu ihmis- ja perusoikeutena useissa YK:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen ihmisoikeusasiakirjoissa, YK:n alaisen Kansainvälisen työjärjestön ILO:n sopimuksissa ja asiakirjoissa sekä joidenkin valtioiden perustuslaeissa.

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen (1948) 23 artiklan mukaan jokaisella työntekijällä on oikeus kohtuulliseen ja riittävään palkkaan, joka turvaa työntekijälle ja hänen perheelleen ihmisarvon mukaisen toimeentulon ja jota tarvittaessa täydentävät muut sosiaalisen suojelun keinot⁵¹. YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (TSS-sopimus, 1966) 7 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia oikeudenmukaisista ja suotuisista työoloista, joiden tulee taata erityisesti palkkaus, joka suo kaikille työntekijöille vähintään kohtuullisen toimeentulon heille itselleen ja heidän perheelleen.⁵²

Perustamisestaan lähtien ILO on pitänyt elämiseen riittävää vähimmäispalkkaa perustavana ihmisoikeutena. ILO:n peruskirjassa (1919) elämiseen riittävän palkan todetaan olevan yksi rauhan ja vakauden edellytyksistä⁵³. Palkan on riitettävä ylläpitämään kohtuullista elintasoja sellaisena, kuin kohtuullisuus ymmärretään eri valtioissa kunakin aikana.⁵⁴

ILO:n vähimmäispalkkasopimuksen (nro 131, 1970)⁵⁵ voidaan katsoa myös ilmentävän ILO:n käsitystä elämiseen riittävästä palkasta, sillä sopimuksen mukaan vähimmäispalkkatasoa asetettaessa tulisi huomioida työntekijän ja hänen perheensä tarpeet⁵⁶. Tarpeita ei kuitenkaan määritellä⁵⁷. Tarpeiden huomioon ottamiseen vaikuttavat sopimuksen mukaan maan yleinen palkkataso, elinkustannukset, sosiaaliturvaetuudet ja muiden sosiaaliryhmien suhteellinen elintaso. Nämä sopimukseen kirjatut kriteerit ilmentävät käsitystä siitä, että riittävän palkkatason määrittäminen riippuu kehityksen tasosta ja on siten aikaan ja paikkaan sidottua. Tarpeiden lisäksi sopimuksen mukaan on kuitenkin huomiotava taloudelliset tekijät, kuten taloudellisen kehityksen vaatimukset, tuottavuus ja tavoite edistää korkeaa työllisyystasoa. Sopimuksessa siis todetaan, että vähimmäispalkkojen korottaminen voidaan sovittaa yhteen laajempien kansallisten tavoitteiden, kuten taloudellisen kasvun ja työpaikkojen luomisen

51 Julistus mahdollistaa palkan olevan siis vaadittua alempi, mikäli saatavilla on palkkatuloa täydentävää (siihen nähden toissijaista) sosiaaliturvaa. Sen sijaan YK:n TSS-sopimuksessa viittausta toissijaiseen sosiaaliseen suojeluun ei tehdä.

52 Oikeus elämiseen riittävään palkkaan tunnustetaan myös esimerkiksi Amerikan ihmisoikeusjulistuksessa (1948), Amerikan taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä ihmisoikeussopimuksessa (1966) ja Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa (1961).

53 Ote julistuksesta: "Whereas universal and lasting peace can be established only if it is based upon social justice; And whereas conditions of labour exist involving such injustice, hardship and privation to large numbers of people as to produce unrest so great that the peace and harmony of the world are imperilled; and an improvement of those conditions is urgently required; as, for example, by - - - the provision of an adequate living wage - - -".

54 Artikla 427 Versaillesin rauhansopimuksessa, jonka osana ILO perustettiin vuonna 1919.

55 ILO:n yleissopimus nro 131, Vähimmäispalkkojen määrääminen erityisesti kehitysmaat huomioon ottaen. ILO:n toinen vähimmäispalkkasopimus on vuodelta 1928, Minimipalkkojen määräämisen menettelyn aikaansaaminen.

56 Vähimmäispalkkasopimuksen voidaan katsoa ilmentävän ILO:n käsitystä elämiseen riittävän palkan sisällöstä, koska siinä viitataan työntekijän ja hänen perheensä tarpeisiin, jotka ovat elämiseen riittävän palkan käsitteen keskeinen määrittävä elementti. Vastaavasti ILO:n monikansallisia yrityksiä koskevan julistuksen (2006) mukaan monikansallisten yritysten tarjoamien palkkojen, etujen ja työehtojen tulee olla vähintään yhtä edulliset työntekijöille kuin asianomaisen maan vastaavan alan työntekijöiden tarjoamat palkat, edut ja työehdot. Toimiessaan kehitysmaissa, joissa ehkä ei ole vastaavan alan työntekijöitä, monikansallisten yritysten tulee tarjota parhaat mahdolliset palkat, edut ja työehdot, joiden tulee riittää tyydyttämään vähintään työntekijöiden ja heidän perheidensä perustarpeet. Jos monikansalliset yritykset tarjoavat työntekijöilleen sellaisia elämisen perusedellytyksiä, kuten asunnon, terveydenhuollon tai ruuan, tulee näiden olla hyvätaoisia. ILO, 2001, Kolmikantainen periaatejulistus, joka koskee monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa.

57 ILO ei ole asettanut tarkempia vertailukohtia sen määrittämiseksi, milloin vähimmäispalkka riittää perustarpeisiin. Sen sijaan ILO edistää sosiaalista dialogia, erityisesti kollektiivisia neuvotteluita, palkkatasojen määrittämiseksi elinkeinoaloittain sekä kolmikantaisia konsultaatioita kansallisten vähimmäispalkkojen asettamiseksi tai työehtosopimusten voimassaolon laajentamista. ILO, Q&As on Business, Wages and Benefits, http://www.ilo.org/empent/areas/business-helpdesk/faqs/WCMS_DOC_ENT_HLP_WAG_FAQ_EN/lang--en/index.htm#Q3 (viitattu 14.1.2015)

kanssa⁵⁸. ILO:n asiantuntijakomitean mukaan ILO:n vähimmäispalkkasopimusten viimekätinen tavoite on kuitenkin varmistaa tyydyttävä elintaso työntekijöille ja heidän perheilleen⁵⁹.

Suomen perustuslain (2000)⁶⁰ säännös oikeudesta työhön ei sisällä säännöksiä palkasta (18 §)⁶¹. Sitä vastoin sosiaaliturvaa koskevassa 19 §:ssä kaikille taataan oikeus tiettyyn elintason vähimmäisstandardiin: ”Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon”. Joidenkin muiden valtioiden perustuslaeissa sen sijaan tunnustetaan perusoikeus elämiseen riittävään palkkaan toissijaisesta sosiaalisesta suojelusta riippumattomana oikeutena. Esimerkiksi Brasilian perustuslain mukaan kansallisen vähimmäispalkan tulee olla riittävä tyydyttämään työntekijän ja hänen perheensä elämisen perusedellytykset, joiksi täsmennetään asuminen, ruoka, koulutus, terveys, vapaa-aika, vaatetus, hygienia, liikkuminen ja sosiaalinen turvallisuus⁶².

Elämiseen riittävällä palkalla on siis selkeä ihmisoikeusperusta, minkä lisäksi osa valtioista on säätänyt siitä perustuslaissaan. Kyse on normatiivisesta käsitteestä, jonka velvoittavuus ja sisältö määrittyy oikeudellisiin asiakirjoihin kirjattujen määritelmien ja kriteerien perusteella.

Kyseiset kriteerit ovat kuitenkin varsin yleisiä. Ihmisasiakirjoissa asetetaan ihmisarvoisen ja kohtuullisen⁶³ elintason standardi, joka työntekijän on pystyttävä palkalla hankkimaan sekä itselleen että perheelleen. Palkan

on riitettävä myös perheen perustamiseen, joka on turvattu ihmisoikeutena⁶⁴. Kyse on enemmästä, kuin pelkkien välttämättömyystarpeiden tyydyttämisestä, mutta ihmisoikeusasiakirjoissa (toisin kuin joissakin perustuslaeissa) ei suoraan tarkemmin täsmennetä, mitä perustarpeita palkalla pitäisi pystyä tyydyttämään⁶⁵.

Ihmisoikeusasiakirjat ja ILO:n sopimukset edellyttävät elämiseen riittävän palkan sovitamista kunkin yhteiskunnan kehitystasoon. Hyväksyttävänä pidettävä elintaso ja sen mukaan määräytyvä palkka vaihtelee ajasta ja alueesta riippuen. Tästä syystä kehitysmaassa elämiseen riittävä palkka on pienempi kuin korkean tulon teollisuusvaltiossa. Vallitsevan ihmisoikeusdoktriinin mukaan taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia tulee toteuttaa asteittain mahdollisimman pitkälle yhteiskunnan olemassa olevat taloudelliset resurssit huomioiden⁶⁶. Sitä mukaa kuin valtiot kehittyvät, käsitys perustarpeiden ja hyväksyttävän elintason sisällöstäkin muuttuu. Kerran saavutettua vähimmäispalkkatasoa ei voi periaatteessa heikentää vaan ainoastaan nostaa. Ihmis- ja perusoikeuksien progressiiviseen edistämismallitukseen on katsottu sisältyvän sen kääntöpuolena saavutettujen oikeuksien heikennyskielto.⁶⁷

58 Sopimuksen mukaan vähimmäispalkan tulee olla myös tarkoituksenmukainen maan käytännön ja olosuhteiden kannalta.

59 ILO, 1992, Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations

60 Perustuslaki 731/1999

61 Pykälän mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön.

62 Viittauksia oikeudesta elämiseen riittävään palkkaan tehdään myös muun muassa Meksikon, Intian ja Namibian perustuslaeissa. Ks. Anker, 2011, s. 4, saatavilla osoitteessa: Estimating a living wage: A methodological review, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@travail/documents/publication/wcms_162117.pdf

63 Eng. decent, reasonable, dignified, suitable standard of living

64 YK:n KP-sopimuksen 23 artiklan ja YK:n TSS-sopimuksen 10 artiklan mukaan perhe on yhteiskunnan luonnollinen ja perustavaa laatua oleva yhteisö (perusyksikkö) ja sillä on oikeus yhteiskunnan ja valtion suojeluun.

65 Jokaisen oikeuksista erilaisiin välttämättömyys- ja perustarpeisiin on sen sijaan säädetty ihmisoikeusasiakirjojen riittävää elintasoa koskevissa sekä muissa säännöksissä, jotka koskevat riittävää ravintoa, vaatetusta, sopivaa asuntoa, terveydenhuoltoa, perus- ja ammatillista koulutusta, sekä oikeutta elinehtojen jatkuvaan parantamiseen. Ks. esim. YK:n ihmisoikeusjulistuksen 25 artikla ja TSS-sopimuksen 11 artikla.

66 Esimerkiksi YK:n TSS-sopimuksen 2 artiklan mukaan ”sopimusvaltiot sitoutuvat täysimääräisesti käytävissä olevien voimavarojensa mukaan ryhtymään toimenpiteisiin kaikin soveltuvin keinoin ja varsinkin lainsäädäntötoimenpitein tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksiensa toteuttamiseksi asteittain kokonaisuudessaan. - - - Kehitysmaat voivat ottaa asianmukaisesti huomioon ihmisoikeudet ja kansantaloutensa määrätä, missä laajuudessa ne tulevat takaamaan tässä yleissopimuksessa tunnustettuja taloudellisia oikeuksia muukalaisille.”

67 Rautiainen, P., 2013, Perusoikeuksien heikennyskielto, http://www.academia.edu/5354604/Perusoikeuden_heikennyskielto http://www.academia.edu/5354604/Perusoikeuden_heikennyskielto (viitattu 30.12.2014)

4.1. VALTIOIDEN VELVOLLISUUS ON SUOJELLA IHMISOIKEUKSIA

YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden (2011, jäljempänä *YK-periaatteet*)⁶⁸ mukaan valtioilla on velvollisuus kunnioittaa ihmisoikeuksia ja suojella ihmisiä kolmansien osapuolten ja myös yritysten ihmisoikeusloukkauksilta. Valtioiden on varmistettava ihmisoikeuksien toteutuminen tehokkaiden politiikkojen, lakien, asetusten ja oikeuspäätösten avulla⁶⁹. YK-periaatteet kattavat ihmisoikeuksina muun muassa YK:n ihmisoikeuksien julistuksen ja TSS-sopimuksen, joiden mukaan palkan tulee taata ihmisarvon mukainen, kohtuullinen toimeentulo työntekijöille ja heidän perheelleen⁷⁰. YK-periaatteet edellyttävät siten elämiseen riittävä palkkaa.

YK-periaatteet tekevät selvän jaon valtioiden ja yritysten ihmisoikeusvelvoitteiden välille (ks. yritysten velvoitteista seuraava alaluku). Molempien velvoitteet ovat voimassa itsenäisinä, eivätkä valtiot voi vapautua vastuustaan elämiseen riittävästä palkasta delegoimalla sitä yrityksille tai kollektiivisen

neuvottelujärjestelmän osapuolille⁷¹. Elämiinseen riittävä palkka kuuluu niihin työehtoihin, joita ei voi jättää yksin neuvotteluiden varaan, mikäli ne eivät tuota riittävä tulosta.

Valtioiden yksi keskeinen palkkaukseen liittyvä ihmisoikeuksien toteuttamisen väline on vähimmäispalkkasääntely, jolla on tarkoitus suojella erityisesti heikossa asemassa olevia ja järjestäytymättömiä työntekijöitä. ILO:n vähimmäispalkkasuosituksen (no. 135, 1970) mukaan vähimmäispalkan tulisi olla yksi politiikan välineistä köyhyyden poistamiseksi ja työntekijöiden ja heidän perheidensä perustarpeiden tyydyttämisen varmistamiseksi. Vain 52 valtiota on ratifioinut ILO:n vähimmäispalkkasopimuksen⁷². Edellä mainitut YK-periaatteet ilmentävät kuitenkin kaikkia valtioita koskevan odotuksen siitä, että valtiot varmistavat elämiseen riittävän palkan maksamisen viime kädessä lainsäädännöllä⁷³.

Valtioiden suojeluelvoite ei rajoitu pelkästään niiden alueella (ja/tai lainkäyttöalueella) toimiviin yrityksiin. YK-periaatteissa todetaan, että on olemassa vahvoja poliittisia syitä sille, että kotipaikkana toimivat valtiot määrittelysivästi odotukseksi, että yritykset kunnioittavat ihmisoikeuksia ulkomailla toimissaan⁷⁴. Valtioiden olisi tarjottava yrityksilleen tehokasta ohjausta ihmisoikeuksien kunnioittamiseen koko toiminnassaan⁷⁵. Osa vakiintuneista ihmisoikeussopimuksista valvovista

68 YK-periaatteiden epävirallinen suomenkielinen käännös: Työ- ja elinkeinoministeriö, 2013, Yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet: Yhdistyneiden kansakuntien "suojele – kunnioita – korjaa" -kehityksen täytäntöönpano, saatavilla osoitteessa https://www.tem.fi/files/37713/TEMrap_36_2013_web_30.1.2014.pdf

69 Suojeluelvoite edellyttää valtioita ryhtymään asianmukaisesti toimenpiteisiin yritysten ihmisoikeusloukkausten estämiseksi, tutkimiseksi, rankaisemiseksi ja korjaamiseksi. Valtioiden on muun muassa pantava täytäntöön lakeja, joiden tavoitteena tai seurauksena on, että yrityksiä vaaditaan kunnioittamaan ihmisoikeuksia, ja arvioitava säännöllisesti tällaisten lakien riittävyys ja korjattava kaikki niiden puutteet.

70 Ohjaavien periaatteiden mukaan yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia viittaa vähimmillään niihin kansainvälisesti tunnustettuihin ihmisoikeuksiin, jotka on ilmaistu ihmisoikeuksia koskevissa kansainvälisissä perusasiakirjoissa (YK:n ihmisoikeusjulistus, YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus eli "KP-sopimus" ja YK:n TSS-sopimus) ja ILO:n julistuksessa työelämän peruseriaateista ja -oikeuksista (ILO:n kahdeksan keskeistä sopimusta). Ohjaavien periaatteiden tulkintaoppaan mukaan yritysten voi olla toimintaolosuhteistaan riippuen tarpeen ottaa huomioon muitakin normeja varmistaakseen sen, että niiden toiminnassa kunnioitetaan ihmisoikeuksia. UN, 2012, The Corporate Responsibility to Respect Human Rights, An Interpretive Guide, http://www.ohchr.org/documents/publications/hr.pub.12.2_en.pdf; Ihmisoikeuskeskuksen epävirallinen käännös 2014, Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia, tulkintaopas.

71 YK-periaatteiden selitysosana mukaan yritysten vastuu ei vähennä valtioiden velvollisuuksia.

72 ILO, Normlex, Ratifications of C131 - Minimum Wage Fixing Convention, 1970 (No. 131), http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312276:NO (viitattu 30.12.2014)

73 Kuten edellä todettiin, vähimmäispalkat ja vallitsevat palkkatasot eivät kuitenkaan useiden tutkimusten valossa riitä elämiseen huolimatta siitä, että vähimmäispalkasta olisi sovittu kollektiivisissa neuvotteluissa. Niissäkin valtioissa, jotka ovat ratifioineet ILO:n vähimmäispalkkasopimuksen, ei vähimmäispalkoista ole useinkaan säännelty sopimuksessa edellytetyllä tavalla. Valtioiden voidaankin katsoa epäonnistuneen riittävä palkkaa koskevassa suojeluelvoitteessaan.

74 YK-periaatteiden mukaan valtioiden olisi tarjottava yrityksilleen tehokasta opastusta ihmisoikeuksien kunnioittamiseen koko toiminnassaan.

75 YK-periaatteiden selitysosana mukaan kansainvälisessä ihmisoikeuslainsäädännössä ei vaadita tällä hetkellä valtioita sääntelemään niiden alueelle ja/tai lainkäyttöalueelle sijoittautuneiden yritysten toimintaa muilla alueilla. Tätä ei ole myöskään kielletty, jos sille on olemassa tunnustettu oikeusperusta.

elimistä suosittelee/kehottaa, että yritysten kotipaikkana toimivat valtiot ryhtyisivät toimenpiteisiin niiden lainkäyttöalueelle sijoitautuneiden yritysten loukkausten estämiseksi myös ulkomailla⁷⁶.

Tarve rajat ylittävään vastuunottoon on erityisen suuri matalapalkkojen rakenteellisiin syihin puuttumiseksi. Elämiseen riittämätön palkka, kuten moni muukin työntekijöiden ihmisoikeuksien loukkaus, kytkeytyy usein globaalien yritysten ja brändien hyväksikäyttämään ”globaaliin hallintoaukkoon”, johon YK-periaatteilla on haluttu puuttua. Tavoite oikeudenmukaisemmasta globalisaatiosta saa ilmaisunsa muun muassa ILO:n julistuksessa sosiaalisesti oikeudenmukaisesta globalisaatiosta (2008), jossa korostetaan sosiaalisen suojelun keinoina palkkoja ja muita työehtojen varmistamiseksi, että kaikki saavat oikeudenmukaisen osan kehityksen hedelmistä sekä vähintään elämiseen riittävän palkan⁷⁷.

4.2. YRITYKSILLÄ ON VASTUU KUNNIOITAA IHMISOIKEUKSIA

YK-periaatteiden mukaan yrityksillä on valtioista riippumaton vastuu kunnioittaa

76 YK-periaatteiden selitysosana mukaan kansainvälisessä ihmisoikeuslainsäädännössä ei kuitenkaan yleisesti tällä hetkellä vaadita valtioita sääntelemään niiden alueelle ja/tai lainkäyttöalueelle sijoittautuneiden yritysten toimintaa muilla alueilla. Tätä ei ole myöskään kielletty, jos sille on olemassa tunnustettu oikeusperusta. Tällainen oikeusperusta voi johtua esimerkiksi yksittäisen ihmisoikeussopimuksen velvoitteista. Esimerkiksi YK:n TSS-sopimuksen toimeenpanoa valvova komitea on kehottanut vuonna 2011 sopimusvaltioita – Suomi mukaan lukien – varmistamaan, että niissä kotipaikkaansa pitävät yritykset kunnioittavat ihmisoikeuksia myös ulkomailla. Erityisen tärkeää komitean mukaan on varmistaa loukkausten uhreille tehokas pääsy oikeuksiinsa oikeudellisin, hallinnollisin, lainsäädännöllisin ja muin asianmukaisin keinoin. UN, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, Statement on the obligations of States parties regarding the corporate sector and economic, social and cultural rights, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.2011.1-ENG.doc> (viitattu 9.2.2015)

77 “[T]he commitments and efforts of Members and the Organization to implement the ILO’s constitutional mandate should be based on the four equally important strategic objectives of the ILO, which can be summarized as follows: (ii) developing and enhancing measures of social protection - - - which are sustainable and adapted to national circumstances, including - - - policies in regard to wages and earnings, hours and other conditions of work designed to ensure a just share of the fruits of progress to all, and a minimum living wage to all employed and in need of such protection.”

ihmisoikeuksia⁷⁸. Vastuu on voimassa riippumatta yrityksen koosta, toimialasta, sijainnista, omistajuudesta tai yritysrakenteesta.

Kaikkien yritysten pitäisi ensinnäkin välttää aiheuttamasta kielteisiä ihmisoikeusvaikutuksia toiminnassaan tai myötävaikuttamasta niiden aiheutumiseen. Yritysten on puuttettava ihmisoikeusloukkauksiin, jos niitä esiintyy. Lisäksi yritysten on pyrittävä ehkäisemään tai lieventämään kielteisiä ihmisoikeusvaikutuksia, jotka liittyvät suoraan yritysten toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin liiketoimintasuhteiden perusteella, vaikka yritykset eivät olisi itse myötävaikuttaneet näiden vaikutusten aiheuttamiseen. Yritysten osallisuus kielteisiin ihmisoikeusvaikutuksiin voi siis tapahtua aiheuttamisen, myötävaikuttamisen tai liiketoimintasuhteen perusteella syntyvän yhteyden kautta.⁷⁹

Yrityksen voidaan katsoa aiheuttaneen kielteisen ihmisoikeusvaikutuksen, mikäli se on syyllistynyt esimerkiksi omien työntekijöidensä riittämättömään palkkaukseen. Myötävaikutus voi olla kyseessä, jos yritys asettaa tavarantoimittajalle liian kovat tuotantovaatimukset, kuten edellytyksen nopeasta toimituksesta erittäin alhaisella kauppahinnalla, jolloin tavarantoimittaja sortuu teettämään työntekijöillään (yli)töitä riittämättömällä palkalla saadakseen tavarat toimitettua ajoissa ja voittoa tuottavasti. Näissä tilanteissa ostajayrityksen voidaan katsoa lähtökohtaisesti olleen tietoinen, ettei sen liikekumppanin ole mahdollista tehdä toimitusta loukkaamatta työntekijöidensä oikeuksia. Ostajayritys voi kuitenkin olla osallinen kielteiseen ihmisoikeusvaikutukseen myös pelkäämään liiketoimintasuhteen perusteella, jos sen tavarantoimittaja syyllistyy liian alhaisiin palkkoihin siitä huolimatta, että ostajayrityksen voidaan

78 YK-periaatteiden selitysosana mukaan vastuu on olemassa riippumatta valtioiden valmiuksista ja/tai halukkuudesta täyttää omat ihmisoikeuksia koskevat velvollisuutensa, eikä tämä vastuu vähennä näitä valtioiden velvollisuuksia. Lisäksi tämä vastuu ylittää kansallisissa ihmisoikeuksien suojelua koskevissa laeissa ja asetuksissa säädettyjen vaatimusten noudattamisen.

79 UN, 2012, The Corporate Responsibility to Respect Human Rights, An Interpretive Guide, http://www.ohchr.org/documents/publications/hr.pub.12.2_en.pdf; Ihmisoikeuskeskuksen epävirallinen käännös 2014, Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia, tulkintaopas.

katsoa maksaneen toimituksesta asianmukaisen hinnan.

Suomalaisetkin yritykset operoivat usein maissa, jotka eivät ole ratifioineet kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia tai esimerkiksi ILO:n vähimmäispalkkasopimusta ja joissa ei ole säädetty tai kollektiivisesti sovittu ihmisarvoisen elämän kannalta riittävän suuruista palkkaa takaavaa vähimmäispalkkasääntelyä. Näissä tilanteissa velvoitteet esimerkiksi elämiseen riittävän palkan tai edes köyhyysrajan mukaisen palkan maksamiseksi eivät juridisesti sido maissa toimivia yrityksiä sillä tavoin, että yritykset voitaisiin pakottaa julkisen vallan toimenpitein elämiseen riittävän palkan maksamiseen.

Ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja elämiseen riittävän palkan maksaminen ei ole kuitenkaan yrityksille vapaaehtoista⁸⁰. YK-periaatteiden tulkintaoppaan mukaan kunnioittamisvastuu menee puutteellisen kansallisen lainsäädännön edelle ja on voimassa maailmanlaajuisena standardina riippumatta siitä, onko yritys itse sitoutunut kunnioittamaan ihmisoikeuksia. Ihmisoikeuksien kunnioittamisvelvoitteen rikkomisesta saattaa aiheutua oikeudellisia, taloudellisia ja maineeseen liittyviä seurauksia. Tällainen yrityksiin kohdistettu globaali odotus elämiseen riittävän palkan maksamisesta on ilmaistu ILO:n monikansallisia yrityksiä koskevassa julistuksessa (2006)⁸¹, jonka mukaan yritysten tulee tarjota kehitysmaissa parhaat mahdolliset palkat, edut ja työehdot, joiden tulee riittää tyydyttämään vähintään työntekijöiden ja heidän perheidensä perustarpeet⁸².

Nykyisen kansainvälisen ihmisoikeusdoktriinin perusteella on siten selvää, että tuotantoketjun loppupäässä oleva globaali ostajayritys ei voi vapautua vastuustaan tuotantoketjun alkupäässä vallitsevalta alipalkkaukselta sillä perusteella, että alipalkkaukseen syllistynyt tuotantoyritys on siitä juridisesti erillinen oikeushenkilö, johon sillä ei ole suoraa sopimussuhdetta. Yritykset ovat vastuussa vaikutuksistaan läpi koko moniportaisen tuotantoketjun riippumatta siitä, missä alipalkkausta ilmenee.

elämiseen riittävää palkkaa koskevia kansainvälisen yhteisön laatimia asiakirjoja voidaan kuitenkin käyttää tulkinta-apuna YK-periaatteissa ilmaistujen velvoitteiden täsmentämiseksi.

80 YK-periaatteiden tulkintaoppaan mukaan ihmisoikeuksien kunnioittaminen ei ole vapaaehtoista. UN, 2012, The Corporate Responsibility to Respect Human Rights, An Interpretive Guide, saatavilla osoitteessa: http://www.ohchr.org/documents/publications/hr.pub.12.2_en.pdfhttp://www.ohchr.org/documents/publications/hr.pub.12.2_en.pdf; Ihmisoikeuskeskuksen epävirallinen käännös 2014, Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia, tulkintaopas.

81 ILO:n kolmikantainen periaatejulistus, joka koskee monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa.

82 Julistuksen mukaan jos monikansalliset yritykset tarjoavat työntekijöilleen sellaisia elämisen perusedellytyksiä, kuten asunnon, terveydenhuollon tai ruuan, tulee näiden olla hyvätaoisia. Julistus ei juridisesti sido yrityksiä, vaan siinä esitetyt periaatteita suositellaan koti- ja isäntämaiden hallituksille, työnantaja- ja työntekijäjärjestöille sekä monikansallisille yrityksille. Kolmikantaisesti laadittua julistusta sekä muita

5. Mistä elämiseen riittävä palkka koostuu?

Jotta valtiot ja yritykset voisivat toteuttaa elämiseen riittävään palkkaan liittyvät ihmisoikeusvelvoitteensa, on syytä selvittää ne elämiseen riittävän palkan elementit, joista valitsee yhteisymmärrys ja jotka ovat linjassa ihmisoikeusasiakirjoissa määritetyn elämiseen riittävän palkan kanssa. Näin on tehty ILO:n vuonna 2011 julkaistussa tutkimusraportissa⁸³, jossa käytiin läpi kansainvälisten järjestöjen, kansalaisjärjestöjen, valtioiden ja kaupunkien, monikansallisten yritysten ja muiden sidosryhmien määritelmiä elämiseen riittävästä palkasta ja sen laskentatavoista. Vertailevan analyysin perusteella selvityksessä haaroitettiin yleisimmin esiintyvät elämiseen riittävän palkan elementit, joiden voidaan katsoa saavan ilmaisunsa suoraan edellisessä luvussa läpikäydyistä riittävästä palkkaa käsittelevistä ihmisoikeusasiakirjoista. Niiden perusteella elämiseen riittävän palkan on:

- riitettävä *ihmisarvoiseen peruselintason* eli riitettävä tyydyttämään ihmisen *perustarpeet*, jotka sisältävät enemmän kuin elämisen perusedellytykset (so. enemmän kuin ruoka, vaatetus ja asuminen).
- riitettävä työntekijän itsensä ja hänen *perheensä* elättämiseen.
- oltava *tarkoituksenmukainen kunkin yhteiskunnan ja ajan kannalta* eli vähimmäispalkkataso suhteutetaan yhteiskunnan kehitystasoon sekä paikallisiin tapoihin ja tottumuksiin.
- oltava *normaalien työtuntien puitteissa ansaittu käteen jäävä palkka* verojen ja muiden pakollisten vähennysten jälkeen.⁸⁴

ILO:n raportin perusteella useimmissa elämiseen riittävän palkan malleissa palkka arvioidaan seuraavien vaiheiden kautta. Ensiksi arvioidaan yhden aikuisen henkilön kuukausikulut perustasoisen mutta hyväksyttävän ja ihmisarvoisen elintason saavuttamiseksi.

Tämä tapahtuu laskemalla yhteen välttämättömyshyödykkeiden hinnat eli ravitsevan ja edullisen ruokavalion, perustasoisen asumisen sekä vaatetuksen kustannukset (elämisen perusedellytykset). Lisäksi palkkalaskelmaan sisällytetään muiden perustarpeiden hankkimisesta syntyvät kulut, jotka muodostuvat ainakin liikkumisesta, lasten koulutuksesta, terveydenhuollosta, lastenhoidosta, kotitalouslaitteista ja kalusteista, viestinnästä, henkilökohtaisesta hygieniasta ja hoidosta sekä virkistykseen ja kulttuuriin aktiviteetteihin osallistumisesta.

Joissakin metodeissa kustannuslaskelmaan lisätään osuus harkinnanvaraisia menoja, säästöjä ja ennakoimattomia tilanteita varten esimerkiksi sairauksien, onnettomuuksien ja muiden hätätilanteiden varalle. Kertyvä säästöosuus suojelee työntekijää yllättävissä tilanteissa lainanotolta ja köyhyysloukkuun ajautumiselta.

Kun ihmisarvoisen elintason saavuttamiseksi tarvittava kulusumma on laskettu, korotetaan sitä työntekijän kotitalouden koon mukaisesti, jotta palkka riittää tyydyttämään työntekijän itsensä lisäksi hänen perheenjäsentensä perustarpeet. Koska palkkatuloa perheen elättämiseksi voivat ansaita molemmat vanhemmat koko- tai osa-aikaisesti taikka kausittain, jaetaan joissakin metodeissa kulusumma vielä perheissä tyypillisesti työskentelevien aikuisten määrällä⁸⁵.

Edellä todetun perusteella elämiseen riittävän palkan laskelmat noudattavat yleensä seuraavanlaista kaavaa:

+ Aikuisen henkilön elinkustannukset× Työntekijän kotitalouden koko (4 yleisin)⁸⁶÷ kotitalouden kokoaikaisten työntekijöiden määrä+ säästöosuus (esim. 5–15 %)

83 ILO, Anker, R., 2011, Estimating a living wage: A methodological review, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf

84 Elämiseen riittävän palkan kriteereitä täsmennetään luvussa 7 elämiseen riittävän palkan metodologisen analyysin ja ihmisoikeusperustaisen tulkinnan pohjalta.

85 Kysymys on kokoaikaisten työntekijöiden määrän vastinearvosta, joka on jokin kokonais- tai desimaaliluku välillä 1–2. Ks. jäljempänä luku 7.6.

86 Kysymys ei ole kertolaskusta vaan elinkustannuslaskelmaa korotetaan eri metodeissa eri tavoilla siten, että palkka riittää työntekijän ja hänen perheensä elättämiseksi ja tukemiseksi. Esimerkiksi ruuan kulutuksen osalta huomioidaan se, että pienet lapset kuluttavat ruokaa vähemmän kuin aikuiset.

6. Esimerkkejä elämiseen riittävän palkan laskentamalleista

Elämiseen riittävän palkan määritelmästä ja sen osatekijöistä vallitsee siis tällä hetkellä kansainvälinen yhteisymmärrys. Sen sijaan käsitykset osatekijöiden tarkemmasta sisällystä ja laskentameteodeista voivat poiketa toisistaan.

Selkeää yhteisymmärrystä ei esimerkiksi ole kaikista niistä perustarpeista, joita elämiseen riittävällä palkalla pitää pystyä tyydyttämään. Yksimielisyyttä ei ole myöskään perhettä elättävien työntekijöiden määrästä kotitaloudessa tai elätettävien lasten määrästä, joskin yleisimmin laskelmien oletuksena käytetään nelihenkistä perhettä. Samoin esimerkiksi ruokakulut määritetään eri tavoin johdettuihin energia- ja ravintotarpeisiin perustuen.

Tässä luvussa käydään läpi esimerkkejä elämiseen riittävän palkan laskemismetodeita, joista ensimmäiset neljä ovat kehitysmaissa sovellettuja ja kaksi viimeisintä korkean tulon maissa kehitettyjä (näiden lisäksi yksi on yritys kehittää globaali palkkalaskuri). Metodit eroavat toisistaan muun muassa sen suhteen, käyttävätkö ne palkkalaskelmien perustana maa- vai aluekohtaisia⁸⁷ tilasto- ja muita tietoja vai yksittäisten tehtaiden työntekijöiden raportoimia tai muuten tapauskohtaisesti hankittuja tietoja⁸⁸. Osa metodeista määrittää perustarpeiden täyttämiseksi tarpeellisen ”hyödykekorin” koko sisällön ja hinnat paikallisvaluutassa kyselyiden ja muunlaisten markkinatutkimusten avulla. Toisissa metodeissa ainoastaan ruokakorin sisältö ja hinta (tai lisäksi asumiskulut) selvitetään erikseen, minkä jälkeen muut kulut johdetaan ruokakuluista kulutustilastojen osoittamien hyödykeryhmittäisten keskimääräisten osuuksien

perusteella⁸⁹. Osassa metodeista paikalliset valuutat muunnetaan ostovoimaa osoittaviksi kansainvälisesti vertailtaviksi luvuiksi.

6.1. AFWA:N AASIAN VAATETEOLLISUUDEN POHJAPALKKA

Asia Floor Wage Alliance (AFWA) on aasialaisia ammattiliittoja ja työntekijöiden oikeuksia puolustavia aktivisteja edustava yhteenliittymä, joka on kehittänyt mallin elämiseen riittävän palkan laskemiseksi tekstiili- ja vaateollisuuden tehdastyöntekijöille Aasiassa. Koko Aasian käsittävällä laskentamallilla on tarkoitus ehkäistä valtioiden välistä palkkakilpailua ulkomaisista investoinneista ja tilauksista. AFWA korostaa laskelmansa vähimmäisluonnetta eli kyse on pohjatasosta (”floor”) kaikkien työntekijöiden palkoiksi laajalla alueella ja palkkojen tulisi varioida siitä ainoastaan ylöspäin.⁹⁰

AFWA:n laskelma on tarkoitettu työkaluksi yritysten ja hallitusten kanssa käytäviin kollektiivisiin neuvotteluihin tehtaiden palkkatasojen nostamiseksi elämiseen riittävän palkan tasolle. Vaateteollisuus on yksi suurimpia työllistäjiä maailmassa, ja teollisuudenalalla työskentelevistä suurin osa, noin 15 miljoona ihmistä, työskentelee Aasiassa. Huomattava enemmistö työntekijöistä on naisia. Huolimatta siitä, että globaali muotiteollisuus on kannattavaa liiketoimintaa, AFWA:n laskelmien mukaan tehdastyöläisen palkka-ansiot ovat vain 1–2 prosenttia lopputuotteiden

87 Esimerkiksi kaupunkikohtaisia tietoja ja maaseutualueita koskevia tietoja.

88 Osa metodeista voi myös hyödyntää yhden valtion elinkustannuslaskelmia pohjana elämiseen riittävän palkan arvioimiseksi toisessa kehitysmaassa. ILO, Anker, R., 2011, Estimating a living wage: A methodological review, s. 37, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/--protrav/--travail/documents/publication/wcms_162117.pdf

89 Ruokakuluihin perustuvaa estimointia hyödynnetään erityisesti kehitysmaissa lukuunottamatta tehdaskohtaisia yksittäisselvityksiä. metodi noudattaa niin kutsuttua Engelin lakia, joka perustuu kotitalouden tulojen ja ruokamenojen väliseen suhteeseen. Oletus on, että mitä korkeammat kotitalouden tulot ovat, sitä pienempi prosenttiosuus tuloista käytetään ruokaan. Ibid, s. 39. Tässä luvussa esiteltävistä metodeista kulutustilastoihin pohjautuvaa estimointia hyödyntävät AFWA ja SAI:n SA8000-sertifioinnin mukainen auditointi (ruokakuluihin pohjautuen) sekä ISEAL ja WageIndicator-säätiö (ruoka-, asumis- ja liikkumiskuluihin pohjautuen).

90 AFWA:n metodia on kehitetty Puhtaat vaatteet -kampanjan puitteissa (Clean Clothes Campaign, CCC), CCC, Living Wage, <http://www.cleanclothes.org/living-wage/calculating-a-living-wage> (viitattu 28.10.2014)

vähittäishinnasta. Osuuden pienuuden vuoksi tehdastyöläisten palkan nostaminen elämiseen riittävän palkan tasolle on AFWA:n mukaan mahdollista ilman vähittäishintojen nostamistakin.⁹¹

Asia Floor Wage (AFW) eli "Aasian pohjapalkka" lasketaan ostovoimapariteetin mukaisina dollareina (eng. *purchasing power parity* \$, PPP\$). Kyseessä on hypoteettinen tavaroiden ja palveluiden kulutukseen perustuva Maailmanpankin valuutta, jolla laskettuna kahden maan hyödykekorin hinta on täysin sama yhteiseksi valuutaksi muutettuna. Se mahdollistaa elintason vertailemisen eri valtioiden välillä riippumatta valtioiden kansallisista valuutoista. Laskettu pohjapalkka

voidaan myös muuntaa sen avulla kunkin maan valuutan mukaiseksi palkaksi.⁹²

Aasian pohjapalkan laskemiseksi AFWA suorittaa ruokakoriselvityksiä seitsemässä Aasian maassa. Selvityksiä tehdään vuosittain inflaation ja kuluttajahintojen kohoamisen huomioimiseksi. Selvitysten pohjalta AFWA:n jäseninä olevat ammattiliitot neuvottelevat ja määrittävät keskimääräisen ostovoimaluvun. Vuonna 2009 AFWA:n johtokomitean määrittämä elämiseen riittävä palkka oli 475 PPP\$. Vuonna 2011 se oli 540 PPP\$ kuukaudessa ja vuoden 2013 ruokakoritutkimusten perusteella luku on 725 PPP\$.⁹³

AFWA:n metodi on hyvin yksinkertainen. Metodissa selvitetään ainoastaan ruokakulut paikallisten hintaselvitysten perusteella. AFWA:n mukaan ruokakulut muodostavat palkkalaskelman ytimen, koska globaalissa

91 Merk, J., AFW, 2009, *Stitching a Decent Wage Across Borders, The Asia Floor Wage Proposal*, saatavilla osoitteessa: <http://www.cleanclothes.org/resources/publications/afw.pdf>

92 Clean Clothes Campaign, *Living Wage*, <http://www.cleanclothes.org/livingwage/calculating-a-living-wage> (viitattu 28.10.2014)

93 Ibid.

etelässä ruokakulut ovat merkittävästi korkeammat kuin globaalissa pohjoisessa ja ne muodostavat keskeisen osan työväestön kotitalouskuluista.

AFWA määrittelee päivittäisen kaloritarpeen, joka on työskentelevän aikuisen osalta 3 000 kilokaloria ja lapsen osalta tästä puolet eli 1 500 kilokaloria. Kulutusmäärä nelihenkiseksi oletetun perheen kyseessä ollessa on siten 2 250 kilokaloria per perheenjäsen⁹⁴. Määrä on asetettu vastaamaan Indonesiassa lakisääteisen vähimmäispalkan pohjana käytettyä 3 000 kilokalorin vähimmäismäärää, joka on korkein kaikista AFWA:n vertailuvaltioissa käytetyistä. Indonesian taso on valittu, koska minkään valtion omaksumia vähimmäisstandardeja ei ole haluttu heikentää⁹⁵. AFWA toteaa malliruokavalion perustuvan tavanomaiseen työväestön ruokavalioon eli sellaisiin ruokahyödykkeisiin, joita ostetaan katumarkkinoilta tai paikallisista kaupoista ja valmistetaan kotona. AFWA ei kerro julkaisuissaan tai nettisivuillaan laskelmien pohjana käytettyjen ruokakorien sisällöistä (hyödykkeet ja määrät) tämän tarkempia tietoja⁹⁶. AFWA:n mukaan pelkän minimiravintotarpeen määrittämisen ansiosta paikalliset ryhmät voivat muokata ruokakorin sisältöä vastaamaan paikallisia tapoja ja tottumuksia.⁹⁷

Muut kulut johdetaan ruokakoriselvityksillä määritetyistä ruokakustannuksista. Tutkimusten mukaan Aasiassa vaateteollisuuden työntekijät käyttävät tyypillisesti puolet tuloistaan ruokaan, minkä vuoksi ruokakulut muodostavat puolet ja näiden negaationa muut kulut toisen puolen kokonaiskululaskelmasta⁹⁸.

94 3 x 3 000 kaloria : 4 = 2 250 kaloria

95 Indonesiassa kaloritarve on määritetty kohtuullista tai raskasta fyysistä työtä tekevän tuotantotyöntekijän energiatarpeen mukaisesti. AFWA:n mukaan tehdastyön voidaan katsoa edellyttävän kohtuullista tai raskasta fyysistä työtä.

96 AFWA:n mukaan Aasiassa syödään yleisesti riisiä, vehnää, palkokasveja, lihaa, kalaa, maitoa, vihanneksia, vettä ja hedelmiä.

97 Merk, J., AFW, 2009, *Stitching a Decent Wage Across Borders, The Asia Floor Wage Proposal*, s. 48–49, saatavilla osoitteessa: <http://www.cleanclothes.org/resources/publications/afw.pdf>

98 Esimerkkinä AFWA toteaa muun muassa, että Intian työministeriön mukaan työntekijät käyttävät keskimäärin 47,8 prosenttia tuloistaan ruokaan.

Muista kuluista 40 prosenttia katsotaan muodostuvan vaatetuksesta, asumisesta, matkustamisesta, lasten koulutuksesta ja terveydenhuollosta. Menoista 10 prosenttia on osoitettu harkinnanvaraisiin kuluihin (ajanvietteisiin, säästöihin ja työttömyyden varalle). Lisäksi kokonaiskululaskelmaa voidaan vielä modifioida muiden kuin ruokakulujen osalta 10 prosentilla joko ylös- tai alaspäin eri maiden taloudellisen kehitystason mukaan⁹⁹.

AFWA:n laskentakaavassa oletetaan perhettä kohden olevan vain yksi tulonsaaja. Oletukseen ei ole päädytty siksi, että sen katsottaisiin vastaavan tyypillistä kokoikäisten työntekijöiden määrää perhettä kohden. Syy on laskentatekninen, sillä ratkaisun avulla laskelmaan sisällytetään lastenhoitokulut¹⁰⁰. Ajatus perustuu lastenhoitokulujen syntymisen riippuvuuteen toisen vanhemman työskentelystä. Mikäli toinen vanhempi on kotona, ei lastenhoitokuluja synny vanhemman pestyessä itse hoitamaan lapsia. Jos taas toinenkin vanhempi työskentelee, joudutaan turvautumaan lähtökohtaisesti ulkopuoliseen lastenhoitoon. AFWA:n tekemä oletus on näppärä yksinkertaistus, mutta epäselväksi jää, kuinka hyvin se vastaa todellisuutta lastenhoitokulujen ja toisen vanhemman ansiotason välisestä käänteisestä vaikutussuhteesta.

Työntekijän pitää pystyä elättämään palkalla itsensä lisäksi kaksi muuta ”kulutusyksikköä”. Kulutusyksiköllä tarkoitetaan yhtä aikuista tai kahta lasta eli lapsen oletetaan kuluttavan puolet vähemmän kuin aikuisen. Oletettu perhekoko on siten 2 vanhempaa ja 2 lasta¹⁰¹.

Palkka tulee ansaita kansallisen lakisääteisen työviikon puitteissa, mutta maksimityöntuntimäärä ei kuitenkaan saa ylittää 48 tuntia viikossa.¹⁰²

99 Ibid, s. 50–51.

100 Bhattacharjee, A. ja Roy, A., 2012, *Asia Floor Wage and global industrial collective bargaining*, s. 67–83, teoksessa ILO, 2012, *Social justice and growth: The role of the minimum wages*, saatavilla osoitteessa: http://apirnet.ilo.org/resources/social-justice-and-growth-the-role-of-the-minimum-wage/at_download/file1

101 Tai 1 aikuisen työntekijän lisäksi 2 aikuista tai 4 lasta.

102 Merk, J., AFWA, 2009, *Stitching a Decent Wage Across Borders, The Asia Floor Wage Proposal*, saatavilla osoitteessa: <http://www.cleanclothes.org/resources/publications/afw.pdf>

AFWA:n mallin vahvuudet ja heikkoudet

- + Aasian pohjapalkkaa on pidetty merkittävänä aloitteena erityisesti naisten matala-palkkaisuuteen puuttumiseksi ja sitä on alettu käyttämään vaateteollisuuden palkkatasojen vertailukohtana.
- + Pohjapalkan laskentakaava on näppärä ja sen yksinkertaiset taustaoletukset toteuttavat pääpiirteissään elämiseen riittävän palkan ihmisoi-keusperustaiset peruskriteerit.
- + Yritysten on helppo tukeutua alueellisesti hyvin kattavaan, valmiiseen palkka-laskelmaan.
- + Pohjapalkka pyrkii hillitsemään vaateteollisuu-den palkkakilpailua Aasian maiden kesken¹⁰³.
- Koko Aasian kattava palkkasuositus on kui-tenkin ongelmallinen, sillä elämiseen riittävä palkka pitäisi suhteuttaa kunkin maan taloudel-liseen kehitystasoon, vallitseviin elinkustannuk-siin ja sosiaalisiin arvostuksiin¹⁰⁴. Aasian valtiot ja niiden sisäiset maaseutualueet ja yksittäiset kau-pungit poikkeavat näiltä osin huomattavasti toisis-taan¹⁰⁵. Ei olekaan ihme, että pohjapalkkalaskelma asettaa Aasian maiden välillä suhteellisesti huo-mattavan eritasoisia ja toisinaan suorastaan epä-realistisia vaatimuksia suhteessa niissä vallitseviin palkkatasoihin¹⁰⁶.

- AFWA:n laskelma ei ole kovin läpinäkyvä. Esi-merkiksi ruokakoriselvitysten toteuttamista-paa ja hinnoitteluperiaatteita ei avata laskelmia kuvaavissa julkaisuissa. Myöskään laskentakaavan taustaoletuksia ei perustella riittävän tarkasti, jotta voitaisiin arvioida niiden paikkansapitävyyttä.

- Laskentakaavan yksinkertaisuus on sen näp-päryydestä huolimatta myös sen haitta, sillä käytetyt taustaoletukset ovat hyvin karkeita. Las-kelman "virhemarginaalia" lisää muun muassa se, että ainoastaan ruokakulut selvitetään erillisten markkinaselvitysten perusteella¹⁰⁷. Oletus yhdestä elättäjistä johtaa siihen, ettei alueellisia eroja työn saatavuudesta ja vaikutuksesta kotitalouden net-totuloihin voida huomioida (ks. luku 7.6.).

- Puutteena voidaan pitää myös sitä, että ravit-semuksen osalta on pyritty varmistamaan ainoastaan riittävä energiansaanti, muttei ruuan riittävyttä proteiinien tai muiden ravintotekijöi-den osalta¹⁰⁸. Asetettua energiatarvetta on pidetty myös verrattain korkeana¹⁰⁹.

- Ostovoimapariteetin käyttö voi aiheuttaa vää-ristymiä. PPP vastaa keskimääräisiä kulutus-tottumuksia, joista elämiseen riittävää palkkaa saavien kotitalouksien tottumukset todennäköi-sesti poikkeavat. PPP pohjautuu standardisoituun listaan hyödykkeitä. Lisäksi kehitysmaissa kulute-taan suuri määrä tuotteita, jotka eivät ole myynti-tuotteita ja joille ei ole vastineita muissa maissa¹¹⁰.

103 Tätä tavoitetta murentaa kuitenkin osaltaan se, että kilpailu vaateteollisuudessa on globaalia ja vaatteita valmistetaan Aasian lisäksi muun muassa Itä-Euroopassa, Keski-Amerikassa, Afrikassa ja Väliamerellä. Näillä alueilla AFWA:n laskemaa Aasian pohjapalkkalaskelmaa ei voi sellaisenaan soveltaa.

104 Vaikka ostovoimapariteettiin sidotulla palkkasuo-situksella osaksi huomioidaan kansallisia eroja, on kyseessä tosiasiaa seitsemän valtion laskelmien pohjalta tehty päätös yhteisestä pohjapalkasta. Maiden kehitystasot huomioidaan kyllä pohjapalkan laskemisen ensimmäisessä vaiheessa. Tällöin tehdään kansallisiin ostoskoriselvityksiin pohjautuva kokonaiskululaskelma, jota voidaan vielä modifioida muiden kuin ruokakulujen osalta 10 prosentin muuttujalla joko ylös- tai alaspäin eri maiden kehitys-tasojen huomioimiseksi. Tältä osin pohjapalkka siis seuraa elämiseen riittävän palkan yleistä kriteeristöä. Poikkeama tapahtuu kuitenkin siinä vaiheessa, kun kunkin seitsemän valtion kansallinen pohjapalkkalas-kelman pohjalta päätetään koko Aasian kattavasta palkkasuosituksista, joka on jossain alimman ja korkeimman kansallisen luvun välillä.

105 Maittain suhteellisesti eri tasoiset palkkavaatimukset vaikuttavat Aasian maiden väliseen kilpailuasemaan.

106 Vuonna 2009 AFWA kampanjoi vähimmäispalkkoihin 138 prosentin korotusta Kiinassa, 64 % Intiassa, 92 % Indonesiassa, 231 % Sri Lankassa ja 73 % Thaimaas-sa. Clothesource, 13.10.2009, How realistic is an Asian Floor Wage?, <http://clothesource.net/opinion/how-realistic-is-an-asian-floor-wage-2/> (viitattu 4.1.2015)

107 Sen sijaan muita olennaisia kulueriä, kuten riittävän asumisen tasoa ja vuokramääriä, ei määritellä erik-seen. Ks. tätä koskevasta kritiikistä s. 46.

108 Ainakaan AFWA:n metodikuvauksessa ei kerrota, että peruseruokavaliassa huomioitaisiin eri ravin-totekijöiden osuutta. Poissuljettua ei ole, että näin kuitenkin tosiasiaa tehtäisiin jollain tapaa AFWA:n paikallisissa ruokakoriselvityksissä. AFWA:n tulisi kuitenkin asettaa mitattavat standardit ravintotekijäkohtaisesti.

109 ILO, Anker, R., 2011, Estimating a living wage: A methodological review, s. 114, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf

110 PPP ei myöskään määrittele tarkkaan, mitä perus-hyödykkeitä sen pohjana käytetään. Brenner, M., University of Massachusetts, 2002, Defining and Measuring a Global Living Wage: Theoretical and Conceptual Issues, saatavilla osoitteessa: http://www.peri.umass.edu/fileadmin/pdf/gls_conf/glw_brenner.pdf

6.2. ALARM:IN TYÖNTEKIJÄKYSELYYN PERUSTUVA PALKKA

Vaateteollisuuden työntekijöiden oikeuksia puolustavien järjestöjen ja ammattiliittojen yhteenliittymä ALaRM (Apparel Industry Labour Rights Movement) teetti vuonna 2006 selvityksen, jossa elämiseen riittävä palkka laskettiin naispuolisten tehdastyöntekijöiden raportoimien todellisten kulutustietojen perusteella¹¹¹. Palkka laskettiin erikseen erityistalousalueella sijaitsevien ja sen ulkopuolisten tehtaiden osalta ja erikseen naimattomien ja naimisissa olevien naisten osalta.¹¹²

Toisin kuin edellä läpikäydyssä AFWA:n pohjapalkkalaskelmassa, ALaRM:in teettämässä selvityksessä kaikki olennaisiksi katsotut kuluryhmät (ei siis pelkästään ruokakulut) arvioitiin työntekijäkyselyiden perusteella. Työntekijöiden vastaukset saattavat kuitenkin olla heidän nykyisen palkkatasonsa ehdollistamia. Tämän vuoksi selvityksessä määritettiin riittävän energiatarpeen taso ja sen perusteella malliruokakorin sisältö ja hinta, joiden perusteella kyselyn kohderyhmäksi valittiin ne työntekijät, joiden kulutus on lähimpänä näin lasketun ruokakulutuksen määrää. Lisäksi raportoituja tietoja muokattiin työntekijäkyselyn ulkopuolisen tiedon perusteella.¹¹³

Metodissa laskettiin ensimmäiseksi ruokakulut. Yhden työntekijän päivittäinen ravintotarve määritettiin 1 900 kilokaloriksi, mikä vastasi Sri Lankan lääketieteellisen tutkimusinstituutin¹¹⁴ vuoden 1989 suositusta fyysisesti aktiivista työtä tekevän naistyöntekijän päivittäisestä energiatarpeesta (suurin osa, 87 prosenttia, haastatelluista tehtaan työntekijöistä oli naisia). Määrä oli kansallisen köyhyysrajan laskemisen pohjana käytetyn

(sukupuolineutraalisti määritetyn) vähimmäisenergiatarpeen (2 030 kcal) alapuolella.¹¹⁵

Ruokakulujen jälkeen selvitettiin viiteryhmäksi valikoitujen työntekijöiden keskimääräiset toteutuneet kulut seuraavien perushyödykkeiden osalta:

- asuminen (vuokra, sähkö)
- vaatetus (vaatteet ja tekstiilit, räätälöinti, muut)
- henkilökohtainen hoito ja hygienia sekä terveydenhuolto (hammasharjat, kasvovoiteet sekä yksityisten terveyspalveluiden maksut, terveystuotteet ja lääkkeet, jne.)
- polttoaine ja sähkö (kerosiiniöljy, polttopuut, kaasu, tulitikut, patterit, muut)
- koulutus (harjoituskirjat, kirjoitusvälineet, lukukausimaksut, muut)
- liikkuminen ja viestintä (bussi, taksi/riksa, posti, puhelut, muut)
- muut kulut (rahat maaseudulla asuville lähisukulaisille, jäsenmaksut ammattiliitolle ja muille yhteisöille, hautajais- ja hääkustannukset)¹¹⁶

Koska selvityksen tiedot pohjautuivat työntekijöiden vastauksiin, haluttiin kustannuslaskelmaa korottaa 10 prosentilla¹¹⁷. Sen lisäksi summaan lisättiin vielä 25 prosentin osuus pitkäikäisiä kestokulutustavaroita (kalusteet, TV), säästöjä ja työeläkemaksuja varten¹¹⁸.

Neljännessä vaiheessa kuluarvioita muokattiin, jotta se riittää keskimääräisen kotitalouden tarpeisiin. Luvut muunnettiin tämän jälkeen yhden aikuisen kulutusta vastaaviksi luvuiksi, joilla kululaskelma kerrottiin (lapsen kulutus vastaa puolta aikuisen

111 Tiedot koottiin yhdeksän eri läänin erikokoisten vaatehtaiden työntekijöiltä, jotka toimivat tuotannon eri vaiheissa.

112 ALaRM, Prasanna R.P.I.R. ja Gowthaman, B., 2006, Sector Specific Living Wage for Sri Lankan Apparel Industry Workers, saatavilla osoitteessa: https://archive.cleanclothes.org/documents/06-ALaRM_LIVING_WAGE_sri_lanka.pdf

113 Ibid, s. 14.

114 Medical Research Institute of Sri Lanka

115 Aikuisten työntekijöiden ravintotasot varioivat Sri Lankassa 1 710–2 530 kilokalorin välillä. Miestyöntekijöiden kaloritarve on ALaRM:n selvityksessä käytetyn tutkimuksen perusteella naisten kaloritarvetta huomattavasti suurempi, 2530 kilokaloria, jonka mukaisesti laskettu ero ruokakorien hinnoissa nais- ja miestyöntekijöiden kesken on 1583 ja 2530 rupiaa. Ibid.

116 Ibid, s. 17–18.

117 Prosenttimäärää ei perustella tutkimusraportissa.

118 Eryistalousalueella viiteryhmän työntekijät pistivät säästöön keskimäärin 11 % tuloistaan ja ostivat kulutustavaroita 17 prosentilla (muualla kuin erityistalousalueella 17 ja 17 prosenttia). Koska säästöjä käytetään usein kestokulutustavaroiden ostamiseen, oletettiin päällekkäisyyden vuoksi näiden yhteiseksi osuudeksi 25 prosenttia. Ibid.

kulutuksesta)¹¹⁹. Selvityksessä tehtiin kuitenkin vaihtoehtoinen laskelma, jossa keskimääräisen perheeseen selvittämisen sijaan kululaskelmaan lisättiin kiinteä summa, joka vastasi keskimääräistä naistyöntekijöiden raportoitua rahallista osuutta perheen menojen kattamisessa. Tämä summa on perinteisesti ollut alhainen, eikä sitä pidetty ideaalina tapana elämiseen riittävän palkan laskemiseksi.¹²⁰

ALaRM:in metodin vahvuudet ja heikkoudet

- Toteutunutta kulutusta selvittävässä elämiseen riittävän palkan laskelmassa vältytään ruokakulutukseen suhteutetuilta tilastollisilta arvioinneilta.
- Tapauskohtaisten selvitysten perusteella saadaan laaja käsitys työntekijöiden todellisista kuluista ja menoista.
- Työntekijäkyselyt soveltuvat paikallisten ja tehdaskohtaisten palkkalaskelmien¹²¹ tekemiseen, jolloin kyetään huomioimaan elinkustannusten eroja eri alueiden välillä. Toisaalta palkkalaskelmat eivät ole tämän vuoksi yleistettävissä kohdejoukon ulkopuolelle.
- Elämiseen riittävä palkka lasketaan selkeän, vaiheistetun kaavan ja avointen taustaoletusten mukaisesti. Myös perustarpeet, jotka palkan on riitettävä tyydyttämään, on listattu avoimesti.
- Metodologiset puutteet, kompromissiratkaisut ja niiden mahdollinen vääristävä vaikutus laskelman tarkkuuteen kerrotaan avoimesti.
- Palkkalaskelmassa huomioitu erilaisia ”piilokuluja”, jotka todellisuudessa vähentävät työntekijöiden käteen jäävää palkkaa. Palkkalaskelmaan sisältyy esimerkiksi sukulaisten rahallinen avustaminen.
- Työntekijäkyselyihin liittyy aliraportoinnin ongelma, sillä työntekijöiden raportoidut tiedot elinkustannuksista voivat olla heille maksettujen vallitsevien palkkojen ehdollistamaa. ALaRM:in selvityksessä tätä on kuitenkin pyritty torjumaan rajaamalla kyselyyn vastaajiksi tietyllä tulotasolla olevat työntekijät ja korottamalla palkkalaskelmaa 10 prosentin ja 25 prosentin lisillä¹²².

 Laskelmia on myös muokattu ulkopuolisen tiedon perusteella, mutta tietolähteitä ei täsmennetä. Esimerkiksi raportoituihin asumiskuluihin tehdyt korotukset on jätetty perustelematta.

 Palkkasuositus on tehty naispuolisten tehdastyöntekijöiden antamien tietojen perusteella, minkä vuoksi palkkasuosituksen määrään on vaikuttanut muun muassa naisten alhaisempi energiantarve suhteessa miehiin. Ratkaisu on ongelmallinen, sillä se voi vääristää työllistämispoliitikkaa ja on ristiriidassa syrjimättömyyden periaatteen kanssa¹²³. Samasta syystä eri palkkasuosituksia ei saisi antaa naimattomille ja naimisissa oleville¹²⁴.

 Ongelmallista on, että laskelmasta puuttivat lastenhoitokulut, mitä perusteltiin muun muassa kyselyn kohderyhmän koostumuksella. Lastenhoitokulujen arvioiminen on tärkeää, jotta perheelliset naiset voisivat halutessaan ottaa vastaan työtä.

6.3. SA8000-SERTIFIoidun TEHTAAN PALKKALASKELMA

Tässä raportissa on arvioitu vuoden 2008 SA8000-ohjeiston vuonna 2013 päivitettyä versiota. SA8000-standardia ollaan päivittämässä, mutta siitä ei ollut vielä julkaistu uutta versiota tämän raportin tekohetkellä.

SA8000-standardi nauttii asemaa kaikkein kunnianhimoisimpana ja kattavimpana tehdastuotannon sosiaalisen vastuun auditointijärjestelmänä. Standardin on kehittänyt voittoa tavoittelematon Social Accountability International (SAI) -järjestö, joka on omistautunut verifioitavien sosiaalisen vastuun standardien kehittämiseksi, toteuttamiseksi ja valvomiseksi¹²⁵.

SA8000-standardi edellyttää, että yritys kunnioittaa työntekijöiden oikeutta elämiseen riittävään palkkaan. Elämiseen riittävä palkka kuuluu SA8000-standardissa auditoitavien asioiden piiriin. SA8000 ei vaadi, että auditoitava yritys maksaa heti korkeampaa palkkaa, vaan yrityksen tulee tehdä malli palkkarakenteensa muuttamiseksi asteittain kohti

119 Muuntoluvut perustuivat OECD:n malliin, jonka mukaan jokaisen ylimääräisen aikuisen kerroin on 0,7 ja lapsen 0,5.

120 Ibid, s. 18–19.

121 Ibid.

122 Prosenttiosuudet ovat karkeasti arvioituja.

123 Tehtailla oli myös 13 prosenttia miehiä, joiden energiantarve on naisia suurempi.

124 Yhdenvertaisuus edellyttää, ettei samasta työstä maksettava palkka voi vaihdella tehtaassa työntekijän sukupuolen tai perhetaustan mukaan.

125 SAI:n kotisivut: <http://www.sa-intl.org/>

elämiseen riittävää palkkaa, jota pitää pystyä maksamaan 18–24 kuukauden kuluessa sertifiointisyklin aloittamisesta.¹²⁶

Auditoinnissa SA8000-sertifiointia tavoittelevan tehtaan on laadittava oma elämiseen riittävän palkan laskelma, jonka paikkansa pitävyyden SA8000-akkreditoitu auditoija tarkastaa vertaamalla sitä auditoijan omaan laskelmaan.¹²⁷

SA8000 edellyttää, että elämiseen riittävä palkka on ansaittava normaalin työviikon puitteissa: työviikon tulee olla paikallisen lain määrittämä eikä saa ylittää 48 tuntia viikossa. Palkan tulee riittää täyttämään työntekijän perustarpeet ja puolet hänen perheensä perustarpeista, joiksi katsotaan ruoka, puhdas vesi, vaatteet, suoja, liikkuminen, koulutus ja sosiaaliturva. Lisäksi palkan tulee mahdollistaa maltillinen kuukausittainen säästäminen.¹²⁸

SA8000 tuo auditoijille tarkoitettussa ohjeistossa esiin sen, ettei elämiseen riittävän palkan laskemiseen ole yhtä ainoaa oikeaa laskentamallia. SA8000 kuitenkin antaa yleiset periaatteet, joita noudattaen laskelma tulisi toteuttaa.

Laskelmaa tehtäessä tulee:

- a. arvioida työntekijöiden kulut
- b. arvioida keskimääräinen perhekoko alueella
- c. selvittää mikä on tyyppillisesti perheen työssäkäyvien aikuisten lukumäärä (SA8000:n mukaan työssäkäyviä ei laskennallisesti ole yleensä enempää kuin 1.6 henkilöä)

126 SAI, SA8000 Guidance – 2014 Standard, s. 102, saatavilla osoitteessa: http://sa-intl.org/_data/n_0001/resources/live/SA8000ConsolidatedGuidance2013.pdf

127 Ibid, s. 67.

128 SA8000-standardi korostaa, että elämiseen riittävä palkkaa ei voida kuitata vain paikallisella minimipalkalla – paitsi niissä harvoissa tapauksissa, joissa paikallinen minimipalkka todella riittää elämiseen. SA8000 huomioi siis mallissaan sen, että monissa maissa minimipalkkoja pidetään keinotekoisesti alhaisina, jotta niillä voitaisiin houkuttaa alueelle yrityksiä alhaisilla työvoimakuluilla tai parantaa kotimaisten yritysten kilpailukykyä vientimarkkinoilla. Ibid.

d. tarkastella kyseisen valtion köyhyystilastoja ja arvioida, mitkä elinkustannukset ylittävät köyhyysrajat.

e. arvioida, mitkä elinkustannukset ylittävät köyhyysrajat

f. huomioida, että työntekijöiden palkan tulee vähintään riittää elättämään työntekijää ja kahta hänen tuloistaan riippuvaista henkilöä köyhyysrajojen yläpuolella, minkä lisäksi palkasta tulee jonkin verran jäädä harkinnanvaraisiin menoihin¹²⁹

SA8000:n ohjeistossa todetaan lisäksi, että uskottavasti toteutettu malli elämiseen riittävän palkan maksamiseksi käyttää läpinäkyviä ja avoimia pohjaoletuksia ja sen taustalla on lisäksi säännöllinen sidosryhmäkonsultaatio. SA8000 suosittelee vuoropuhelua työntekijöiden, ammattiliittojen ja kansalaisjärjestöjen kanssa oikean palkkatason löytämiseksi.

SA8000-standardin vahvuudet ja heikkoudet

 SA8000-ohjeiston periaatteet elämiseen riittävän palkan laskemiseksi ovat pääpiirteiltään yhdenmukaiset niiden elämiseen riittävän palkan kriteerien kanssa, joista vallitsee kansainvälisen konsensus.

 SA8000 on yksi harvoista sertifioinneista, joka edellyttää yritykseltä elämiseen riittävän palkan maksamista tiettyyn aikaan mennessä siitä, kun se on liittynyt sertifiointijärjestelmään (vertaa muihin esimerkkeihin yritysvastuunormistoista s. 34).

 Ohjeistossa hyvää myös edellytys laskenta-kaavan ja sen toteuttamisen läpinäkyvyydestä sekä sidosryhmien osallistaminen riittävän palkan määrittämiseen.

 Läpinäkyvyys ja sidosryhmäkuuleminen eivät toteutuneet HKQAA:n suorittamassa SA8000-auditoinnissa¹³⁰. Finnwatchin tutkimus kiinalais-

129 Kohdan f ja myös kohdan c osalta SA8000-ohjeistossa näyttäisi olevan selittämätön ristiriitaisuus: elämiseen riittävä palkka määritellään ohjeistossa siten, että palkan pitää riittää puoleen keskimääräisen perheen perustarpeiden tyydyttämisestä, perustuen paikalliseen hintatasoon työpaikan lähetyillä.

130 SA8000-ohjeistossa edellytetty läpinäkyvyys ei näytä toteutuvan, sillä Finnwatch ei saanut pyynnöstä nähtäväkseen SA8000-auditoinnin tehneeltä HKQAA-auditointiyritykseltä tämän käyttämää laskemiskaavaa. Yritys vetosi auditoidun tehtaan kanssa solmimaansa salassapitosopimukseen. Auditoitu Hung Hing Heshanin tehdas lähetti kuitenkin Finnwatchin pyynnöstä

tehtaassa osoitti, ettei SA8000-sertifiointi taannut kyseisessä tapauksessa elämiseen riittävää palkkaa¹³¹ (ks. laatikko alla).

– Ei aseta riittävän yksityiskohtaisia kriteereitä eikä yhtä selkeää kaavaa elämiseen riittävän

laskelman kaavoineen Finnwatchille. Epäselväksi jäi myös, oliko palkkalaskelman tekemiseksi konsultoitu esimerkiksi työntekijöitä tai ammattiliittoja, kuten SA8000-ohjeistossa edellytetään. Auditointiyritys ei kommentoinut sitä, oliko kohdetehaassa saatua palkkalaskelmaa verrattu säädettyyn vähimmäispalkkaan ja minkä takia se oli Finnwatchin tutkiman tehtaan tapauksessa sitä alhaisempi.

131 HKQAA-auditointiyhtiön laskelma oli kaukana työntekijöiden näkemyksistä sekä kansalaisjärjestöjen suosituksista. Palkkasuositus oli alempi kuin paikallinen vähimmäispalkka. Jopa Kiinan valtio ja sen alaisuudessa toimiva ACFTU-ammattiliitto suosittelivat korkeampaa palkkaa.

palkan laskemiseksi¹³². Ohjeistossa ei esimerkiksi anneta ohjeita työntekijöiden kulujen tai keskimääräisen perheeseen arvioimiseksi. Ohjeistossa on lisäksi sisäinen ristiriita sen osalta, kuinka monta elättäjää perheessä oletetaan olevan.

– Nojaa liiaksi yksittäisen auditoijan kykyyn laskea elämiseen riittävä palkka. Ohjeiston väljyydestä johtuen tietyllä alueella voi tulla sovellettavaksi tehtaasta ja auditoijasta riippuen toisistaan poikkeavia palkkasuosituksia¹³³.

132 Ohjeistossa todetaan, että elämiseen riittävä palkka on vaikea määritellä, minkä vuoksi ei ole myöskään olemassa yhtä ainoaa oikeaa tapaa sen laskemiseksi.

133 Siitä huolimatta, että kyse olisi samankaltaisesta tehtaasta samalla toimialalla. Epäyhdenmukaisuuden estäminen riippuu siitä, miten SAI koordinoi laskelmen tekemistä eri auditoijien välillä.

Elämiseen riittävän palkan laskelma SA8000-sertifioidussa tehtaassa

Finnwatch tutki raportissaan ”Kirjoja Kiinasta” Suomessa toimivien kustantamojen vastuullisuutta yhden niiden myymiä kirjoja painavalla tehtaalla (Hung Hing Heshanin tehdas) Kiinassa, joka oli saanut SA8000-sertifioinnin ajalle 22.7.2010–21.7.2013. Hongkongilaiselta auditointiyritykseltä HKQAA:lta saamansa elämiseen riittävän palkan laskentakaavassa päivittäinen energiatarve oli asetettu 2100 kilokalorin tasolle. Auditoija oli valmiiksi täyttänyt työntekijöiden käyttämät ruokatarpeet ja niistä saatavat kalorit ja tehtaan tehtäväksi jäi täyttää itse taulukosta paikallisia hintoja koskevat kohdat. Perheeseen oletettiin kaavassa 3-henkiseksi, jonka mukaisesti ruokakulut kerrottiin kolmella.¹³⁴

Muut kulut johdettiin ruokakuluista, joiden osuudeksi oli määritelty 40 prosenttia perheen kuukausittaisista kuluista. Kuukausittaisiin kuluihin lisättiin vielä 10 prosentin osuus säästämiseen. Lopuksi kululaskelma jaettiin kahdella, sillä perheellä katsottiin olevan kaksi kokoaikaisesti työskentelevää elättäjää.¹³⁵

Lopputulokseksi saatiin palkka (1 113 juania), joka ei Finnwatchin laskelmien eikä työntekijöiden mukaan riitä elämiseen. Se oli jopa paikallista minimipalkkaa alhaisempi.¹³⁶

SA8000-sertifioidun Hung Hing Heshanin laskelma työntekijöiden ruokakuluista¹³⁹

			A	B	C	D
ruoka	määrä (g)	kalorit	kulutusmäärä (g)	kokonaiskalorit	hinta /500g	hinta / kulutusmäärä
sianliha	100	215	171	490,2	10	3,42
kasvikset	76	17	500	85	2	2
riisi	64	234	344,62	1260	2.2	1,5
maito	250	163	83	54,12	3	0,5
kananmuna	100	105	140	210	5.2	1,45
Päivittäinen kaloritarve				2099,32		8,87

134 Finnwatch, 2014, Kirjoja Kiinasta – Suomessa toimivien kustantamoiden vastuullisuus, s. 38–39, saatavilla osoitteessa: <http://www.finnwatch.org/images/pdf/KustannusWeb-2.pdf>

135 Ibid.

136 Ibid.

137 Laskelmaa tarkistettaessa siitä löytyi pieniä virheitä mm. kokonaiskalorimäärien laskennassa. Laskelma esitetään tässä kuitenkin niin kuin se saatiin Hung Hing Heshanilta.

6.4. ISEAL-ALLIANSSIN PAIKALLISIIN SELVITYKSIIN PERUSTUVA ALUEKOHTAINEN LASKELMA

Kuusi kansainvälistä ISEAL-allianssin kuuluvaa sertifiointijärjestöä¹³⁸ ovat yhteistyössä kansainvälisten asiantuntijoiden, Richard ja Martha Ankerin¹³⁹, kanssa kehittäneet maa-kohtaisen metodin elämiseen riittävän palkan laskemiseksi. ISEAL-allianssi kouluttaa paikallisia yhteistyökumppaneitaan metodin mukaan laskettujen palkkasuosituksien lisäämiseksi. Tavoite on, että elämiseen riittävän palkan laskelmat tulevat kattamaan peräti 50 eri valtiota¹⁴⁰.

ISEAL-allianssin metodi on AFWA:n ja AlaRM:in metodien väliin sijoittuva kompromissi. AFWA:n ja monen muun kehitysmaassa sovelletussa metodissa selvitetään ainoastaan ruokakulut, joista johdetaan muut kulut toissijaisen datan perusteella. AlaRM:in selvityksessä puolestaan selvitettiin jokaisen perushyödykkeen hankkimisesta aiheutuvat kotitalouden kulut ilman tilastopohjaista arviota. ISEAL puolestaan hyödyntää tilastopohjaista estimointia, mutta asumisen lisäksi selvitetään yhden aikuisen elinkustannukset myös asumisen osalta. Näistä kuluista johdettujen muiden kulujen osuuden riittävyys tarkistetaan lopuksi vielä tärkeiksi katsottujen perustarpeiden osalta.

Ensin metodissa selvitetään sekä ruuan että asumisen osalta kohdealueella hyväksyttävänä pidettävä vähimmäisstandardi. Tämän jälkeen selvitetään, kuinka paljon

138 ISEAL-allianssin elämiseen riittävän palkan työryhmässä toimivat Fairtrade International, Forest Stewardship Council (FSC), GoodWeave, Sustainable Agriculture Network/Rainforest Alliance (SAN/RA), Social Accountability International (SAI) ja UTZ Certified. Kyse on toimialat läpileikkaavasta yhteistyöstä, sillä sertifiointijärjestelmät koskevat leluja, elektroniikkaa, tekstiilejä ja maa- ja metsätaloutta.

139 YK:n alaisessa kansainvälisessä työjärjestössä ILO:ssa ekonomistina työskennellyt Richard Anker on tehnyt elämiseen riittävästä palkasta ja sen eri metodeista vertailevaa tutkimusta ja kehitellyt omaa universaalisti sovellettavaa menetelmäänsä eri julkaisuissaan. Martha Anker on toiminut puolestaan WHO:ssa tilastotieteilijänä.

140 Tarkoitus on laittaa laskelmat julkiseen tietokantaa, jota kaikki voivat käyttää ja kommentoida. ISEAL, 9.6.2014, Living Wage and the Textiles Sector: the best wage is a negotiated one, <http://www.isealalliance.org/online-community/blogs/living-wage-and-the-textiles-sector-the-best-wage-is-a-negotiated-one> (viitattu 29.1.2015)

rahaa tarvitaan perusruokavalioon ja riittävän suuruisen ja soveliaan vuokra-asunnon hankkimiseen.¹⁴¹

Ruokavalion tulee täyttää FAO/WHO:n suositukset riittävästä kalorimäärästä, minkä lisäksi varmistetaan, että ruoka sisältää riittävästi proteiinia, rasvoja, hiilihydraatteja, mineraaleja ja vitamiineja (tietyn määrän kaloreista pitää koostua näistä ravintotekijöistä)¹⁴². Oletus on, että mitä korkeampi taloudellinen kehitystaso maassa on, sitä suurempi määrä ruokavaliosta sisältää proteiineja ja vastavasti vähemmän hiilihydraatteja. Malliruokakorin sisältö määritetään maakohtaisesti vastaamaan paikallisia tottumuksia, ja ruokakustannukset lasketaan ruokahyödykkeiden paikallisten hintojen mukaisesti. Myös ruokahyödykkeiden tyyppi, laatu ja määrä huomioidaan ruokakululaskelmassa sen mukaisesti, miten paikalliset tyypillisesti ruokansa ostavat.

Myös asumiskulut arvioidaan määrittämällä ensin asumiselle hyväksyttävä vähimmäistaso kansainvälisten (UN-HABITAT)¹⁴³ ja kansallisesti määritettyjen standardien perusteella. Tämän jälkeen kyseisen tasoisen asumisen hintataso arvioidaan muun muassa vieraillemalla paikallisissa asunnoissa sekä konsultoimalla paikallisia työntekijöitä ja asuntovälittäjiä.¹⁴⁴

Muut kulut arvioidaan siten, että ensin selvitetään kulutustilastojen perusteella muiden

141 ISEAL Alliance, 2014, A Shared Approach to Estimating Living Wages, Short description of the agreed methodology, saatavilla osoitteessa: <http://www.isealalliance.org/sites/default/files/Description%20of%20Living%20Wage%20Methodology%2020131124.pdf>

142 Kaloreista 10–15 % tulee muodostua proteiineista, joista kohtuullinen määrä ”korkeampilaatuisista” lähteistä, kuten eläinperäisistä tuotteista; 15–30 % rasvoista, 55–75 % hiilihydraateista. WHO/FAO, 2003, Diet, Nutrition, and the Prevention of Chronic Disease, Report of a Joint WHO/FAO Expert Consultation, s. 56, saatavilla osoitteessa: http://whqlibdoc.who.int/trs/who_trs_916.pdf; FAO/WHO/UNU, 2007, Protein and amino acid requirements in human nutrition, http://whqlibdoc.who.int/trs/WHO_TRS_935_eng.pdf?ua=1 (viitattu 5.1.2015)

143 YK:n asuinyhdyskuntaohjelma (United Nations Human Settlements Programme)

144 ISEAL Alliance, 2014, A Shared Approach to Estimating Living Wages, Short description of the agreed methodology, saatavilla osoitteessa: <http://www.isealalliance.org/sites/default/files/Description%20of%20Living%20Wage%20Methodology%2020131124.pdf>.

kulujen prosenttiosuus tyypillisen kotitalouden kokonaiskulutuksesta suhteessa ruoka- ja asumiskustannuksiin. Ruoka- ja asumiskuluista prosenttilaskulla saatu arvio muista kuluista tarkistetaan tämän jälkeen sen varmistamiseksi, että se riittää kattamaan tyypilliset terveydenhuollon, koulutuksen ja liikku-
misen kulut. Tarkoituksena on varmistua, että arvio perustuu ajankohtaiseen tietoon todellisesta kulutuksesta.¹⁴⁵

Lopuksi yhden henkilön perustarpeiden tyydyttämiseksi laskettua kulusummaa korotetaan vastaamaan alueen tyypillistä perhekokoa ja perheenjäsenten perustarpeita. Pieni summa lisätään yllättäviä tapahtumia ja hätätilanteita, kuten sairauksia ja onnettomuuksia, varten. Lopuksi summaa alentavana huomioidaan perheessä tyypillisesti työskentelevien kokoaikaisten työntekijöiden määrä. Pakolliset verot ja muut maksut huomioidaan vähennyksinä, sillä elämiseen riittävän palkan tulee olla työntekijälle käteen jäävä raha.¹⁴⁶

Arviot tehdään paikallisia osallistaen

Elämiseen riittävän palkan laskemiseksi konsultoidaan paikallisia sidosryhmiä, kuten ammattiliittoja, työnantajajärjestöjä sekä työntekijöitä. Paikallisten ruoka- ja asumiskulujen selvittämiseksi tutkijaryhmä vieraillee työntekijöiden kotona ja paikoissa, joissa he ostavat ruokaa. Työntekijät antavat tietoa paikallisista tavoista ja tottumuksista sekä elinolosuhteista. Myös tiedot luontoisetsuudesta, bonuksista ja palkasta tehtävistä vähennyksistä saadaan otannalla valituilta työntekijöiltä ja työnantajilta.

Kun alustava arvio elämiseen riittävästä palkasta on saatu, sidosryhmiltä pyydetään arviosta kommentteja ja mahdollisia muutosehdotuksia. Tavoite on ISEAL:in mukaan aikaansaada uskottava palkka-arvio, jota sidosryhmät pitävät oikeudenmukaisena ja kohtuullisena riippumatta siitä, katsovatko paikalliset työnantajat mahdolliseksi arvion mukaisen palkan maksamisen.¹⁴⁷

145 Ibid.

146 Ibid.

147 Ibid.

ISEAL:in mallin vahvuudet ja heikkoudet

- + *Tarjoaa laskentakaavan ja periaatteet, joita voidaan soveltaa elämiseen riittävän palkan laskemiseksi eri kehitysmaissa ja niiden eri alueilla.*
- + *Paikallisiin selvityksiin perustuva tiedonhankinta huomioi erot eri alueiden välillä, mitä tulee alueen kehitystasoon, elinkustannuksiin, kulutus- ja ostokäytäntöihin sekä muihin tapoihin ja tottumuksiin.*
- + *Laskelmat tehdään läpinäkyvästi: laskentakaavan taustaoletukset, perushyödykkeet ja niiden valintaperiaatteet¹⁴⁸, elinkustannusten laskemistavat ja erilaiset kompromissiratkaisut kerrotaan hyvin yksityiskohtaisesti ja perustellaan avoimesti.*
- + *Arvioiden tekemiseksi konsultoidaan paikallisia sidosryhmiä, kuten työntekijöitä, ammattiliittoja ja työnantajajärjestöjä, mikä lisää laskelmien oikeellisuutta ja hyväksyttävyyttä sidosryhmien keskuudessa.*
- + *Vaikka kaikkia elinkustannuksia ei selvitetä markkinatutkimuksilla, käytetyn arviointimenetelmän virhemarginaalia vähentää se, ettei se perustu pelkästään ruokakuluihin vaan lisäksi asumiskustannuksiin, jotka arvioidaan kotitalouksien keskeisenä kustannuseränä selkeiden standardien ja hintaselvitysten perusteella. Lisäksi kokonaiskululaskelman riittävyys terveydenhuoltoon, koulutukseen ja liikkumiseen tarkistetaan¹⁴⁹.*
- + *Riittävän energiatarpeen lisäksi varmistetaan, että perusuokavaliosta saa riittävän määrän proteiineja ja muita olennaisia ravintotekijöitä. Ruuan ravitsevuuden varmistaminen on tärkeää myös siksi, että tällä on vaikutusta hyödykkeiden hintoihin ja elinkustannuksiin palkkaa korottavasti.*
- + *Palkka sisältää osuuden vähäosaisten sukulaisten auttamiseksi ja lisäosuuden säästöihin ja hätävaroiksi.*

148 Malliruokavaliio käydään hyvin yksityiskohtaisesti läpi hyödyke hyödykkeeltä. Tämä lisää palkkalaskelmien hyväksyttävyyttä: vaikka elämiseen riittävän palkan suositus on todennäköisesti korkeampi kuin alueella vallitsevat palkat, ulkopuolinen näkee ettei kyse ole luksuksesta vaan hyvin perustasoisen vähimmäiselintason ylläpitämisestä.

149 Malawin selvityksessä riittävyys tarkistettiin liikkumisen sijaan kodin kalusteisiin ja välineisiin.

+ Työttömyyden, vajaatyöllisyyden ja muiden työnteon esteiden vaikutus kotitalouden menoihin huomioidaan toisen vanhemman tulotasausta määritettäessä.¹⁵⁰

+ Laskentakaavassa perhekoko nostetaan tarvittaessa yli neljään, jos se vastaa työntekijän elätettävänä olevan kotitalouden keskimääräistä kokoa alueella.

+ Luontoisetuuksien käytölle palkanmaksun välineenä on asetettu ILO:n sopimuksista johdetut selkeät rajoitteet (ks. jäljempänä luku 7.9.).

+ - Metodissa ei käytetä yksinkertaistavia peukalosääntöjä. Selvitykset tehdään paikallisesti, mikä edellyttää suhteellisen paljon resursseja (aikaa, työvoimaa, asiantuntemusta ja rahaa). Toisaalta tapauskohtainen selvitys voi olla ainoa vaihtoehto uskottavan laskelman tekemiseksi kehitysmaassa, jossa on saatavilla vain vähän ajantasaisia tilastotietoja.

- Metodin yleistettävyyttä ja käyttöönottoa voi rajoittaa laskelmien tekemisen monimutkaisuus ja vaatavuus. Metodista on kuitenkin valmiilla käyttäjystävällinen opas järjestöjen, yritysten ja muiden kiinnostuneiden käyttöön¹⁵¹. Mikäli ISEAL:in tavoite tehdä laskelmia lisää (kaikkiaan 50 eri maahan) toteutuu, yritykset ja sidosryhmät voivat tukeutua tulevaisuudessa yhä useammin myös valmiiksi laskettuihin palkkasuosituksiin.

150 Ks. luku 7.6.

151 Richard Anker, sähköposti 26.10.2014; Natalia Gawor, ISEAL, sähköposti 3.12.2014

ISEAL-allianssin malli käytännössä: Elämiseen riittävä palkka Malawin maaseudulla

ISEAL:in metodologiaa käyttäen elämiseen riittävä palkka on laskettu muun muassa Malawin eteläosien teenkasvatusalueella. Tammikuussa 2014 julkaistun raportin mukaan malliruokavalio Malawissa sisältää vähintään 2 364 kilokaloria, joka on lähellä Maailmanpankin ja Malawin kansallisen tilastokeskuksen Malawin köyhyysrajan määrittämiseksi käyttämää 2 400 kilokaloria¹⁵². Pienet erot lukujen välillä johtuvat ISEAL:in mukaan erilaisista perheeseen oletuksista. Kalorimäärän laskemiseksi on sovellettu niin kutsuttua Schoenfeldin yhtälöä, jota laajalti käytetään ikään, sukupuoleen, pituuteen ja aktiiviteettitasoon perustuvien kaloritarpeiden määrittämiseksi¹⁵³. Malawin teefarmien työntekijöiden oletettiin työskentelevän korkean fyysisen aktiivisuuden tasolla, sillä Malawin maaseudulla ihmiset kävelevät pitkiä matkoja, kantavat raskaita kuormia ja osallistuvat raskaisiin maatalo- ja kotitöihin.¹⁵⁴

Malliruokavalion rakentamisessa on joiltakin osin poikettu WHO:n suosituksista esimerkiksi maidon määrän osalta¹⁵⁵, koska sen hinta on suhteellisen korkea Malawin maaseudulla (maito on lähinnä tuontituote, sillä

152 World Bank, 2007, Malawi Poverty and Vulnerability Assessment: Investing in Our Future, Synthesis Report, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/7557/365460vol1010E1disclosed09130120081.pdf?sequence=1> (viitattu 18.11.2014)

153 Lisätietoa metodista ISEAL:in raporteissa sekä WHO/FAO:n julkaisuissa: WHO/FAO, 2003, Diet, Nutrition, and the Prevention of Chronic Disease, Report of a Joint WHO/FAO Expert Consultation, saatavilla osoitteessa: http://whqlibdoc.who.int/trs/who_trs_916.pdf

154 Metodin soveltamista varten tarpeellinen tieto keskimääräisestä pituudesta johdettiin vuoden 1991 aihetta koskevasta tutkimuksesta: Pelletier D, Low J, and Msukwa L. 1991. Malawi Maternal and Child Nutrition Study: Study Design and Anthropometric Characteristics of Children and Adults. American Journal of Human Biology. 3:347-361.

155 Ruokavalio sisältää myös suositeltua 400 grammaa vähemmän vihanneksia ja hedelmiä päivässä (WHO/FAO, 2003), sillä tämän suosituksen täyttyminen kehitysmaissa on harvinaista.

maaseudulla ei ole lehmiiä eikä meijereitä)¹⁵⁶. Maidon vähäistä määrää kuitenkin lieventää se, että malawilainen ruokavalio sisältää suhteellisen paljon muita kalsiumin lähteitä. Maissi on halpa kalorilähde, minkä vuoksi se on mallidieetissä keskeisessä osassa muodostaen peräti 70 prosenttia koko kalorimäärästä. Mallidieettiin sisällytettiin ainoastaan matalahintaista mutta ravinteikasta ruokaa, kuten aurinkokui-vattuja pikkukaloja, hedelmiä ja vihanneksia halvimpaan kilohintaan, paikallista paistoöljyä ja halpoja papuja.

Mallidieetin päiväannos koostuu seuraavista ruokahyödykkeistä:

- 450 grammaa maissia
- 40 grammaa papuja
- 60 grammaa cassava-juuresta
- 12 grammaa kuivattua tai savustettua pikkukalaa (2 kala-ateriaa viikossa)
- yksi kuppi maitoa 2–5-vuotiaille lapsille ja raskaanaoleville naisille
- 63 grammaa hedelmiä (yksi banaani)
- 189 grammaa vihanneksia (2/3 vihreistä lehtivihanneksista)
- 24 grammaa sokeria (6 teelusikkaa)
- 24 grammaa paistoöljyä (2 ruokalusikkaa)
- 3 kuppia teetä aikuisille¹⁵⁷

Ruokakorin perusteella laskettuun kulumäärään on tehty 8 prosentin korotus ruuan monipuolisuuden ja ravitsevuuden varmistamiseksi (ruokakorin sisältöä on pystyttävä vaihtelevaan), 1 prosentin korotus suolaa ja mausteita varten sekä 3 prosentin korotus pilaantumisen ja hukkaantumisen huomioimiseksi.

Sesonkien vaikutusta ruokahintoihin arvioitiin vertailemalla kuukausittaisia hintatilastoja Blantyre kaupungissa¹⁵⁸, joka sijaitsee lähellä teeviljelmiiä Malawin eteläosissa. Kuukausittaisten hintavaihtelun perusteella laskettiin suhdeluku, jonka perusteella tammikuun arvio muokattiin vastaamaan vuosittaista keskiarvoa.

Asumiskustannukset arvioitiin laskemalla yhteen hyväksyttävän ja perustasoisen viiden hengen perheasunnon vuokravastike, käyttökulut sekä tavanomaiset, pienet korjaus- ja ylläpitokulut. Käyttökuluihin sisältyy vesi, valaistus, polttopuut ja kaasu ruuanlaittoon. Sähkö sen sijaan ei sisälly kuluihin, koska sitä ei ole saatavilla tai se on liian kallista Malawin maaseudulla.¹⁵⁹

Mittapuuna perustasoiselle asunnolle käytettiin paikallisesti sovitettua Rainforest Alliancen standardia, jonka myös Malawin teeviljelijöiden etujärjestö (Malawi Tea Association, TAML) oli hyväksynyt. Kyseessä on pieni kolmen huoneen ja 30 neliömetrin kohtuukuntoinen talo, jossa on sementtilattia, tiiliseinät, vuotamaton katto, riittävästi ikkunoita, riittävä ilmastointi ja valaistus, vettä kohtuullisen kantomatkan päässä sekä hyväkuntoinen kuoppakäymälä lähellä taloa¹⁶⁰. Standardi on huomattavan korkea suhteessa tämän hetkisiin Malawin maaseudun asumisolosuhteisiin, sillä raportin mukaan esimerkiksi vain 14 prosentissa maaseudun asunnoista on sementtilattia.

Asumiskuluja ei voitu määrittää suoraan vuokrahintojen perusteella, koska vain harva teefarmin työntekijä asuu vuokralla. Sen sijaan hinnanmääritykseen käytettiin kustannuksia, jotka syntyvät perustasoisen mutta hyväksyttävän talon rakentamisesta. Asumiskulujen määrittämiseksi

156 Epäselväksi jää, onko ISEAL:in selvityksessä huomioitu se, että maaseudulla kotitalouksilla on usein omaa karjaa ja lehmien sijaan vuohia. Maaseudulla kotitaloudet myyvät ylimääräisen maidon naapureilleen ja kyläyhteisölle. Nopean kulutuksen ansiosta pastörointia ei välttämättä tarvita. FAO, Milk production from the indigenous Malawi goat, <http://www.fao.org/wairdocs/ilri/x5473b/x5473b2d.htm> (viitattu 16.1.2015); FAO, Milk processing requirements for satisfying the demand for milk in Malawi, <http://www.fao.org/docrep/x5661e/x5661e0n.htm#sanitary%20and%20hygienic%20related%20issues%20in%20milk%20marketing> (viitattu 2.1.2015)

157 Anker R. ja M, 2014, Living Wage for rural Malawi with Focus on Tea Growing area of Southern Malawi, s. 8–12, saatavilla osoitteessa: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/LivingWageReport_Malawi.pdf

158 Tietoja oli kerännyt paikallinen järjestö Center for Social Concern, CfSC. CfSC:n nettisivut: <http://www.cfscmalawi.org/> (viitattu 11.1.2014)

159 Anker R. ja M, 2014, Living Wage for rural Malawi with Focus on Tea Growing area of Southern Malawi, s. 14–19, saatavilla osoitteessa: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/LivingWageReport_Malawi.pdf

160 Koska Rainforest Alliancen standardi ei määrittele elintilaa perheille, käytettiin sen määrittämiseksi UN-HABITATin (2006) standardia kolmen henkilön enimmäismäärästä huonetta kohden sekä 30 neliömetrin elintilastandardia, jota käyttää Maharashtra Housing Development -järjestö Intiassa hallituksen tukemaan asumiseen matalan tulon perheille ja Etelä-Afrikan lainsäädännön vaarimuksia suurilla maataloilla työskentelevien työntekijöiden asumiselle.

hyödynnettiin HABITAT for Humanity -järjestön standardia sekä toteutuneita kustannuksia niiltä teefarmeilta, jotka olivat vastikään rakentaneet uusia taloja.

Muut kustannukset laskettiin kolmivaiheisesti. Ensin selvitettiin niiden tilastollinen prosenttiosuus kokonaiskulutuksesta. Kansallisen tilastokeskuksen tilastotietojen perusteella Malawin maaseudulla kulutetaan keskimäärin 62.3 prosenttia ruokaan, 13.7 prosenttia asumiseen ja 24 prosenttia muihin kuluihin¹⁶¹. Tilastotietojen osoittamia suhdelukuja muokattiin tästä siten, että ulkopuolelle jätettiin tupakka sekä yksityisen ajoneuvon omistamisesta ja käytöstä aiheutuvat kulut (julkinen liikenne tai pyörä riittäviä)¹⁶². Prosenttilaskulla ruoka- ja asumiskululaskelmasta saatiin alustava laskelma muista kuluista.¹⁶³

Muiden kulujen arvio tarkistettiin, jotta se riittää kaikkein tärkeimmiksi arvioitujen tarpeiden tyydyttämiseen, terveydenhoitoon, lasten koulutukseen sekä kodin kalusteisiin ja välineisiin, joiden osalta tehtiin yksityiskohtaisemmat kustannusarviot. Esimerkiksi terveys ja koulutus katsotaan perustaviksi ihmisoikeuksiksi kaikilla maailmassa.

Terveyskuluina huomioitiin myös osittainen yksityisten terveyspalveluiden käyttäminen. Perustelu on se, että valtion tuottamat ilmaiset palvelut ovat suhteellisen heikkoja, minkä vuoksi yksityisiä palveluita tarvitaan täydentämään julkisia palveluita riittävän terveydenhoidon varmistamiseksi.

Koulukustannuksissa huomioitiin muun muassa perheiden antama rahallinen tuki koulujen ylläpitämiseksi, vaikka peruskoulutuskin on Malawissa periaatteessa maksutonta. Koulutuskuiluina huomioitiin varat, joita tarvitaan yhden lapsen peruskoulutukseen ja toisen lapsen osallistumiseksi valtion toisen asteen kouluun

161 Kaupunkialueilla vastaavat luvut ovat 43.9%, 20.6% ja 35.5%. Third Integrated household survey, (IHS3) 2010/2011, saatavilla osoitteessa: http://www.nso-malawi.mw/images/stories/data_on_line/economics/ihs/IHS3/IHS3_Report.pdf

162 Lisäksi huomioitiin se, että kodin ulkopuolella syöminen vähentää tarvetta valmistaa ruokaa kotona.

163 Anker R. ja M., 2014, Living Wage for rural Malawi with Focus on Tea Growing area of Southern Malawi, s. 21–24, saatavilla osoitteessa: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/LivingWageReport_Malawi.pdf

(huolimatta siitä, että osallistumismäärät toisen asteen kouluun ovat alhaisia).¹⁶⁴

Yllättäviä kuluja varten menolaskelmaa korotettiin vielä 5 prosentin lisäosuudella. Malawissa on huomioitava esimerkiksi erilaiset sairaudet (HIV), onnettomuudet ja hautajaiset.

Perhekkoko oletettiin 5-henkiseksi: 2 aikuista ja 3 lasta. Kyse on perinteisestä oletuksesta, jonka tutkimusraportissa todetaan vastaavan tyyppilistä lapsimäärää (per aikuinen nainen) ja keskimääräistä kotitalouden kokoa maaseutualueilla. Kolmen lapsen oletus pohjautuu Malawin väestön nettouusiutumislukuun, jossa on huomioitu syntyvyys- ja kuolleisuusasteet. Tämän lisäksi on huomioitu se, että Malawissa naiset saavat lapsia keskimäärin 3 vuoden välein, mikä vaikuttaa arvioon siitä, kuinka monta lasta perheessä tyyppillisesti on elätettävänä suurimman osan aikaa.

Palkkalaskelmaan lisättiin yhden työpäivän palkkaa vastaava summa huonompiosaisten sukulaisten auttamiseksi. Lisäosuus mahdollistaa auttamisen ilman, että palkkatyöläinen samalla liiaksi köyhdyttää itseään. Tätä ratkaisua pidetään metodissa parempana, kuin että perhekkoko suurennettaisiin 5,5- tai 6-henkiseksi.¹⁶⁵

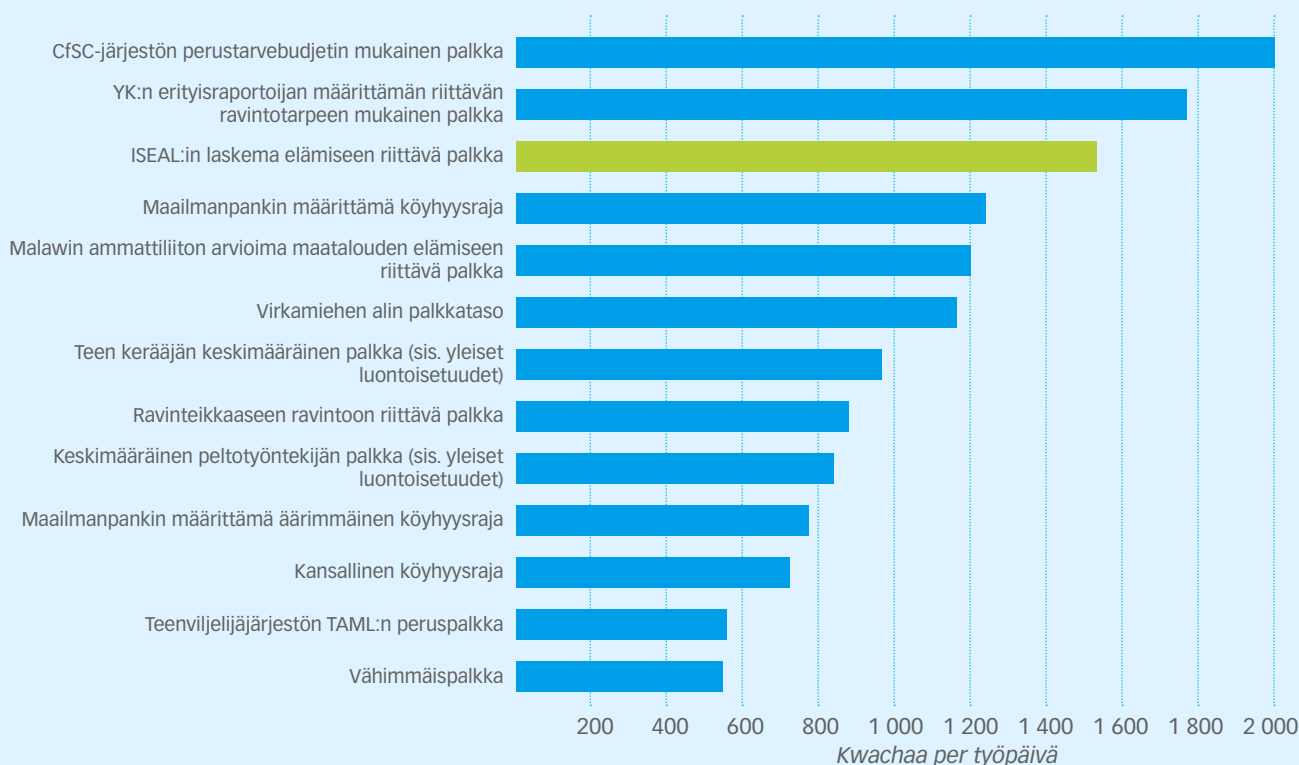
Perheessä oletettiin työskentelevän 1,59 kokoaikaista työntekijää pariskuntaa kohden perustuen ikä- ja sukupuolieriteltyihin tilastotietoihin työllisyys- ja työttömyysasteista sekä tyyppillisestä työtuntimäärästä. Useat aikuiset eivät löydä työtä Malawin maaseudulla ympärivuotisesti, varsinkaan sesonkiaikojen ulkopuolella, vaan työskentelevät maataloilla osaaikaisesti suurimman osan vuodesta. Jotkut työikäisistä hoitavat lapsia tai vanhempiaan kokoaikaisesti.¹⁶⁶

Elämiseen riittävään palkkaan laskettaviksi luontoisetuksi Malawin teefarmeilla hyväksyttiin muun muassa ilmaiset työateriat, ilmainen asuminen maatilalla, terveysklinikan käyttäminen, virkistyspalvelut, päivähoito sekä

164 Perheessä oletetaan olevan kolme lasta, joista nuorin on alle kouluikäinen. Tämä ikäjakauma heijastuu palkan laskemiseen siten, että yhden lapsista kerrallaan oletetaan olevan tiettyssä kouluvaiheessa.

165 Ibid, s. 24.

166 Ibid.

Malawin palkkatikapuu (2014)

koulurakennusten käyttäminen (ks. luontoisetujen maksamisen kriteereistä luku 7.7.).

Elämiseen riittävä palkka verrattuna Malawin vallitseviin palkkoihin

Edellä kuvatulla laskelmalla saatu arvio elämiseen riittäväksi palkaksi Malawin maaseudulla tammikuussa 2014 on 35 222 kwachaa (69,90 euroa¹⁶⁷) kuukaudessa ja 1 531 kwachaa (3,00 euroa) työpäivää kohden vakituksille työntekijöille. Edellä mainitut luontoisedut huomioituina arvio käteispalkaksi on 1 408 kwachaa (2,80 euroa) työpäivää kohden. Summa on tätä alempi, 1 193 kwachaa (2,40 euroa), niille suhteellisen harvoille vakituksille työntekijöille, jotka saavat hyväksyttävän ilmaisen asunnon perheensä käyttöön.

Malawi on mailman kahdeksanneksi köyhin valtio, jossa vallitsee erittäin huonot terveys- ja elinolosuhteet. Tästä syytä elämiseen riittävän palkan laskemisen perusteena käytetty elintaso on erittäin perustasoinen ja siihen perustuva palkka-arvio alhainen kansainvälisessä vertailussa. Toisaalta elämiseen riittävä palkka on

korkea verrattuna Malawin vallitseviin palkkoihin¹⁶⁸, vähimmäispalkkaan (maaseudulla vain 551 kwachaa päivässä), teefarmien etujärjestö TAML:in neuvottelemaan vähimmäispalkkaan (560 kwachaa päivässä), kansalliseen köyhyysrajaan (728 kwachaa päivässä) ja Maailmanpankin määrittämään äärimmäisen köyhyyden rajaan (776 kwachaa päivässä). Sen sijaan Maailmanpankin köyhyysraja, 1 241 kwachaa päivässä, on jo aika lähellä ISEAL-allianssin mallilla laskettua elämiseen riittävää palkkaa (ks. ylläoleva palkkatikapuu).¹⁶⁹

¹⁶⁸ Teefarmityöntekijöiden tulotasot vaihtelevat sesongin, vuoden, teeyhtiön, maatilan, työnkuvan (poimija, tehdas- ja peltotyöntekijä) ja sen mukaan, onko työntekijä sesonki- vai vakituinen työntekijä. Anker arvioi, että työntekijät työskentelevät 23 päivää kuukaudessa vuositasolla arvioituna, 6 päivää viikossa sesonkiaikana ja vähemmän kuin 5 päivää sesongin ulkopuolella. Esimerkiksi teenpoimijan keskiarvotuloksi arvioitiin 841 kwachaa ja peltotyöntekijän 715 kwachaa päivässä.

¹⁶⁹ Sen sijaan laskettu elämiseen riittävä palkka on vähemmän kuin YK:n erityisraportoijan (UNSR on Right to Food) määrittämän ruokatarpeen perusteella laskettu palkka (1 772 kwachaa) ja paljon alempi kuin CfSC-järjestön (Center for Social Concern, kotisivut: <http://www.cfscmalawi.org/>) määrittämän perustarvebudjetin mukainen palkka (2 934 kwachaa). Ibid, s. 49.

¹⁶⁷ Muunnettu euroksi vuoden 2015 alun muuntokurssilla

Esimerkkejä muiden yritysvastuunormistojen elämiseen riittävän palkan linjauksista

Ethical Trading Initiatiiven eli ETI:n yritysvastuunormistossa edellytetään elämiseen riittävän palkan¹⁷⁰ maksamista, mutta ETI ei kuitenkaan määrittele mitään palkkasuosituksia tai tapaa, miten elämiseen riittävä palkka tulisi laskea. Se ei myöskään aseta mitään aikarajoja maksuvelvoitteen täytäntöönpanemiseksi¹⁷¹. ETI suosittaa 7-portaista lähestymistapaa palkkojen nostamiseksi. Yritysten tulisi julkisesti sitoutua siihen, että ne pyrkivät palkkojen nostamiseen elämiseen riittävän palkan tasolle tuotantoketjuissaan. Selkeiden elämiseen riittävän palkan vertailukohtien puute ja sitoumusten väljyys tekee ETI:n vastuunormistosta hampaattoman.

Fair Wear Foundation (FWF) edellyttää jäseniltään sitoutumista elämiseen riittävän palkan maksamiseen. FWF on kehittänyt palkkatikapuun, joka sisältää tiedot 12 avainvaltion¹⁷² lakisääteisestä vähimmäispalkasta, kansallisesta köyhyysrajasta, paikallisesta teollisuustyöntekijän keskimääräisestä palkasta, kollektiivisten neuvotteluiden kautta sovitusta palkasta sekä elämiseen riittävästä palkasta. Nettityökälyn avulla FWF:n jäsenyritykset ja niiden sidosryhmät voivat arvioida palkkatasojen oikeudenmukaisuutta ja riittävyyttä. Yritysten tehtävä on valita oma elämiseen riittävän palkan vertailukohtansa, mutta mitään ohjetta ei anneta siitä, mitä standardeista tulisi noudattaa.¹⁷³ FWF:n tietokanta ei ole kovin kattava ja

vielä kehitysasteella, elämiseen riittävän palkan vertailukohtia ja laskelmia on tietokannassa valittavana hyvin vähän.

FWF kertoo aloittaneensa palkan vertailukohtien käyttämisen auditoinneissaan. Järjestelmässä brändiyrityksen toiminta pisteytetään työntekijöiden oikeuksia koskevien indikaattorien osalta (työntekijöiden valitusten käsittely, toimet elämiseen riittävän palkan maksamiseksi, jne.). Mikäli brändi saa vain välttävät pisteet, edellytetään tältä parannuksia (esimerkiksi ostokäytäntöjen muuttamista korjaavan toimitasuunnitelman perusteella) tai viime kädessä eroamista FWF:n jäsenyydestä. Vaikka brändin tuotantoketjun loppupäässä ei makseta elämiseen riittävää palkkaa, yritys voi yltyä muiden pisteiden ansiosta hyvälle tasolle.¹⁷⁴

Business Social Compliance Initiative (BSCI) on yritysvetoinen vastuuverkosto, jonka jäsenenä on noin 1 400 yritystä. Verkosto ylläpitää tietokantaa BSCI-auditoiduista tavaran toimittajista ja edistää yritysten alihankintaketjun vastuullisuutta riskimaissa. BSCI ei vaadi tehtaita maksamaan työntekijöilleen elämiseen riittävää palkkaa vaan ainoastaan ”rohkaisee” tähän¹⁷⁵. BSCI pitää SA8000-standardia parhaana käytäntönä¹⁷⁶.

170 Eli palkkaa, joka riittää tyydyttämään työntekijöiden ja heidän perheidensä perustarpeet minkä lisäksi palkasta tulee jäädä jonkin verran säästöön. Ethical Trading Initiative, ETI Base Code, <http://www.ethicaltrade.org/eti-base-code> (viitattu 11.12.2014); Ethical Trading Initiative, ETI's expectations of members regarding the ETI Base Code clause on living wage, saatavilla osoitteessa: http://www.ethicaltrade.org/sites/default/files/resources/ETI%20Living%20Wage%20Expectations_2.pdf

171 ETI ainoastaan odottaa, että sen jäsenet asettavat itselleen selkeät, aikataulutetut tavoitteet käytännön toimille elämiseen riittävän palkan maksamiseksi niiden tuotantoketjuissa.

172 Avainvaltiot ovat Bangladesh, Bulgaria, Kiina, Intia, Makedonia, Portugali, Romania, Thaimaa, Tunisia, Turkki, Ukraina ja Vietnam.

173 FWF haluaa sivuuttaa keskustelun erilaisista elämiseen riittävän palkan malleista eikä pyri arvioimaan niiden heikkouksia tai vahvuuksia ja laittamaan niitä paremmuusjärjestykseen. Tärkeää FWF:n mukaan on, että yritykset sitoutuisivat edes johonkin konkreettiseen palkkalaskelmaan. Skypepuhelu, Kees

Gootjes, Fair Wear Foundation, 18.11.2014; Fair Wear Foundation, 2012, Climbing the Ladder to Living Wages, saatavilla osoitteessa: <http://www.fairwear.org/ul/cms/fck-uploaded/documents/policydocs/ClimbingtheLadderReport.pdf>

174 Auditoinnissa brändi luokitellaan sen toiminnasta tehtyjen havaintojen perusteella kolmeen luokkaan (leader, good, needs improvement). Johtavaan luokkaan kuuluvat ovat osoittaneet parhaita käytänteitä muun muassa elämiseen riittävän palkan maksamiseksi. FWF, 2014, Brand Performance Check Guide for Affiliates, saatavilla osoitteessa: <http://www.fairwear.org/ul/cms/fck-uploaded/documents/PerformanceChecks/2014/FWFBrandPerformanceCheckGuideOnlineMay2014.pdf>

175 Sen jäseniä ainoastaan vaaditaan maksamaan minimissään lainmukaisia minimipalkkoja. BSCI, Position on wages, 11/2009, <http://www.bs-ciintl.org/resources/bsci-positions> (viitattu 29.1.2015); BSCI, Code of Conduct 1/2014, saatavilla osoitteessa: file:///C:/Users/Henri/Downloads/3.bs-ci_code_of_conduct_2014.pdf

176 Mikäli yritys ei täytä SA8000-ohjeiston mukaista vaatimuksia elämiseen riittävän maksamisesta, tästä ei aiheudu seuraamuksia. BSCI, FAQ, <http://www.bs-ciintl.org/resources/faq> (viitattu 25.11.2014)

Fair Labor Association (FLA) on työntekijöiden oikeuksien suojelemiseksi toimiva yhdistys, jonka taustalla on yliopistoja, kansalaisjärjestöjä ja yrityksiä. Yhdistyksen käytännösäännön mukaan palkan pitää riittää työntekijöiden perustarpeisiin, minkä lisäksi työntekijälle tulee jäädä rahaa harkinnanvaraisiin menoihin. Säännössä ei kuitenkaan viitata täsmällisesti elämiseen riittävään palkkaan ja sen määritelmään on varsin suppea (ei esimerkiksi viitata työntekijän lisäksi tämän perheen perustarpeisiin). Työnantaja edellytetään maksamaan vähintään vähimmäispalkkaa tai alalla vallitseva soveltuva palkka riippuen siitä, kumpi niistä on korkeampi.¹⁷⁷ FLA myös auditoi yrityksiä, mutta ammattiliittojen ja kansalaisjärjestöjen Clean Clothes -kampanjaverkoston¹⁷⁸ arvion mukaan näyttöä ei ole siitä, että auditoinneissa verrattaisiin palkkoja elämiseen riittävään palkkaan¹⁷⁹.

177 FLA, Workplace Code of Conduct, saatavilla osoitteessa: http://www.fairlabor.org/sites/default/files/fla_code_of_conduct.pdf

178 Clean Clothes Campaign, <http://www.cleanclothes.org/> (viitattu 29.1.2015)

179 Clean Clothes Campaign, 2014, Tailored wages, s. 12, saatavilla osoitteessa: <http://www.cleanclothes.org/livingwage/tailoredwages/tailored-wage-report-pdf>

6.5. WAGEINDICATOR-SÄÄTIÖN NETTIKYSELYIHIN PERUSTUVA GLOBAALI PALKKALASKURI

Työmarkkinoiden läpinäkyvyyttä edistävä WageIndicator-säätiö yrittää kehittää elämiseen riittävän palkan tietokantaa, jonka laskelmat perustuvat ISEAL:in metodista johdetuille yksinkertaistetuille taustaoletuksille ja standardisoidulle laskentakaavalle. Tietokantaan on tarkoitus koota ja laskea elämiseen riittävä palkka eri maissa ja eri alueilla nettikäyttäjien antamien vastausten perusteella.¹⁸⁰

Hyödykkeiden hinnat kerätään nettikyselyillä, jotka ovat parhaillaan käytössä 80 maassa. Palvelussa netinkäyttäjää pyydetään antamaan tietoja yhteensä 100 hyödykkeen (joista 50 ruokahyödykkeitä, joiden hinnat annetaan kilo- ja litrahintoina) ja palvelun hinnoista.¹⁸¹ Lokakuuhun 2014 mennessä tietokantaan on kerätty yli 250 000 hintatietoa erilaisista hyödykkeistä. Palkkalaskuri ei kuitenkaan anna tällä hetkellä oikeita lukuja ja se on selkeästi keskeneräinen. Puutteista huolimatta metodologisen vertailun kannalta mielenkiintoista on palkkalaskurin taustalla käytetyt taustaoleukset ja periaatteet.

WageIndicator-säätiö ei nojaa pelkästään nettikyselyyn, vaan ruokakulut arvioidaan lisäksi FAO:n julkaiseman kansallisen ruokatieokannan perusteella, joka sisältää tietoja elintarvikkeiden kulutuksesta (per henkilö) eroteltuina 50 hyödykeryhmään. Malliruokavalion sisältö puolestaan rakennetaan FAO:n ruokataaseen mukaisesti. Tase sisältää saatavilla olevat hyödykkeet kussakin valtiossa ja sen oletetaan heijastavan keskimääräistä ruokakulutusta. Taseen tiedot ohjaavat sitä, mitä ruokakyselyssä annettuja hintatietoja voidaan käyttää ruokakustannusten laskemiseksi.¹⁸²

180 WageIndicator-säätiö pyrkii tuottamaan helposti tulkittavaa ja vertailtavaa tietoa siitä, kuinka kallista on elää ihmisarvoista elämää eri puolilla maailmaa. LivingWageIndicator, FAQ Living Wage, <http://www.wageindicator.org/main/salary/living-wage/faq-livingwage> (viitattu 12.11.2014)

181 Käyttäjän ei kuitenkaan tarvitse antaa kerralla tietoa kaikkien 100 hyödykkeen osalta (mikä todennäköisesti heikentäisi oleellisesti vastausmääriä), vaan hän voi ilmoittaa vain yhdenkin tuotteen hinnan.

182 FAOSTAT, Food Balance Sheets, http://faostat3.fao.org/faostat-gateway/go/to/download/FB/*E (viitattu 12.12.2014)

Lisäksi varmistetaan matalatulovaltioiden osalta, että ruokakori täyttää FAO/WHO:n suosittaman proteiinipitoisuuden vähimmäismäärän samalla tavoin, kuin tehdään ISEAL:in metodissa¹⁸³. Mikäli ruokakori ei täytä vaatimusta riittävästä proteiinipitoisuudesta, korvataan se naapurivaltion kriteerit täyttävällä malliruokavaliolla.¹⁸⁴

Ruokakululaskelmassa oletetaan, että kaikki ruokahyödykkeet ostetaan halvalla marketeista ja valmistetaan kotona. Päivittäiseksi yhden henkilön energiatarpeeksi on oletettu 2 100 kilokaloria per henkilö, jota sovelletaan niin aikuisten kuin lastenkin osalta. Oletettu luku vastaa FAO:n määrittämää hyvän terveyden edellyttämää energiatarvetta. Määrittäminen perustellaan myös sillä, että luku vastaa suurin piirtein niitä lukuja, joita on käytetty muissa elämiseen riittävän palkan metodeissa¹⁸⁵.

Asumiskulut lasketaan yhden henkilön kotitalouden osalta kaupunkialueen ulkopuolella olevan yhden makuuhuoneen ja perheellisen työntekijän osalta kolmen makuuhuoneen asunnon kuukausivuokrana, jonka hinnat kerätään nettikyselyllä. Oletuksena käytetään siten 4-henkistä "standardiperhettä", sillä kahden vanhemman kaksi lasta vastaa karkeasti väestön uusiutumiseen tarvittavaa jälkeläismäärää. Nettilaskuriin on kuitenkin tarkoitettu lisätä myöhemmin vielä sellainen perheoletus, jossa kahden vanhemman lapsimäärä varioi kunkin valtion syntyvyys- ja muiden soveltuvien tilastojen osoittamalla tavalla.¹⁸⁶ Lisäksi nettikyselyllä selvitetään sähkön ja veden käytön kulut, sekä muut asumiseen liittyvät kulut¹⁸⁷.

183 Metodissa ei mainita, että ruokakori tarkistettaisiin myös muiden ravintotekijöiden, kuten rasvojen, hiilihydraattien tai vihanneksien ja hedelmien osalta.

184 WageIndicator Foundation, Guzi, M. ja Kahanec, M., 2014, WageIndicator Living Wages, Methodological Note, saatavilla osoitteessa: http://www.wageindicator.org/documents/publicationslist/publications-2014/141110-Living-Wage-Method_FINAL.pdf

185 Metodikuvauksessa viitataan seuraaviin: AFWA 2250 kcal, ISEAL Malawissa 2364 kcal ja Etelä-Afrikassa 2261 kcal. Ibid, s. 9.

186 Ibid, s. 9, 13, 14.

187 Kyselylomakkeessa peruspalvelut (sähkö, lämmitys, vesi, jätehuolto) 85 m² asunnossa. LivingWageIndicator, FAQ Living Wage, <http://www.wageindicator.org/main/salary/living-wage/faq-livingwage> (viitattu 12.11.2014)

Liikkumiskustannukset kaupunkialueilla vastaavat aikuisen henkilön julkisen liikenteen kuukausilipun hintaa. Lasten oletetaan matkustavan ilmaiseksi vanhempien seurassa. Koska maaseudulla ei ole käytettävissä vastaavaa julkista liikennettä, liikkumiskustannukset vastaavat siellä meno-paluulippua lähimpään kaupunkiin kerran viikossa.¹⁸⁸

Muut kulut arvioidaan monen muun maa-kohtaisen metodin tavoin kulutustilastojen osoittaman suhdeluvun mukaan, jolloin erillisiä hintaselvityksiä ei tarvita niiden osalta. Harkinnanvaraisia kuluja (säästöjä) varten on omaksuttu ISEALin metodin mukaiset 10 prosenttia. Tällä hetkellä kyselyssä kerätään kuitenkin tietoja myös terveys- ja koulutuskuiluista sekä vaatetuksesta.¹⁸⁹ Tarkoitus lienee näiltäkin osin ottaa siis mallia ISEALin metodista, jossa arvioidun kokonaiskulusumman riittävyys pyritään varmistamaan näiden kriittiseksi katsottujen perustarpeiden osalta.

Luontoisetuisuuksia ei huomioida, vaan laskeutu palkka on rahallinen. Myöskään vuosibonusia ei huomioida, koska ne ovat epäsäännöllisiä ja niiden määrä vaihtelee. WageIndicatorin mukaan säännölliset kuukausittaiset kulut on pystyttävä kattamaan normaaleilla kuukausituloilla ja epäsäännölliset tulot on tarkoitettu kattamaan epäsäännöllisiä kuluja.¹⁹⁰

Palkkalaskurissa ei tällä hetkellä oteta lukuun tuloveroja eikä sosiaaliturvamaksuja, mikä on vastoin käsitystä siitä, että elämiseen riittävän palkan tulee olla työntekijälle käteen jäävä raha kaikkien pakollisten vähennysten jälkeen. WageIndicatorin mukaan ratkaisuun on kuitenkin päädytty, koska alhaiset tulot eivät ole tavanomaisesti verotuksen kohteena tai niitä verotetaan vain alhaisella verokannalla. Myöskään sosiaaliturvamaksuja ei huomioida, koska ne ovat hyvin alhaisia kehitysmaissa. Tarkoitus on kuitenkin pitkällä tähtäimellä tutkia mahdollisuuksia myös verojen

188 WageIndicator Foundation, Guzi, M. ja Kahanec, M., 2014, WageIndicator Living Wages, Methodological Note, s. 9- 10, saatavilla osoitteessa: http://www.wageindicator.org/documents/publicationslist/publications-2014/141110-Living-Wage-Method_FINAL.pdf

189 Ibid, s. 10-11.

190 Ibid, 17.

ja sosiaaliturvamaksujen sisällyttämiseksi palkkalaskuriin.¹⁹¹

Elämiseen riittävän palkan arviot on tarkoitus päivittää säännöllisesti hintatasojen vaihteluiden huomioimiseksi. Palkka on tarkoitus laskea myös kaupunkien ja muiden alueiden osalta, kun aluekohtaista hintatietoa on saatu kerättyä riittävästi. WageIndicatorin mukaan metodia voi myös joustavasti laajentaa siten, että kunnat, yritykset ja yliopistot voivat laittaa laskuriin omia oletuksiaan.

WageIndicator julkistaa elämiseen riittävän palkan liukumana, jonka yläpää on raportoitujen elinkustannusten mediaani ja alaraja kohta, jossa 75 prosenttia vastaajista on raportoinut korkeampia elinkustannuksia. WageIndicator katsoo liukuman alarajan edustavan kuluja optimoivan kotitalouden ostoskorja, johon sisältyy keskimääräistä halvempia hyödykkeitä. Toisaalta liukumalla myös voidaan ottaa WageIndicatorin mukaan huomioon hintojen ja kuluttajamieltyksien vaihteluita.¹⁹²

Elämiseen riittävän palkan laskelmien lisäksi WageIndicatorin palkkalaskuri sisältää tietoja alueen lakisääteisestä vähimmäispalkasta, vallitsevista palkoista, kansallisesta köyhyysrajasta ja kollektiivisesti sovitusta vähimmäispalkoista.

WageIndicatorin metodin vahvuudet ja heikkoudet

– *Innovatiivisuudestaan ja potentiaalisuudestaan huolimatta palkkalaskurissa on merkittäviä puutteita ja suoranaisia virheitä ja se vaikuttaa vielä hyvin keskeneräiseltä. Palkkalaskuri ei tällä hetkellä anna oikeita lukuja edes vähimmäispalkkojen osalta. Palkkalaskuri sisältää toistaiseksi vain vähän alemman keskitulon ja matalan tulon maiden tietoja.*

– *Nettikyselyt elinkustannusten selvittämiseksi eivät ole luotettavia, sillä tietolähdettä ei voida kontrolloida. Tällä hetkellä nettikyselyssä ei edes pyritä rajaamaan vastaajia.¹⁹³ WageIndicato-*

191 Ibid, s. 16.

192 Ibid, s. 15–16.

193 Vastaajiksi valikoituu todennäköisesti suhteellisesti enemmän muita, kuin elämiseen riittävää palkkaa tarvitsevia työntekijöitä. Maaseudulla ei ole usein nettiä, osa köyhimmistä työntekijöistä on lukutaidottomia ja suhteellisesti vastaajissa on todennäköisesti enemmän koulutettuja.

rin metodikuvauksessa kerrotaan, että laskelmien uskottavuutta arvioidaan paikallisten partnerien sekä asiantuntijoiden kanssa, mutta arvioinnin sisältöä ja merkitystä ei täsmennetä.¹⁹⁴

– *Kyselylomake elinkustannuksista on täysin sama kaikissa valtioissa, vaikka tarjolla olevat tuotteet ja niiden kysyntä eroavat merkittävästi eri maiden välillä. Osa kysymyksistä on liian yleisiä ja perustuu ongelmallisille oletuksille.¹⁹⁵*

– *Palkkaliukuman käyttäminen elämiseen riittävän palkan osoittamiseksi ei ole hyvä ratkaisu. Laskuria käyttävä yritys ei tiedä, mikä suositus pitäisi valita, joten taipumus on valita liukuman alin määrä.¹⁹⁶ Oletus, että liukuman alaraja edustaisi kuluja optimoivan kotitalouden ostoskorja ja siten heijastelisi elämiseen riittävän palkan tasoa, on yksinkertaisesti liian karkea.*

+ *WageIndicatorin malli on kuitenkin vakavasti otettava yritys rakentaa taustaoletukset käytännöllisille yksinkertaistuksille. Se sisältää hyviä pohdinnan aiheita siitä, miten palkat voisi laskea helposti universaalien metodien pohjalta.*

+ *Digitaalinen, keskitetty tietokanta ja laskuri on myös oletettavasti edullinen, helppo ja nopea tapa tiedon keräämiseksi ja palkkalaskelmien tekemiseksi ja vertailemiseksi. Sitä on myös helppo käyttää ja päivittää. Ensimmäisen tietokannan perusoletuksia ja tiedonkeruumenetelmiä on kuitenkin kehitettävä huomattavasti.*

194 Kuten yliopistojen, ammattiliittojen ja työnantajajärjestöjen, kansalaisjärjestöjen ja erilaisten asiantuntijoiden kanssa. WageIndicatorin mukaan myös vastausten määrän lisääminen mediakampanjojen avulla lisää tiedon kattavuutta ja tarkkuutta. Nettikäyttäjiä pyydetään myös antamaan oma arvionsa kuukausittaisista kuluistaan, jotka ovat välttämättömiä riittävään elämiseen. Kyseinen ”subjektiivinen” arvio (mediaani vastaajien arvioista) toimii vertailukohtana hintakyselyn kautta määritetyille ERP:lle. Mikäli erotukset ovat merkittäviä, WageIndicatorin mukaan sen kansalliset asiantuntijat pyrkivät yksilöimään ja korjaamaan mahdollisten vääristymien syyt.

195 Kyselylomakkeessa kysytään esimerkiksi yksiön ja kolmion vuokrahinnat kaupungin keskustassa ja keskustan ulkopuolella; sähkö, lämmitys, vesi ja jätehuollon hinnat 85 m² asunnossa, jne. Epäselvää on, miksi on haluttu käyttää pinta-alaltaan näin suurta asuntoa. Tämän kokoinen asunto ei vastaa 4-henkien perheen todellisuutta kehitysmaissa eikä välttämättä myöskään kehittyneissä valtioissa (riippuu myös, asutaanko kaupungissa vai maalla). Kehitysmaissa köyhän työväestön kulkuväline on myös usein polkupyörä tai mopo, jolloin liikkumiskuluja ei voida selvittää paikallisliikenteen kerta- tai kuukausilippua eikä bensiinin litrahintaa kysymällä.

196 Variaatio on huomattavaa, mikä kertonee jotain myös nettikyselyn luotettavuudesta tällä hetkellä. Esimerkiksi Vietnamin elämiseen riittävän palkan minimi on 103 ja maksimi 114 euroa mutta Angolas peräti 224 ja 551 euroa.

6.6. MIT:N TILASTOTIETOIHIN PERUSTUVA PALKKALASKURI

Elämiseen riittävän palkan laskelmia on kehitelty jo pitkään länsimaissa, joissa tutkimuslaitosten resurssit niiden laatimiseen ovat olleet merkittävästi suurempia kuin kehitysmaissa toimivilla tutkimuslaitoksilla, tutkijoilla tai järjestöillä. Korkean tulon maissa on myös yleensä mahdollista hyödyntää ajantasaisia, alueellisesti eriteltyjä ja kattavia kulutus- ja muita tilastotietoja, joita ei ole vastaavassa määrin saatavilla kehitysmaissa palkkalaskelmien tekemiseen. Näistä syistä kehittyneiden maiden metodit tarjoavat hyvien käytänteiden vertailukohdan siitä, miten elämiseen riittävän palkan laskemia voitaisiin tehdä ja julkaista tulevaisuudessa myös kehitysmaissa.

Edellisessä luvussa kuvattu WageIndicator-säätiön maailmanlaajuisesti aiottu on vielä kehitysasteella, mutta toimivampi maakohtainen palkkatietokanta on kehitetty sen sijaan Yhdysvalloissa, Massachusettsin teknillisessä korkeakoulussa (Massachusetts Institute of Technology, MIT). MIT:n palkkalaskuri ei perustu nettikyselyihin vaan laaja-alaiseen tilastotietojen hyödyntämiseen. Tietokannan avulla netinkäyttäjät voi helposti muutamalla klikkauksella selvittää palkkoja Yhdysvaltojen kaikissa osavaltioissa ja niiden maakunnissa ja kaupungeissa.¹⁹⁷

Palkkalaskurilla halutaan kiinnittää huomioita vähimmäispalkkojen riittämättömyyteen amerikkalaisissa keskivertoperheissä. Yhdysvalloissa liittovaltion vähimmäispalkkaa (7.25 dollaria) ei ole tarkistettu vuosikymmeeniin, ja sen korottamisesta on käyty poliittista väantöä aivan viime vuosina. MIT:n palkkalaskurin mukaan Yhdysvalloissa tyypillisen 2 aikuisen ja 2 lapsen perheen vanhempi joutuu työskentelemään 68 tuntia viikossa elämiseen riittävän palkan ansaitsemiseksi, mikä vastaa kolmea kokoaikaista vähimmäispalkkatyötä perhettä kohden. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijä joutuu työskentelemään samanaikaisesti useissa työpaikoissa, minkä lisäksi perheessä voidaan joutua turvautumaan sosiaalitukeen.¹⁹⁸

197 Palkkalaskurin kehittäjä on MIT:n professori Amy Glasmeier.

198 Living Wage Calculator, <http://livingwage.mit.edu> (viitattu 16.11.2014)

Palkkalaskurissa elämiseen riittävä palkka määritetään tuntipalkkana tai vuositulona, jonka yksittäinen työntekijä tarvitsee tyydyttääkseen perheensä perustarpeet ja maksaakseen kaikki pakolliset verot. Palkkalaskurissa lasketaan ruuan, lastenhoidon, terveydenhoidon, asumisen, liikkumisen sekä muiden välttämättömyystarpeiden kustannukset. Palkan tulee mahdollistaa työntekijän taloudellinen riippumattomuus julkisista tuista, kuten asumistuesta.¹⁹⁹

Riittävä palkka lasketaan kaikkiaan kahdeksan erityyppisen kotitalouden osalta²⁰⁰. Palkkalaskurin kaavan oletus on, että työntekijä on perheen ainut elättäjä ja työskentelee kokoaikaisesti, yhteensä 2080 tuntia vuodessa. Esimerkiksi tyypillisen 2 vanhemman ja 2 lapsen kotitalouden osalta huomioidaan vain työntekijän itsensä ansaitsema palkka, muttei tämän puolison mahdollisia tuloja. Tällöin lastenhoitokuluja ei katsota syntyvän (kuten AFWA:n laskelmassa).

MIT tekee laskelmat pohjautuen alueellisesti eriteltyyn markkinadataan, jota on saatavilla MIT:n mukaan useista säännöllisesti päivitetystä tilastoista ja muista lähteistä²⁰¹. Ongelmaksi kuitenkin mainitaan, että palkkalaskuri todennäköisesti aliarvioi kuluja kaupunkialueilla.

Palkkalaskurin oletukset perustuvat vuonna 2001 Beaufortin maakunnassa tehtyyn elämiseen riittävän palkan selvitykseen. Kyseisen taustaselvityksen mukaan palkkalaskurin ruokakulujen pohjana käytetään Yhdysvaltojen maatalousministeriön (U.S. Department of Agriculture, USDA) laatimaa matalahintaista perusruokavaliota²⁰². USDA päivittää ruokahyödykkeiden hintatietoja liittovaltion laajuisilla kuluttajakyselyillä. USDA:n lukuja

199 Ibid.

200 1 aikuinen / 1 aikuinen ja 1 lapsi / 1 aikuinen ja 2 lasta / 1 aikuinen ja 3 lasta / 2 aikuista / 2 aikuista ja 1 lapsi / 2 aikuista ja 2 lasta / 2 aikuista ja 3 lasta

201 Esimerkiksi terveydenhoitokulut: Consumer Expenditure Survey 2010, Medical Expenditure Panel Survey 2010, asumiskulut: Fair Market Rents 2010, U.S. Department of Housing and Urban Development.

202 Valittu ruokasuunnitelma on toiseksi halvin USDA:n neljästä perusruokavaliosta. Kaikkein halvin mal-liruokavaliosta ei takaa riittävää ravintoa, sillä se on laadittu liittovaltion köyhyysrajaa silmällä pitäen ja on tarkoitettu vain väliaikaiseen käyttöön tai hätätilanteisiin.

on muokattu vastaamaan aluekohtaisia elinkustannuksia alueellisten kuluttajahintaindeksien avulla. Ruokabudjetti varioi perheeseen, lasten ja aikuisten keskimääräisen iän sekä sukupuolen mukaan²⁰³. Oletus on, että perheet valitsevat edullisia ruokahyödykkeitä ja että kaikki ateriat valmistetaan kotona.²⁰⁴

Lastenhoitokuluja pidetään ruokakulujen jälkeen toiseksi tärkeimpänä lapsiperheiden kulueränä, sillä vanhempien on ollut yhä vaikeampaa löytää kohtuuhintaista lastenhoitoa, mikä on muodostanut köyhille perheille esteen ottaa vastaan työtä. Taustaselvityksessä lastenhoitokulut arvioitiin alhaisimpien markkinahintojen mukaan. Tiedot alueellisista kustannuksista saatiin lasten oikeuksia puolustavan järjestön²⁰⁵ raportista, johon oli koottu keskimääräiset hoitokulut päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa useimpien osavaltioiden ja kaupunkien osalta. Terveystenhoitokuluina huomioitiin terveystakuutuksen (josta työntekijä maksaa tavallisesti osan), terveystalveluiden ja lääkintätarvikkeiden keskimääräiset hinnat. Terveystakuutus- ja lääkintätarvikkeiden arvioitiin tätä varten kehitettyä online-työkalua käyttäen²⁰⁶.

Asumiskustannukset selvitetiin vuokra- ja markkinahintoja kuvaavien vuosittaisten

tilastojen²⁰⁷ perusteella, joissa tiedot on eritelty makuuhuoneiden määrän (0–4) sekä maantieteellisen alueen²⁰⁸ mukaan. Asumiskulujen osuus kotitalouden kokonaistuloista varioi 24 prosentista (4-henkisen perheen 2 makuuhuoneen asunto) 43 prosenttiin (yhden aikuisen studio ilman erillistä makuuhuonetta).

MIT:n palkkalaskurin taustaselvityksessä kotitalouden liikkumiskuluina otettiin huomioon yhden henkilöauton käyttämisestä aiheutuvat polttoaine- ja huoltokulut²⁰⁹ sekä edullinen vuosittainen vakuutusmaksu, koska henkilöautoa pidettiin todennäköisimpänä liikennevälineenä taustaselvityksen kohteena olevalla maaseutualueella²¹⁰. Sen sijaan selvityksessä ei huomioitu auton hankintakulua.

Muiden välttämättömyshyödykkeiden, kuten vaatetuksen, puheluiden ja siivoustarvikkeiden kulut arvioidaan kuluttajahintatutkimusten perusteella. Muiden välttämättömyshyödykkeiden kulut muodostivat taustaselvityksessä suurin piirtein kolmanneksen ruoka- ja asumiskulujen kokonaismäärästä liittovaltion keskimäärän mukaan. Tämän keskimäärän tuottamia arvioita muokattiin kuitenkin alueellisesti eriteltyjen kulutustietojen perusteella maantieteellisten vaihteluiden huomioimiseksi.

Elinkustannuslaskelmaan lisätään lopuksi arvioidut ansiotuloverot sekä muut osavaltion ja liittovaltion tuloverot. Kiinteistöverot ja arvonlisäverot on huomioitu automaattisesti hyödykkeiden hinnoissa.

Palkkalaskuri tarjoaa vertailukohdiksi Yhdysvaltojen köyhyysrajan mukaan lasketun palkan, vähimmäispalkan ja kunkin maakunnan/kaupungin tyypilliset tuntipalkat 20 toimialalta. Esimerkiksi kahden aikuisen (ei lastenhoitokuluja) ja kahden lapsen kotitalouden mukainen köyhyysrajan mukainen palkka Washingtonin osavaltiossa on 10,60 dollaria,

203 Esimerkiksi yhden aikuisen kotitalouden ruokakulut lasketaan naisen kulutuksen mukaan, ja kahden aikuisen muodostaman kotitalouden ruokakulut sekä naisen että miehen kulutuksen mukaan.

204 Farrigan, T. L. ja Glasmeier, A. K., 2001, Living Wage and Job Gap Study, Beaufort County, South Carolina, s. 5–6, saatavilla osoitteessa: http://povertyinamerica.mit.edu/products/publications/beaufort_living_wage//beaufort_living_wage.pdf

205 Children's Defense Fund (CDF), <http://www.childrensdefense.org> (viitattu 26.1.2015)

206 Taustaselvityksen kuvaus työkalusta: "Health insurance costs are estimates calculated using the Health Insurance Component Analytical Tool (MEPS-net/IC) provided online by the Agency for Healthcare Research and Quality. Baseline statistics used in the tool are derived from the insurance component of the Medical Expenditure Panel Survey. The criteria for cost estimation included premiums and contributions of plans of employees enrolled at private-sector establishments; both single and family plans separately; all provider types combined; average employee contribution; by specific state. Therefore, the health insurance costs in the basic needs budget represent statewide averages for the percentage of total healthcare premiums contributed by employees for both single and family-based premiums."

207 Laatii U.S. Department of Housing and Urban Development (HUD)

208 Metropolialueet ja metropolialueiden ulkopuoliset maakunnat.

209 Arvioitiin mailikohtaisiin tilastotietoihin perustuen (U.S. Department of Transportation Nationwide Personal Transportation Survey, NPTS).

210 Suurin osan asukkaista Beaufortissa asuu kaupunkialueiden ulkopuolella ja maaseudulla.

kun taas elämiseen riittävä palkka on miltei kaksinkertainen, 18,61 dollaria. Kahdestakymmenestä toimialasta yhdeksässä ei makseta palkkalaskurin mukaan elämiseen riittävää palkkaa. Osavaltion vähimmäispalkka on 8,55 dollaria, joka on 1,30 dollaria suurempi kuin liittovaltiotasolla asetettu vähimmäispalkka (7,25 dollaria). Vähimmäispalkka on sama kaikille työntekijöille perhekokoon ja elatusvelvollisuuksien määrään katsomatta.²¹¹

MIT:n palkkalaskurin vahvuudet ja heikkoudet

- + Kattava nettityökalu, jonka avulla on helppo vertailla Yhdysvaltojen eri osavaltioiden ja niiden maakuntien ja kaupunkien palkkatasoja.
- + Laskuriin on koottu keskeiset vertailukohtat (vähimmäispalkat, tyypilliset toimialakohtaiset palkat jne.) palkkatasojen vertailemiseksi ja arvioimiseksi.
- + Palkkasuositus on pääosiltaan linjassa elämiseen riittävän palkan käsitteen kanssa (perus-tarpeet ja riittävät perushyödykkeet).
- + Saavuttanut kasvavaa kiinnostusta, sillä esimerkiksi monikansallinen huonekaluyhtiö IKEA on ottanut MIT:n palkkalaskurin käyttöönsä²¹².
- + Perustuu osaksi alueellisesti eriteltyihin tilastotietoihin elinkustannuksista (myös järjestöjen kokoamia hintatietoja käytetty). Liittovaltiotason tietoja on lisäksi pyritty muokkaamaan alueellisten eroavuuksien huomioimiseksi, mutta muokkaustapa jää metodikuvauksen perusteella epäselväksi.
- Erityyppisten kotitalouksien mukaan tehdyt laskelmat ovat informatiivisia. Palkkalaskelmien logiikkaa on kuitenkin toisinaan vaikea hahmottaa. Esimerkiksi 1 aikuisen ja 1 lapsen kotitaloutta koskeva palkkasuositus on suurempi kuin 2 aikuisen ja 1 lapsen palkkasuositus (johtuen siitä, että jälkimmäisessä toinen vanhempi on kotona)²¹³. Puutteena voitaneen pitää myös sitä, ettei työttömyyden vaikutusta kotitalouden

nettotuloihin pyritä huomioimaan liikkuvana muuttujana.

- Usean palkkasuosituksen vuoksi yritys ei kuitenkaan tiedä, mikä sen tulisi valita tarjotuista vaihtoehdoista. Elämiseen riittävän palkan tulee mahdollistaa perheen perustaminen ja elättäminen. Yhdenvertaisuus edellyttää myös, ettei samasta työstä maksettava palkka voi yrityksessä vaihdella työntekijän perhetaustan mukaan. MIT:n palkkalaskurissa tulisi ottaa selkeä kanta siihen, mitä pidetään ensisijaisena suosituksena elämiseen riittäväksi palkaksi.²¹⁴

- Palkkalaskuriin ei sisälly osuutta virkistykseen eikä säästöihin.

- Palkkalaskuria ei ole päivitetty vuoden 2010 jälkeen muutoin kuin inflaation osalta vuonna 2012. Todennäköisesti palkkalaskurin sisältämät palkkasuositukset eivät tämän vuoksi tällä hetkellä riitä elämiseen.

6.7. JRF-SÄÄTIÖN KOTITALOUKSIEN KÄSITYKSIIN PERUSTUVA VÄHIMMÄISTULO

Vähimmäistulostandardi (Minimum Income Standard, MIS) perustuu kotitalouksien käsityksiin siitä, mitä tavaroita ja palveluita tarvitaan hyväksyttävän elintason ylläpitämiseksi. MIS on kehitetty vuosien 2006–2008 aikana yhteistyössä Yorkin yliopiston²¹⁵ kanssa, jonka jälkeen vuosittaisia palkkaselvityksiä on tehty Loughboroughin yliopiston toimesta²¹⁶. Ohjelmaa rahoittava Joseph Rowntree -säätiö (JRF -säätiö) julkaisee vähimmäistulolaskelmat vuosittain neljän eri tyyppisen kotitalouden osalta: yksinelävän aikuisen, lapsettoman pariskunnan, 2-lapsisen perheen²¹⁷ sekä yhden lapsen²¹⁸ yksinhuoltajan. Vähimmäistulotasot on määritetty koko Lontoon ulkopuolisen Britannian osalta yhteisesti, minkä lisäksi vähimmäistulotasot on määritetty vielä

211 Living Wage Calculator, <http://livingwage.mit.edu> (viitattu 16.11.2014)

212 Forbes, 26.6.2014, IKEA Joins Movement of Minimum Wage Increase, <http://www.forbes.com/sites/nicoleinbachreyhle/2014/06/26/ikea-joins-movement-minimum-wage-increase/> (viitattu 18.11.2014)

213 Toisaalta puoliso ansaitsee myös tuloa, mikä vähentää kotitalouden rahantarvetta.

214 MIT:n palkkalaskurissa toteutuneita palkkatasoja vertaillaan yhden tulonsaajan ja yhden elättäjän mukaan laskettuun elämiseen riittävään palkkaan, jolloin tätä oletusta saatetaan pitää ensisijaisena.

215 Family Budget Unit, University of York

216 Loughborough University, Centre for Research in Social Policy (CRSP)

217 Yksi 2–4 vuotias lapsi, 1 kouluikäinen lapsi ja 2 aikuista

218 Korkeintaan 1-vuotias lapsi

erikseen Englannin maaseudulla, Skotlannissa, Pohjois-Irlannissa sekä Guernseyssä²¹⁹.

Vähimmäistulossa huomioidaan kuluttajahintojen, verotuksen ja sosiaaliturvien, kuten lapsilisien muutokset. Laskelmat päivitetään vuosittain vastaamaan inflaatiokehitystä vähittäishintaindeksin (eng. retail price index, RPI) perusteella²²⁰. Palkkalaskelman pohjaksi valikoidun hyödykkeiden vähimmäissisältö puolestaan määritetään uudelleen joka toinen vuosi²²¹. Mikäli perushyödykkeisiin valikoidujen tuotteiden hinnat nousevat nopeammin suhteessa muihin hyödykkeisiin, otetaan tämä huomioon vähittäishintaindeksin osoittamaa korkeampana inflaatiokorotuksena²²².

MIS-metodissa tavallisten kansalaisten joukosta valitaan 6–8 henkilön neuvotteluryhmiä, jotka muodostetaan koostumukseltaan erilaisten kotitalouksien mukaisesti²²³. Kunkin ryhmän jäsenet kuuluvat kaikki samaan kotitaloustyyppiin, mutta heillä on erilaiset sosioekonomiset taustat. Ryhmissä pyritään saavuttamaan neuvotteluteitse yhteisymmärrys siitä, mitä ja minkä laatuista tavaroita ja palveluita kotitaloudessa tarvitaan, kuinka kauan hyödykkeiden oletetaan kestävän ja mistä ne pitää hankkia. Ihmisiä ei pyydetä arvioimaan heidän omia tarpeitaan ja mieltymyksiään, vaan pohtimaan mitä, mitä tarvitaan sosiaalisesti hyväksyttävään elintason Bri-

tanniassa²²⁴. Ryhmiä ohjeistetaan esimerkiksi vastaamaan ruokakoriselvitykseen ennalta asetettujen ravitsemus- ja muiden kriteerien perusteella.²²⁵

Aina ryhmissä ei päästä yhteisymmärrykseen tai tyydyttävään lopputulemaan, mutta epäselvyyksiä ja erimielisyyksiä voidaan ratkoa myöhemmissä neuvottelukierroksissa, joihin osallistuvat eri henkilöt²²⁶. Myös asiantuntijat arvioivat valikoiduja hyödykkeitä varmistuakseen esimerkiksi siitä, saako valituista ruokahyödykkeistä riittävästi ravintoa. Joissakin tapauksissa asiantuntija-arviot jätetään myöhemmälle neuvotteluryhmälle, joka tarkastaa ja muokkaa vielä lopullista budjettilistausta. Kun hyödykkeitä on saatu täsmennettyä, tutkijatiimi hinnoittelee tuotteet vieraillemalla kaupoissa²²⁷.

MIS:n budjettiin lasketaan ruuat ja juomat, vaatetus, kotitaloushyödykkeet ja palvelut, henkilökohtaiset tavarat ja palvelut, henkilökuljetus, sosiaalinen ja kulttuurinen osallistuminen sekä asuminen. Tyypillinen aikuisen päivän ruoka-annos sisältää:

- muroja ja/tai paahtoleipä aamiaiseksi
- aamupäivätee tai -kahvi ja keksi
- kevyt lounas (esimerkiksi kerrosleipä ja hedelmä)

219 JRF-säätiön mukaan MIS-metodia on alettu hyödyntämään muiden tutkijoiden toimesta vastaavien palkkalaskelmien tekemiseksi myös muissa maissa, kuten Irlannissa, Ranskassa, Japanissa sekä Portugalissa. Centre for Research in Social Policy, A Minimum Income Standard for the UK, <http://www.lboro.ac.uk/research/crsp/mis/> (viitattu 10.2.2015)

220 MIS:in pohjana käytetään vähittäishintaindeksiä, koska siinä hyödykeryhmät on luokiteltu vastaavasti kuin MIS:ssä ja hinnat raportoidaan sillä tavoin, että korotukset vähimmäistulolaskelmaan on tehtävissä helposti. RPI:n helpon sovellettavuuden vuoksi kuluttajahintaindeksiä (Consumer Price Index, CPI) ei käytetä eikä myöskään kuluttajahintainflaatioindeksiä (Consumer Price Inflation, CPIH). Hirsch, D., 2013, A Minimum Income Standard for the UK in 2013, s. 27, saatavilla osoitteessa: <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/income-living-standards-full.pdf>

221 Uudelleenmäärittäminen tehdään vuorovuosina erilaisten kotitalouksien osalta joko vanhan listan pohjalta tai ns. "puhtaalta pöydältä".

222 Ibid, s. 10.

223 Esimerkiksi perheelliset keskustelevat perheellisten tarpeista ja työikäiset lapsettomat aikuiset keskustelevat sinkkujen ja perheettömien pariskuntien tarpeista.

224 Osallistujia pyydetään kuvittelemaan itsensä hypoteettisen henkilön kotiin ja kehittämään kuva siitä, miten henkilö käytännössä elää määritetyn elintason mukaisesti.

225 Davis, A., Hirsch, D. ja Padley, M., Joseph Rowntree Foundation, 2014, A Minimum Income Standard for the UK in 2014, s. 9, saatavilla osoitteessa: <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/Minimum-income-standards-2014-FULL.pdf>

226 Kutakin kotitalouden tyyppiä kohden voi olla kolmekin neuvotteluryhmää. Ensimmäinen ryhmä laatii listan perushyödykkeistä, tämän jälkeen toinen ryhmä arvioi ja muokkaa listausta ja lopuksi kolmas ryhmä tarkastaa listauksen poikkeavuuksien ja epäkohden mukaisuusvaralta.

227 Ruuat ja juomat on hinnoiteltu Britannian suurimman markettiketjun, Tescon, hintojen mukaisesti. Tesco ei hinnoittele tuotteitaan alueellisesti eri tavoin, minkä vuoksi eroja kaupunki- ja maaseutualueiden välillä ei tarvitse huomioida. Halpaketjujen, kuten Lidl, Aldi tai Netto hintoja ei ole toistaiseksi otettu huomioon, koska ryhmien mukaan näiden ketjujen liikkeet eivät ole riittävän helposti saatavilla eikä niiden tuotevalikoima ole yhtä laaja (ei riittävä) kuin Tesco. Ibid, s. 13–15.

– isompi illallinen (esimerkiksi kotona valmistettu pasta-ateria, salaattia, purkkihedelmiä ja vaniljakastiketta)²²⁸

Vuoden 2014 selvityksessä (Lontoon ulkopuolinen Britannia) hinnoissa huomioitiin ensimmäistä kertaa ruokahyödykkeiden tarjoukset ja alennukset. Vaikka lähtökohtana pidettiin sitä, ettei ostovalintoja tarvitse rajoittaa tarjousten mukaisesti, ostoskori kuitenkin tyypillisesti sisältää tällaisia tuotteita. Paljousalennusten osalta huomioitiin ruuan säilytykseen ja kuljetukseen liittyvät rajoitteet.

Asumisen osalta perheettömien työntekijöiden katsotaan tarvitsevan yksityismarkkinoilta vuokratun yksiön, lapsiperheellinen työntekijä puolestaan julkisesti tuetun vuokra-asunnon, jossa on yksi makuuhuone vanhemmille sekä yksi makuuhuone lasta kohden²²⁹.

MIS:n henkilökohtaisiin tavaroihin ja palveluihin lukeutuvat reseptit ja silmätarkastukset, hammaslääkärikulut (vain aikuisten osalta), ensiapupakkaus, hygienia- ja hiustuotteet ja henkilökohtaiset tavarat, kuten kellot, sateenvarjat ja korut.

Liikkumiseen luettiin muun muassa julkinen liikenne (bussi- ja junaliput), taksimatkat, rattaat, polkupyörät (käytetty pyörä lapsettomalle aikuiselle sekä kypärä, lukko, valot jne.), henkilöauto perheelliselle (käytetty Ford Focus tai Vauxhall Zafira suuremmille perheille).

Kulttuuriseen osallistumiseen luettiin muun muassa viihde- sekä online-palvelut, kuten televisio, radio, tietokone ja internet-laajakaista, lahjat (syntymäpäivä- ja joululahjat perheelle ja sukulaisille), vapaa-ajan virkistämisen (lomat, harrastukset).

Vähimmäistulostandardiin sisältyvien tavaroiden ja palveluiden lista on pysynyt hyvin samanlaisena koko sen kuuden vuoden ajan, jolloin MIS-laskelmaa on julkaistu. Joitakin muutoksia on kuitenkin tapahtunut. Suurin yksittäinen budjettikorotus tehtiin vuonna 2012, kun lapsiperheiden hyödykkekoriin lisättiin oma auto julkisen liikenteen

palveluiden heikentymisen seurauksena. Hyödykkekoriin on lisätty myös satunnainen ravintolasyöminen.²³⁰

Lontoon ulkopuolisen Britannian vähimmäistuloksi määritettiin vuoden 2014 marraskuussa 7,85 puntaa tunnissa (nousua edellisvuoteen 20 penniä). Yhden lapsen yksinhuoltaja tarvitsee elääkseen yli 27 100 puntaa vuodessa, kahden lapsen pariskunnan kummankin vanhemman 20 200 puntaa ja yksineläjän 16 200 puntaa vuodessa (13 500 puntaa vuonna 2008).²³¹

JRF-säätiön mukaan ihmisillä ei ole enää yhtä lailla varaa samoihin hyödykkeisiin kuin kuusi vuotta aiemmin. Olennaisten hyödykkeiden kulut ovat nousseet 28 prosenttia kuuden vuoden aikana²³², kun taas keskimääräiset ansiot ovat nousseet vastaavana aikana vain 9 prosenttia ja vähimmäispalkka 14 prosenttia. Työikäisten edut ovat heikentyneet huomattavasti. Vaikka lisääntyneet verohelpotukset ovat lieventäneet rahantarvetta joissakin talouksissa, matalatuloissa lapsiperheissä etua on syönyt muun muassa lapsitukien jäädyttäminen.²³³

Vähimmäistulostandardin vahvuudet ja heikkoudet

+ Heijastelee kotitalouksien todellisia tarpeita perustavanlaatuisella tavalla: kaikkien perustarpeiden sisältö hyödykkeineen ja hintoineen selvitetään kohderyhmään kuuluvan yleisön toimesta.

+ Muun muassa Living Wage -säätiö kampanjoi MIS-standardin puolesta ja useat julkiset ja yksityiset tahot sekä kansalaisjärjestöt ovat ottaneet sen käyttöönsä.

228 Ibid.

229 Nelihenkkinen perhe elää kuitenkin neljän makuuhuoneen asunnossa.

230 Davis, A., Hirsch, D. Ja Padley, M., Joseph Rowntree Foundation, 2014, A Minimum Income Standard for the UK in 2014, s. 36–43, saatavilla osoitteessa: <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/Minimum-income-standards-2014-FULL.pdf>

231 Ibid. Erillisen laskelman elämiseen riittävästä palkasta Lontoossa tekee MIS-metodia käyttäen GLA economics (Greater London Authority). Centre for Research in Social Policy, <http://www.lboro.ac.uk/research/crsp/mis/thelivingwage/> (viitattu 17.11.2014)

232 Kasvu on 19 prosentin kuluttajahindeksin mukaista suurempaa, mikä johtuu siitä, että vähimmäishyödykkekoriin valikoitujen tuotteiden hinnat ovat kohonneet keskimääriä nopeammin.

233 Ibid.

+ Vuosittaiset inflaatiotarkistukset varmistavat ostovoiman pysymisen kuluttajahintojen perässä.

+/- Palkkalaskelmien tekeminen edellyttää resursseja, jollaisia ei välttämättä ole kehitysmaissa toteutettavien laskelmien tekemiseen ainakaan lyhyellä aikavälillä. MIS-metodi tarjoaa kuitenkin konkreettisia ideoita sidosryhmien kuulemiseen, kun palkkasuosituksia tehdään esimerkiksi tehdaskohtaisesti tai kun palkkaneuvotteluita käydään sidosryhmien kanssa.

- Vähimmäistulon laskemisessa noudatettavat periaatteet jäävät hieman avoimiksi ja osanottajien subjektiiviset näkemykset voivat saada sen vuoksi liian suuren roolin. Esimerkiksi epäselvää on, keitä asiantuntijat ovat, mitä hyväksyttävyyden standardeja vasten neuvotteluryhmiä pyydetään tekemään arvioita ja kuinka hyvin ohjeistettua neuvotteluprosessi lopulta on ottaen huomioon, että neuvotteluryhmien edustajat ovat myös erilaisista sosio-ekonomisista taustoista.

- Perustarpeet ja -hyödykkeet on huomioitu kattavasti, mutta laskelmista puuttuu säästöosuus, joka on tarpeellinen turvapuskuri köyhyyttä vastaan huonompina taloudellisina aikoina.

- Palkkasuosituksia annetaan useita eli ne on laskettu erilaisten kotitalouksien tarpeiden mukaan. Kantaa tulisi kuitenkin ottaa siihen, mitä palkkasuosituksia yritysten tulisi noudattaa työntekijöiden palkkojen maksamiseksi.

Kuluttajatutkimuskeskuksen kohtuullisen minimikulutuksen budjetti Suomessa

Kuluttajatutkimuskeskus selvitti vuonna 2010 kohtuullisen minimin mukaista kulutustasoa, jolla ihminen tulee toimeen ilman tarvetta tinkiä kaikkein välttämättömimmistä menoista ja kokee voitansa osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan Suomessa. Kyse oli sen selvittämisestä, mitä tavaroita ja palveluja elämiseen tarvitaan, miten paljon ja minkä laatuista ne ovat ja mitä nämä hyödykkeet maksavat. Metodissa tarvittavia hyödykkeitä kuvaamaan rakennettiin kohtuullisen minimin viitebudjetit neljälle kotitaloustyyppille: nuorelle ja iäkkäälle yksin asuvalle, keski-ikäiselle pariskunnalle ja kahden huoltajan kaksilapsiselle perheelle. Budjetit sisälsivät seuraavat kulutusmenoryhmät: ruoka, vaatetus, kodin tavarat ja laitteet, informaatio, vapaa-aika, terveys ja hygienia sekä asuminen ja liikkuminen.²³⁴

Selvityksessä noudatettiin Britannian vähimmäistulostandardin kaltaista konsensuaalista lähestymistapaa, jossa viitebudjetin laadintaan osallistuivat kuluttaja-, asiantuntija- ja tutkijaryhmät. Kuluttajat valikoitiin viitebudjettien kohteena olevien kotitaloustyyppien mukaisesti, sillä kuluttajia pidettiin parhaina rakentamaan omaa taloustyyppiään lähellä olevan talouden budjettia (he tuntevat sen erityispiirteet ja vaatimukset). Kuluttajia osallistettiin erityisesti perushyödykevalikoiman määrittämiseen²³⁵. Asiantuntijaryhmä arvioi budjettien sisältöä, ja tutkijaryhmä teki lopulliset päätökset viitebudjettien sisällöstä. Hyödykelistojen valmistumisen jälkeen hyödykkeet hinnoiteltiin.²³⁶

Viitebudjettien ja niiden laadintamenetelmän tarkoituksena on Kuluttajatutkimuskeskuksen mukaan antaa aineksia keskusteluun toimeentulotuen sisällön määrittelystä ja siihen vaikuttavista tekijöistä, lähestymistavoista ja siitä, kuka tason ja sisällön määrittelee. Yhtä hyvin metodia voitaisiin kuitenkin soveltuvin osin käyttää elämiseen riittävän palkkatason määrittämiseen Suomessa. Tutkimuksen viitebudjetit tuottivat jonkin verran korkeammat kulutusmenot kuin toimeentulotuki.²³⁷

234 Kuluttajatutkimuskeskus, Lehtinen, A. & kumpp., 2010, https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152360/Mita_elaminen_maksaa.pdf?sequence=1 (viitattu 10.2.2015)

235 Ihmisille esitettiin esimerkiksi asiantuntijoiden tai tutkijoiden laatima lista aiemmin välttämättömiksi osoitautuneista hyödykkeistä ja pyydetään heitä arvioimaan niiden välttämättömyyttä yleisesti kaikille.

236 Ibid.

237 Ibid.

7. Finnwatchin malli elämiseen riittävän palkan laske- miseksi

Kuten luvussa 5 todettiin, tällä hetkellä vallitse perustava yhtämielisyys siitä, mitä elämiseen riittävä palkka tarkoittaa ja mitkä ovat ne perustekijät, joista käsin se lasketaan. Sen sijaan edellä läpikäytyt esimerkit osoittavat, ettei elämiseen riittävän palkan laskemiseksi ole olemassa yhtä vakiintunutta metodia ja kaavaa. Metodien kriittisen analyysin perusteella on kuitenkin hahmotettavissa yleiset kriteerit, jotka kaikkien elämiseen riittävän palkan laskelmien pitäisi täyttää.

7.1. PALKKALASKELMAN LÄPINÄKYVYYS JA SIDOSRYHMIEN KUULEMINEN

Elämiseen riittävän palkan laskelmien tulee olla hyvin dokumentoituja ja läpinäkyviä. Niiden tulee kuvata metodologia, käytetyt oletukset ja tietolähteet yksityiskohtaisesti ja avoimesti. Erilaiset ratkaisut on myös syytä perustella²³⁸. Näin ulkopuolinen voi arvioida palkkalaskelman oikeellisuutta ja riittävyttä. Palkkasuosituksia tarvitsevien yritysten on puolestaan helppo testata ja hyväksyä läpinäkyvästi laaditut laskelmat ja käyttää metodia elämiseen riittävän palkan laskemiseksi itse haluamallaan alueella ja tehtaissa ilman, että yrityksiltä edellytettäisiin tähän erityistä asiantuntemusta tai suurta taloudellista panostusta.

Lisäksi palkkasuositusten hyväksyttävyyden ja oikeellisuuden edellytyksenä on, että työntekijöitä ja ammattiliittoja osallistetaan palkkalaskelmien tekemiseen ja niiden tarkistamiseen. Työntekijät ja heidän edustajansa ovat parhaita arvioimaan, miten oikeaan osuneita esimerkiksi arviot erilaisten hyödykkeiden kuukausikuluista ovat. Työntekijöiltä ei pidä kysyä vain heidän toteutuneita kustannuksiaan, vaan köyhyyden toisintamisen välttämiseksi heille on myös kerrottava, mihin he ovat oikeutettuja ja mitä perheen perustarpeita

238 Esim. miksi laskentakaavassa on päädytty käyttämään tiettyä perhekokoa? Miksi asumiskulujen laske-
misperusteena käytetään tietyn kokoisen asunnon vuokrahintoja? Mitä tietolähteitä palkkalaskelman pohjana on käytetty ja miksi?

elämiseen riittävällä palkalla pitää pystyä tyydyttämään. Toisin sanoen työntekijöiden ja heidän edustajiensa tiedossa tulee olla oikeat mittapuut, joita vasten he arvioivat tarvittavaa minimirahamäärää elinkustannusten kattamiseksi.²³⁹

Työntekijöiden ja ammattiliittojen lisäksi on tärkeää kuulla työntekijöiden oikeuksien puolesta toimivia kansalaisjärjestöjä, sillä järjestöillä on usein tarjota tietoja ja asiantuntemusta palkkasuositusten tekemiseen. On myös hyvä konsultoida alueella toimivia tutkimusinstituutioita ja asiantuntijoita ja muita sidosryhmiä, joilla voi olla tarjota jo entuudestaan omia aluekohtaisia selvityksiä ja laskelmia elämiseen riittävästä palkasta.

On tärkeää huomata, että yritysten laatimilla elämiseen riittävän palkan laskelmilla ei tule pyrkiä korvaamaan vapaata järjestäytymisoikeutta, ammattiliittojen toimintaa tai muita työntekijöiden kanssa käytäviä kollektiivisia neuvotteluita. Elämiseen riittävän palkan tavoin ammatillinen järjestäytymisvapaus ja oikeus kollektiivisiin neuvotteluihin ovat ihmisoikeuksia.

7.2. PALKAN ALUEELLISUUS

Elämiseen riittävän palkan laskelmien pohjana on käytetty joko maakohtaisia, aluekohtaisia tai tehtaista/viljelmiltä kerättyjä tietoja taikka soveltuvin osin niitä kaikkia.

Maakohtaisiin palkkalaskelmiin tulee suhtautua varauksella, sillä niissä ei huomioida väestökeskittymien ja niiden ulkopuolisten harvaan asuttujen alueiden välisiä elinkustannusten eroja. Koska esimerkiksi ruoka ja asuminen on tavallisesti kalliimpaa kaupungissa kuin maaseudulla, kansallisten keskiarvojen pohjalta laskettu palkkasuositus ei riitä

239 Toisin sanoen työntekijät arvioivat myös, mihin heidän nykyiset palkkansa eivät riitä. SA8000-ohjeistossa todetaan, että työntekijät voivat kokea epämuokavaksi kertoa subjektiivisesti heidän perustarpeistaan. Tämän vuoksi on tärkeää käyttää vertailukohtina objektiivisia mittapuita ja laadullista ja määrällistä analyysiä arvioinnin pohjana.

elämiseen kaupungeissa, kun taas maaseudulla työntekijät saivat enemmän, kuin mitä heidän perheensä perustarpeet edellyttävät. Elinkustannusten lisäksi yhteisölliset tavat, tottumukset sekä kehitystaso voivat vaihdella valtioiden sisällä huomattavastikin. Vaikka yksi kansallinen palkkasuositus vaikuttaa kansalaisten kannalta muodollisesti yhdenvertaiselta, ei se kohtelisi eri alueilla asuvia tosiasiasa yhdenvertaisesti.²⁴⁰

Jotta palkka tosiasiasa riittäisi elämiseen eri alueilla, palkkasuositus pitää laskea kaupunki- ja maaseutualueiden osalta erikseen ja tarpeen vaatiessa vielä useampien aluekonaisuuksien osalta, kuten kaupunkikohtaisesti. Erot tulee huomioida varsinkin maantieteellisesti laajojen kehitysmaiden osalta, joissa elinkustannusten erot voivat olla huomattavasti suurempia kuin rikkaammissa teollisuusvaltioissa. Kuluttajahintojen erot erityistalousalueiden ja niiden ulkopuolisten alueiden välillä tulee myös ottaa huomioon.

Palkkalaskelma voidaan tehdä myös tehdaskohtaisesti (ALARM, SA8000) tai esimerkiksi viljelmäkohtaisesti (ISEAL). Jos tietoja kerätään useilta eri alueilla sijaitsevilta tehtailta, tulee rajaus tehdä siten, että palkkalaskelmassa huomioidaan aluekohtaiset elinkustannusten erot. Tehdaskohtaisten palkkasuositusten etuna on, että niissä voidaan huomioida alakohtaiset työntekijän työhön liittyvät erityispiirteet esimerkiksi energiatarpeen osalta, jos kyseinen työ on fyysisesti erityisen vaativaa. Toisaalta laskentakaavan perusoletuksia, kuten perhekokoa, ei pidä määrittää pelkästään tehdastyöntekijöiden raportoimien tietojen keskimäärien pohjalta, sillä muuten tehdaskohtaiset palkkasuosituksukset voivat vääristää työllistämispolitiikkaa ja johtaa syrjiviin

palkkakäytäntöihin, mitä tulee esimerkiksi työntekijän perhetaustaan tai sukupuoleen²⁴¹.

Tehdaskohtaisten laskelmien tekeminen vaatii suhteellisesti enemmän resursseja kuin maa- ja aluekohtaiset tilastotietoihin pohjautuvien laskelmien tekeminen, koska ne edellyttävät paikallisia selvityksiä. Toisaalta tehdaskohtainen palkkalaskelma oikein tehtynä vastaa paremmin työntekijöiden todellisiin perustarpeisiin, minkä lisäksi paikallisten sidosryhmien osallistaminen niiden tekemiseen lisää palkkasuosituksen hyväksyttävyyttä.

7.3. SELVITYSMENETELMIEN MONIPUOLISUUS

Elinkustannuksia voidaan selvittää monen tietolähteen avulla. Helpointa on hyödyntää tilastotietoja kotitalouksien kulutuksesta, hyödyketarjonnasta markkinoilla, kuluttajahinnoista, kotitalouksien tulotasoista, työllisyys- ja työttömyysasteista ja niin edelleen.

Parhaat tilastot ovat tuoreita ja alueellisesti eriteltyjä. Tietoja voi etsiä Kansainvälisten järjestöjen tietokannoista ja tilastoista (ILO, FAO, Maailmanpankki, UNDP), mutta tiedot ovat usein liian yleisiä (eivät alueellisesti eriteltyjä), vanhentuneita tai niitä ei löydy kattavasti juuri kehitysmaiden osalta²⁴². Tilastotietoja kannattaakin etsiä ja kysyä kehitysmaiden omilta kansallisilta tilastokeskuksilta ja muilta julkisilta laitoksilta, jotka tuottavat niitä kehittyneempien tilastomenetelmiensä ansiosta aiempaa enemmän. Lisäksi palkkoja ja elinkustannuksia koskevia tietoja tilastoivat esimerkiksi maassa toimivat kansalaisjärjestöt ja muut asiantuntijaorganisaatiot.

240 Maakohtaisiin tietoihin perustuva koko valtion kattava palkkasuositus on toki yksinkertaisuudessaan vetovoimainen ja kenties vastaa kohdevaltiossa omaksuttua tapaa säätää yhdestä kansallisesta vähimmäispalkasta. Kollektiivisesti neuvotellut työehtosopimukset ja niissä sovitut vähimmäispalkat ovat puolestaan usein alakohtaisia. Kollektiivisia sopimuksia sovitetaan maasta riippuen myös paikallisesti ja tehdaskohtaisesti, mutta kaikissa maissa työehtosopimusjärjestelmä ei huomioi aluekohtaisia eroja.

241 Ilman elämiseen riittävän palkan käsitteellisiä rajoitteita tehdaskohtaiset palkkasuosituksukset voisivat vaihdella saman alueen sisällä sen mukaan, minkälaisia työntekijöitä kyseisissä tehtaissa tyypillisesti työskentelee (miehiä vai naisia, nuoria naimattomia naisia vai vanhempia naimisissa olevia perheellisiä naisia). Esimerkiksi tehtaassa, jossa on pääasiassa vain nuoria naimattomia naisia, tyypillinen perhekoko olisi vain yksi. Tällaisen oletuksen perusteella työntekijän ei tarvitsisi maksaa läheskään niin suurta palkkaa kuin yritykset, joissa työntekijöistä suurempi osa on vanhempia, perheellisiä naisia.

242 Esimerkiksi ILO:n maakohtaisen Laborsta-tietokanta sisältää tietoja ainoastaan vuoteen 2008 asti ja usein tiedot kehitysmaiden osalta ovat niukkoja. Ks. <http://laborsta.ilo.org/>

Tilastotietoihin perustuvaa muiden kulujen estimointia voi käyttää vertailutietona

Kehitysmaissa sovelletuissa metodeissa määritetään usein ainoastaan ravitsevan perusruo-kavalion sisältö ja hinta (AFWA) ja mahdollisesti myös hyväksyttävän tasoisen asumisen kulut (ISEAL), joista muut elinkustannukset johdetaan ruoka- ja asumiskulut erittelevien kulutustilastojen osoittaman kertoimen perusteella²⁴³. Esimerkiksi AFWA:n metodissa kotitalouksien oletetaan käyttävän karkeasti puolet tuloistaan ruokaan, jolloin lasketut ruokakulut vain kerrotaan kahdella kokonaiskustannusten laskemiseksi.

Metodin etuna on sen vaivattomuus, sillä sitä hyödyntäen ruoka- ja asumiskulujen lisäksi ei tarvitse määrittää erikseen kaikkia niitä perustarpeita, joita elämiseen riittävällä palkalla on pystyttävä tyydyttämään²⁴⁴. Lisäksi välttään työläiltä hintaselvityksiltä, joita joudutaan kunkin perustarpeen mukaisen hyödykeryhmän osalta tekemään. Ruoka- ja asumiskulujen laskemista puoltaa se, että ne ovat kotitalouksien olennaisimpia kulueriä kehitysmaissa ja niiden osalta on kehitetty vähimmäisstandardeja, joita vasten elinkustannukset voidaan laskea.

Metodin etu on samalla sen haitta, sillä ruoka- ja asumiskuluihin nojaava muiden kulujen osuus on ongelmallinen laskelman tarkkuuden ja legitimitetin kannalta. Useissa kehitysmaissa on saatavilla vain vanhentuneita kulutustilastoja, minkä vuoksi ruokakuluihin perustuva estimointi todennäköisesti korostaa ruuan osuutta kokonaismenoarviossa tilaston laatimisen jälkeen kehitysmaissa tapahtuneen taloudellisen kehityksen seurauksena. Kansalliset tilastot eivät myöskään huomioi hintatasojen alueellisia eroja. Useat kulutustilastot sisällyttävät ruokamenoihin alkoholin ja tupakan, mikä myös lisää virheellisesti ruokakulujen osuutta,

sillä niitä ei tulisi laskea ravinnonsaannin kannalta tarpeettomina elämiseen riittävän palkan laskelmiin²⁴⁵. Kotitalouksilla on ruuan ja asumisen lisäksi muita huomattavia kustannuseriä, kuten liikkumisesta tai lasten hoidosta aiheutuvat kulut, jotka vaihtelevat alueellisesti. Esimerkiksi lastenhoitokulujen erillinen määrittäminen on tärkeää siksikin, koska lastenhoidon kalleus on usein työllistymisen esteenä eikä sen osuus näy riittävästi kulutustilastoissa. Mikäli arvioitu muiden menojen osuus on liian pieni, perheen rahat eivät välttämättä riitä esimerkiksi välttämättömään terveydenhoitoon.²⁴⁶

Näiden puutteiden vuoksi paras tapa on selvittää elinkustannukset kaikkien perustarpeiden osalta, vaikka se onkin työläämpää. Erityisen tarkasti tulee selvittää suurimmat ja välttämättömimmät kuluerät. Näihin kulueriin perustuvaa tilastollista arviointia voidaan käyttää lopuksi yhtenä mittapuuna kokonaismenolaskelman oikeellisuuden arvioimiseksi²⁴⁷. Esimerkiksi ISEAL-allianssin metodissa ruoka- ja asumiskuluista johdettiin muut kulut, joiden riittävyys terveydenhuoltoon, koulutukseen ja liikkumiseen tarkistettiin vielä tämän jälkeen paikallisissa selvityksissä.

243 Kehittyneissä maissa sovellettavissa metodeissa sen sijaan arvioidaan vähintään ruoka-, asumis- ja liikkumiskulut hyödykekohtaisiin hintaselvityksiin perustuen ja yleistä on myös selvittää erikseen vaatetuksen, terveydenhuollon ja lastenhuollon kulut. Esimerkiksi luvussa 6.7. kuvattu MIS-standardi koostuu kaikkiaan 15 eri kulutusryhmästä. Kuitenkin myös kehittyneidenkin maiden metodit sisältävät tasotuseränä tarkemmin erittelemättömät ”muut kulut”, jotka muodostavat kokonaiskuluista laskenta-kaavasta riippuen 1–20 prosenttia.

244 Kyse on aina jossain määrin subjektiivisista arvostuksista, joissa tulisi ottaa huomioon alueen kehitystaso.

245 Toisaalta tilastot voivat sisältää tällaisia ”turhia” tai ”ylimääräisiä” hyödykkeitä myös muissa hyödykeryhmissä.

246 ILO, Anker, R., 2011, Estimating a living wage: A methodological review, s. 26–27, 40–41, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf

247 Ajatus siis on, että koska muiden kulujen arvioinnin pohjana käytetyt ruoka- ja asumiskulut on määritetty tarkasti ihmisarvoisen elintason mukaisen standardin mukaisesti, muut kulut saadaan vastaamaan tätä hyväksyttävää tasoa tilastojen mukaisen suhdeluvun avulla.

Parhaimmatkaan tilastot eivät kuitenkaan yksinään riitä elämiseen riittävän palkan laskemiseen. Tilastot heijastelevat aina jossain määrin keskiarvoja, eikä niiden perusteella ole mahdollista saada sopivan alueen tai kotitalouden tulotason mukaan eriytettyä tietoa kaikkien elämiseen riittävän palkan osatekijöiden osalta kehitysmaissa. Sen vuoksi pitää tehdä tai teettää paikallisia selvityksiä elinkustannuksista ja osallistaa tässä paikallisia sidosryhmiä. Apua ja tietoja elinkustannuksista kannattaa tiedustella laajasti eri sidosryhmiltä. Kyse voi olla paikallisista markkinaselvityksistä ja rajatulle työntekijäjoukolle tehdyistä kyselyistä, joilla selvitetään kotitalouden elinkustannukset kaikkien perustarpeiden osalta.

Kyselytutkimusten pitää olla kontrolloituja eli on varmistuttava siitä, että tietoja antavat todellisuudessa kohdotehtaan tai alueen työntekijät²⁴⁸. Kuten edellä jo todettiin (luku 7.1.), köyhyyden toisintamisen välttämiseksi elinkustannuslaskelmissa ei pidä nojautua suoraan työntekijöiden raportointiin hinta- ja muihin tietoihin todellisesta kulutuksestaan. Poissuljettua ei ole, että kyselytutkimuksiin vastaisivat erilaisista sosioekonomisista ryhmistä tulevat työntekijät. Tällöin tulee kuitenkin varmistua riittävällä ohjeistuksella, että he ymmärtävät antavansa arvioita siitä, mihin perushyödykkeisiin jokaisella voidaan katsoa olevan oikeus ympäröivässä yhteiskunnassa.

7.4. PERUSTARPEET JA ELINKUSTANNUSTEN MÄÄRITTÄMINEN

Palkan on riitettävä perustasoiseen mutta paikallisesti hyväksyttävään elintason työntekijän ja hänen perheensä perustarpeiden tyydyttämiseksi. Elinkustannuksina huomioidaan matalahintaiset, mutta riittävän hyvätaoiset hyödykkeet. Kaikkien perustarpeiden osalta on pyrittävä määrittämään se, mitä pidetään ihmisarvoisen elintason vähimmäistandardina, jota vasten elinkustannukset lasketaan. Pienemmät ja vähemmän merkitykselliset kuluryhmät voidaan tarvittaessa perustaa karkeampiin arvioihin. On

huomioitava paikalliset tavat, tottumukset ja markkinoiden tarjonta – elinkustannuksia arvioidaan sen mukaisesti, miten paikalliset niitä tyypillisesti ostavat. Tutkimusten mukaan pienituloiset työntekijät ovat hintatietoisia kuluttajia mitä tulee ostopaikkoihin, edullisimpiin kertaostosmääriin ja hyödykkeiden laatuun ja vaihtelevuuteen²⁴⁹.

Riittävä ravinto

Ruokakuluina arvioidaan rahamäärä, joka tarvitaan ravitsevan ja edullisen perusruokavalion mukaisten elintarvikkeiden hankkimiseen. Ensin määritetään energia- ja ravintotarpeen vähimmäismäärä, sitten tämän mukainen malliruokavalion sisältö ja lopuksi selvitetään kyseisen ruokakorin hinta paikallisilla markkinoilla.

Yksinkertainen ja yleisesti käytetty tapa on asettaa päivittäinen energiatarve 2 100 kilokaloriin, jota FAO/WHO pitää välttämättömänä hyvän terveyden ylläpitämiseksi. Suositus on sama sekä aikuisten että 10–18 vuotiaiden lasten osalta, kun taas 1–10 vuotiaiden lasten osalta energiatarve on tästä karkeasti puolet (1 000 kcal/vrk)²⁵⁰. Tällainen globaali standardi ei kuitenkaan noteeraa maiden välisiä väestöön ja kehitystasoon liittyviä eroavuuksia. Henkilön energiatarpeeseen vaikuttaa muun muassa työntekijän sukupuoli, ikä, pituus ja paino sekä työn fyysinen raskaus²⁵¹. Näiden tekijöiden mukaisesti energiatarve vaihtelee valtioiden välillä väestön koostumuksen mukaan. Myös taloudellinen kehitystaso voidaan ottaa huomioon energiatarvetta määrittäessä, mutta FAO:n suositusta on syytä pitää kuitenkin

248 Tämän vuoksi kontrolloimattomia nettikyselyitä ei tulisi käyttää tietolähteenä.

249 ILO, Anker, R., 2011, Estimating a living wage: A methodological review, s. 39, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf

250 FAO/WHO/UNU (United Nations University), 2001, Human energy requirements, <http://www.fao.org/docrep/007/y5686e/y5686e00.htm> (viitattu 30.1.2015)

251 Yksinkertaisuuden vuoksi käytetään yleensä näitä neljää tekijää. Lisäksi energiatarpeeseen vaikuttaa aineenvaihdunta, terveys, ilmasto, raskaus ja maidoneritys. FAO, Latham, M., 1997, Human Nutrition in the Developing World, FAO Food and Nutrition Series No.29, <http://www.fao.org/docrep/W0073e/w0073e00.htm> (viitattu 8.12.2014)

kansainvälisenä vähimmäisstandardina, josta voidaan poiketa vain ylöspäin²⁵².

Kansallisten eroavuuksien huomioimiseksi voitaisiin ajatella käytettävän kansallisia (absoluuttisten) köyhyysrajalaskelmien pohjana käytettyjä vähimmäiskalorimääriä, jotka kehittyvissä maissa on asetettu keskimäärin 2 200 kilokaloriin (Aasian maiden osalta noin 2 140 kilokaloria ja muualla 2 250 kilokaloria)²⁵³. Köyhyysrajojen pohjana käytettyjä energiatarpeita ei ole kuitenkaan asetettu yhdenmukaisin perustein, minkä vuoksi niitä käyttämällä edellä mainitut väestöjen kansalliset eroavuudet eivät tule huomioduksi oikeissa suhteissa. Mikäli kuitenkin kansallisten köyhyysrajalaskelmien pohjana käytetyt energiarajat on asetettu korkeammiksi kuin FAO/WHO:n vähimmäisraja, tulee vähintään kansallisesti asetettuja rajoja käyttäen FAO/WHO:n vähimmäissuosituksen sijaan ja suhteuttaa niitä kehitysmaiden keskimääriin.

Kunnianhimoisempi tapa on laskea maa- ja aluekohtaiset energiatarpeet FAO/WHO:n ravintosuosituksiin perustuen²⁵⁴, joista on johdettu vähimmäisenergiatarpeet soveltamalla Schoenfeldin yhtälöä ja käyttämällä maakohtaisia tilastotietoja²⁵⁵. Ala- tai tehdas-

kohtaisissa arvioissa on huomioitava energiatarvetta lisäävänä työn fyysisen raskauden aste²⁵⁶.

Energian lisäksi perusruokavalion pitää sisältää riittävä määrä eri ravintoaineita. FAO:n/WHO:n suositusten perusteella kaloreista vähintään 10–15 % tulee koostua proteiineista, 15–30 % rasvoista sekä 55–75 % hiilihydraateista. Mitä korkeampi taloudellinen kehitystaso maassa on, sitä suurempi määrä ruokavaliosta sisältää proteiineja ja vastaavasti vähemmän hiilihydraatteja²⁵⁷. Vaikka suositusten mukaan kohtuullinen määrä proteiineista pitäisi saada eläinperäistä tuotteista, ympäristönäkökohdat puoltavat eläintuotteiden käytön vähentämistä pitkällä tähtäimellä, mikä on hyvä huomioida palkkalaskelmassa²⁵⁸.

Ruokahyödykkeet ja niiden hinnat määritetään paikallisten hintojen ja ostotapojen mukaisesti olettaen, että ruoka tehdään kotona²⁵⁹. Mikäli jokin olennainen ruokahyödyke on poikkeuksellisen kallis sen tarjonnan vähäisyyden vuoksi, voidaan etsiä korvaava, samaa ravintoainetta sisältävä tuote. Työnte-

252 Tämä raja soveltuu siis korkeintaan kaikkein köyhimmillä alueilla ja sellaiseen työhön, joka ei ole fyysisesti raskasta.

253 Esimerkiksi Maailman ruokaohjelman WFP:n ja YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n suositus pakolaisten vähimmäisenergiatarpeesta on 1900–2100 kcal ja YK:n ravitsemuksen alakomitean 2080 kcal. Intia on eriyttänyt kaloritarpeen maaseutualueiden osalta 2400 kcal ja kaupunkialueiden osalta 2100 kcal vuonna 1972/73. ILO, Anker, R., 2005, A new methodology for estimating internationally comparable poverty lines and living wage rates, s. 14, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.int/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---integration/documents/publication/wcms_079165.pdf

254 WHO/FAO, 2003, Diet, Nutrition, and the Prevention of Chronic Disease, s. 56, saatavilla osoitteessa: http://whqlibdoc.who.int/trs/who_trs_916.pdf; FAO/WHO/UNU, 2007, Protein and amino acid requirements in human nutrition, saatavilla osoitteessa: http://whqlibdoc.who.int/trs/WHO_TRS_935_eng.pdf?ua=1

255 Ks. esim. Anker R. ja M., 2014, Living Wage for rural Malawi with Focus on Tea Growing area of Southern Malawi, s. 7–11, saatavilla osoitteessa: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/LivingWageReport_Malawi.pdf. Vuoden 2005 tutkimuksessaan Anker asetti kaloritarpeen Bangladeshissa 2100 kilokaloriin, jonka pohjalta hän määritteli muiden selvityksen kohdevaltioiden vähimmäiskalorimäärät. Metodissaan hän käytti

hyväksi julkistamatonta FAO:n dataa, jonka perusteella määritettyyn kansalliseen kertoimeen vaikuttii väestön keskimääräinen ruumiinkoko sekä ikä- ja sukupuolijakauma. Anker, 2005, A new methodology for estimating internationally comparable poverty lines and living wage rates, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.int/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---integration/documents/publication/wcms_079165.pdf

256 Energiatarpeen osalta ei tule huomioida sukupuolieroja, koska toinen vanhempi on todennäköisesti vastakkaista sukupuolta ja erilainen määrittely olisi ongelmallinen sukupuolisen syrjinnän näkökulmasta. Sen sijaan kalorimäärän arvioissa on kohtuullista huomioida työn fyysisen vaativuuden taso.

257 WHO/FAO, 2003, Diet, Nutrition, and the Prevention of Chronic Disease, s. 56, saatavilla osoitteessa: http://whqlibdoc.who.int/trs/who_trs_916.pdf; FAO/WHO/UNU, 2007, Protein and amino acid requirements in human nutrition, saatavilla osoitteessa: http://whqlibdoc.who.int/trs/WHO_TRS_935_eng.pdf?ua=1

258 Liiallinen eläintuotanto aiheuttaa huomattavasti kasvihuonepäästöjä, mikä puolestaan kiihdyttää ilmastonmuutosta. Tämän vuoksi laskelmassa voidaan huomioida se, että eläinproteiineista tulisi siirtyä pitkällä tähtäimellä kasviproteiineihin. Ks. esim. The Guardian, 7.9.2008, UN says eat less meat to curb global warming, <http://www.theguardian.com/environment/2008/sep/07/food.foodanddrink> (viitattu 22.1.2015)

259 Kodin ulkopuolella syöminen voidaan huomioida osana virkistysellisiä ja kulttuurisia aktiviteetteja muissa kuluissa.

Ruokakulhoja kiinalaisessa tehtaassa. Säästääkseen rahaa, työntekijät syövät usein yksipuolista ja ravintoarvoltaan heikkoa ruokaa.

kijät luonnollisesti sopeuttavat kulutusvalintojaan myös hintojen mukaan, mutta ruuan ravitsevuus on silti syytä tarkistaa²⁶⁰.

Hintojen kausivaihtelut on huomioitava, jotta ruokakulut saadaan vastaamaan keskimääräisiä kuluja vuositasolla. Kuluttajahintatiedoissa tämä on yleensä huomioitu automaattisesti, mutta tietynä vuodenaikana tehdyissä markkinaselvityksissä tämä pitää huomioida erikseen. Tarpeen vaatiessa ruokakustannusarvioita voidaan korottaa ruuan monipuolisuuden mahdollistamiseksi. Lisäksi ruuan pilaantuminen ja hukkaantuminen on syytä huomioida pienellä korotuksella, mikäli se ei tule huomioiduksi arvioinnin pohjana käytetyissä kulutustiedoissa.

Asuminen

Asumisenkin osalta on määritettävä ensin riittävä taso (riittävä elintila, suoja, turva, varustelu, jne.) ja tämän mukainen asunnon hinta. Universaaleja vähimmäiskriteereitä on johdettavissa esimerkiksi YK:n TSS-sopimuksesta, jonka mukaan jokaisella on oikeus elää turvallisesti, rauhallisesti ja ihmisarvoisesti. Vähimmäisedellytyksiä ovat muun muassa hallinto-oikeuden pysyvyys, edullisuus, sopivuus,

²⁶⁰ Ruokakululaskelman pohjana käytetty perusruokavalio on syytä tehdä tiiviissä yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

palveluiden läheisyys, infrastruktuurin saataavuus sekä kulttuurinen sopivuus.²⁶¹

YK:n asuinyhdyskuntaohjelman (UN-Habitat, United Nations Human Settlements Programme) mukaan riittävä asuminen merkitsee enemmän kuin vain neljää seinää ja kattoa. Kyse on lisäksi materiaaleista, välineistä ja infrastruktuurista: saatavilla tulee olla juomakelpoista vettä, energiaa ruuanlaittoon, mahdollisuus ruuan säilytykseen, lämmitys, valaistus, riittävä sanitaatio ja jätehuolto. Asunnon tulee olla asuttava ja fyysisesti turvallinen. Huomioitava on myös kulttuurista tekijöistä johtuvat erityisvaatimukset²⁶². Asunnon tulee sijaita alueella, jossa on saatavilla riittävät peruspalvelut, kuten terveydenhoito, koulut ja lasten päiväkodit. Alue ei saa olla saastunut tai vaarallinen. Asun-

²⁶¹ Asuminen on turvattu jokaiselle perustavana ihmisoikeutena. YK:n ihmisoikeusjulistuksen perusteella asumisen ja vaatetuksen tulee olla riittäviä perheen terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. YK:n TSS-sopimuksen mukaan jokaisella on oikeus tyydyttävään elintason mukaiseen sopivaan asuntoon.

²⁶² Esimerkiksi Keniassa vahvan kulttuurisen säännön mukaan vanhemmat nukkuvat erillään lapsistaan ja tyttö- ja poikalapset nukkuvat toisistaan erillään. Tästä syystä riittävä asuminen voi edellyttää jopa kolmea erillistä nukkuma-aluetta. Yksi makuuhuone voi olla tietysti olohuone ja isoimmissa huoneissa voidaan käyttää myös verhoja yksityisyyden luomiseksi. Anker R. ja M., 2014, Living Wage for Kenya with Focus on Fresh Flower Farm area near Lake Naivasha, s. 16, saatavilla osoitteessa: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/LivingWageReport_Kenya.pdf

nossa itsessään tulee olla riittävästi elintilaa (lattiapinta-alaa) henkeä kohden.²⁶³

UN-Habitatin asumisen vähimmäiskriteerit ovat universaaleja ja asettavat yleiset laadulliset kehykset kansallisille ja alueellisille määrityksille. Paikallisia ja konkreettisia asumisen standardeja on voitu asettaa valtion organisaation toimesta, minkä lisäksi aluekohtaisia suosituksia ovat laatineet kansalaisjärjestöt (esimerkiksi Habitat for Humanity -järjestö tai Rainforest Alliance)²⁶⁴. Hyväksyttävän asumisen vähimmäistason määrittäminen edellyttää käytännössä tiivistä yhteistyötä paikallisten sidosryhmien kanssa. Saatavilla olevan standardin lisäksi vertailukohtana voidaan käyttää tietoja alueen asunnoista²⁶⁵.

Asumiskuluiksi lasketaan tyypillisen kokoisen perheen tarvitseman asuntopinta-alan mukainen keskivuokra. Vuokran lisäksi elinkustannuksina huomioidaan sähkö-, vesi- ja muut käyttö- ja ylläpitokulut.

Muut perustarpeet ja säästöt

Muihin perustarpeisiin luetaan vaatetus, liikuminen, terveydenhuolto, lasten koulutus, lastenhoito, kodin kalusteet ja välineet, viestintä, henkilökohtainen hygienia ja hoito sekä virkistyskäyttöön ja kulttuurisiin aktiviteetteihin osallistuminen.

Oikeus terveydenhoitoon on perustavanlaatuisen ihmisoikeus, joka on turvattava myös kaikkein köyhimmässä maissa. Monessa

maassa julkiset terveydenhoitopalvelut ovat maksuttomia tai niiden käyttämisestä peritään vain pieni hallinnollinen tai muu maksu²⁶⁶. Peruselintasolla elävien työntekijöiden voidaan edellyttää turvautuvan julkisesti tuettuihin peruspalveluihin, eikä palkan tarvitse riittää kalliimpiin yksityisiin terveyspalveluihin. Erityisesti kehitysmaissa julkisesti rahoitetut ilmaisupalvelut voivat kuitenkin olla heikotasoisia tai niiden saatavuus huono²⁶⁷. Tästä syystä yksityisiä palveluita tarvitaan toisinaan täydentämään julkisia palveluita riittävän terveydenhoidon saatavuuden varmistamiseksi. Yksityiset palvelumaksut on sisällytettävä tällöin palkkalaskelmiin, mutta vain siltä osin, kuin julkiset palvelut eivät ole riittäviä.

Myös koulutus on ihmisoikeus ja se on yksi keskeisimmistä tavoista vähentää köyhyyttä kehitysmaissa²⁶⁸. Peruskoulutus on tavallisesti kehitysmaissakin maksutonta, mutta usein esimerkiksi toisen asteen koulutuksesta peritään lukukausimaksut, jotka pitää lisätä palkkalaskelmaan. Lisäksi vanhemmilta peritävät erilaiset ylläpitomaksut ja harjoituskirjojen ja kirjoitusvälineiden hankinnasta aiheutuvat kustannukset on huomioitava. Laskelman vertailukohtana voidaan käyttää perheen tyypillisiä koulutuskuluja ja kuukausittaista rahamäärää, joka tarvitaan yhden lapsen

263 UN-Habitat, 2010, *The Right to Adequate Housing*, s. 3–9. saatavilla osoitteessa: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS21_rev_1_Housing_en.pdf

264 Esimerkiksi ISEAL on hyödyntänyt Malawissa Intialaisen asumisen kehitysyhdistyksen (Maharashtra Housing Development Association) edellytystä 30 neliömetrin elintilasta, jota käytetään Intiassa julkisesti tuetun asumisen vähimmäiselintilan standardina pienituloisille perheille. Anker R. ja M, 2014, *Living Wage for Kenya with Focus on Fresh Flower Farm area near Lake Naivasha*, s. 17. saatavilla osoitteessa: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/LivingWageReport_Kenya.pdf

265 Asumiskulujen arvioimista vaikeuttaa se, että kansalliset tilastokeskukset arvioivat asumiskuluja eri tavoin eri kehitysmaissa. Osa perustaa luvut omistusasumisen kuluihin ja osa vuokraperusteisiin kuluihin. Tilastotiedot eivät välttämättä ole myöskään aluekohtaisesti eriteltyjä.

266 Tällaiset pienet maksut on tietysti huomioitava kuluina elämiseen riittävän palkan laskelmissa. Esimerkiksi terveydenhuolto tai koulutus voivat olla periaatteessa maksuttomia, mutta työntekijät voivat joutua tästä huolimatta maksamaan yksittäisiä epävirallisia ylläpito- ja muita maksuja, joita ei noteerata tilastoissa.

267 Kaikkia hoitomuotoja tai lääkkeitä ei ole välttämättä saatavilla, tai julkiset terveysasemat ja sairaalat ovat niin ruuhkautuneita ja hoitojonot pitkiä, ettei hoitoon pääse riittävän nopeasti. Ongelmana maaseudulla voi olla myös liian pitkä matka kiireellistä hoitoa tarjoavaan hoitolaitokseen.

268 Ihmisoikeusasiakirjoissa edellytetään usein (maksutoman) alkeis- ja perusopetuksen lisäksi teknisen ja ammattiopetuksen yleistä saatavuutta. Lisäksi YK:n ihmisoikeuksien julkistuksen mukaan korkeamman opetuksen on oltava avoimna yhtäläisesti kaikille heidän kykyjensä mukaan. Nämä näkökohdat on syytä huomioida elämiseen riittävää palkkaa määritettäessä, sillä osassa maita lasten oikeus peruskoulutukseen ei toteudu vaaditulla tavalla.

Tonnikalatehtaissa työskentelevien työntekijöiden asuintalo Thaimaassa. Useiden Finnwatchin tutkimien tehtaiden työntekijät muun muassa Malesiassa, Thaimaassa ja Intiassa pyrkivät säästämään rahaa jakamalla vuokraamansa pienen asuinhuoneen 3–5 työntekijän kesken.

käymiseen peruskoulussa ja toisen lapsen osallistumiseen toisen asteen kouluun²⁶⁹.

Liikkumiskulut voivat työpaikan sijainnista ja alueesta riippuen muodostaa suhteellisen suuren osuuden kotitalouden kokonaismenoista. Ne koostuvat päivittäisistä työ- ja koulumatkoista, matkoista ruokakauppoihin, pankkiin, terveysasemalle, muista välttämättömien asioiden hoitamiseksi tarpeellisista matkoista sekä virkistystarpeista johdetuista matkoista tai vierailuista sukulaisien luona (esim. vuoden tärkeimpänä loma/juhla-aikana).

Käytännössä kyse voi olla kehitysmaiden kaupunkien osalta esimerkiksi joukkoliikennevälineen käyttämisestä aiheutuvista kuluista (esimerkiksi linja-auton kuukausilippu), mutta arviointi riippuu paljolti paikallisen joukkoliikenteen saatavuudesta ja kalteudesta. Monissa maissa yleisin ja usein ainoa tehokas liikkumisväline on polkupyörä tai mopo. Näissä tapauksissa polttoainekulut ja kulkuvälineen hankkimismeno lisätään

palkkalaskelmaan kuukausiksi jyvitettyinä tavanomaisen kestojen mukaan. Sen sijaan perustasoisesta elintason kehitysmaissa ei kuulu suhteellisen kalliin taksin käyttö tai henkilöauton hankinta²⁷⁰.

Palkkalaskelmaan tulee sisällyttää riittävät lastenhoitokulut, jotta perheen toinenkin vanhempi voi käydä töissä kun työtä on saatavilla. Ongelmana tällä hetkellä on, että lastenhoidon hinnat ovat usein niin korkeat suhteessa matalaan palkkaan, ettei puolison ole taloudellisesti kannattavaa ottaa vastaan matalapalkkatyötä. Tämän vuoksi on tärkeää, että markkinahintojen ja toteutuneiden kulujen lisäksi selvitetään kotitalouksien käsitteitä siitä, kuinka paljon köyhät kotitaloudet arvioivat tarvitsevansa lisää rahaa lastenhoitokuluihin työllistyäkseen (ks. jäljempänä luku 7.6. lastenhoitokulujen ja puolison työnteon välisestä käänteisestä vaikutussuhteesta).

²⁷⁰ Erityistapauksissa näin kuitenkin pitää tehdä. Esimerkiksi kaukaisilla viljelmillä työskentelevien käytössä ei välttämättä ole omia kulkuvälineitä eikä lähistöltä kulje bussia tai muuta julkista liikennettä, minkä vuoksi pitkä matka kaupunkiin erilaisia asioita varten voidaan joutua tekemään paikallisella taksilla tai minibussilla (ISEAL). AlARM:n tehdaskohtaisessa laskelmassa puolestaan kohderyhmään kuuluvat työntekijät raportoivat käyttävänsä myös riksaa. Britannian vähimmäistulostandardiin (MIS) puolestaan on vuodesta 2012 alkaen laskettu lapsiperheiden oma auto julkisen liikenteen palveluiden heikentymisen seurauksena. Vaikka kyse on rikkaassa teollisuusmaassa omakustutusta ratkaisusta, sitä voidaan pitää ongelmallisena siksi, koska se vahvistaa ekologisesti ongelmallista yksityisautoilua joukkoliikenteen kustannuksella.

²⁶⁹ Oletuksena on, että lapsiperheessä yksi lapsi kerrallaan on peruskoulussa ja yksi lapsi toisen asteen koulussa. Tällainen oletus voi kuitenkin tyypillisen 2-lapsisen perheen osalta tarkoittaa suurempaa koulutuskulujen määrää, kuin mitä se on tällaisen perheen tyypillisesti toteutuneiden kulujen perusteella (ja taas toisaalta liian vähäinen niissä perheissä, joissa molemmat lapset ovat maksullisessa toisen asteen koulussa). Toteutuneiden kustannusten keskimääriä ja muita lukuja on siis syytä verrata keskenään.

Palkan tulee riittää hankkimaan koko perheelle kohtuullinen määrä vaatteita ja jalkineita. Kyse ei ole pelkästään fyysisestä suojasta, vaan vaatteet ovat myös tärkeä sosiaalinen symboli. On huomioitava mahdollisuus pukeutua tarkoituksenmukaisesti eri vuodenaikoina ja erilaisissa tilanteissa, kuten työssä ja juhlissa. Mikäli budjettiin sisällytetään käytettyjä vaatteita, tulee huomioida se, etteivät ne kestä hyväkuntoisina niin pitkään kuin uudet.²⁷¹

Kodin kalusteet ja välineet ovat usein kestopulutus tavaroita, joita ei hankita kuukausittain tai edes vuosittain. Nämä kulut voidaan arvioida kuukausikuluiksi jyvitettyinä siten, kuin kyseisten tavaroiden edellytetään kestävän normaalikäytössä²⁷². Kyse ei ole luksuksesta, vaan arjen perusvälineistä, joita tarvitaan ruuanlaittoon ja ruokailuun, lepoon, hygieniaan ja turvallisuuteen. Lähtökohtana on arjen jokapäiväinen välttämätön toiminta. Palkalla pitää pystyä hankkimaan riittävä määrä tuoleja ja sänkyjä (patjoineen ja peittoineen) ja muita tärkeimpiä huonekaluja, kodin tekstiilejä, ruuanlaittovälineitä, radio ja televisio.

Viestintäkuluja ovat lähinnä posti- ja puhelukulut. Nykyisin myös kaikkein köyhimmätkin omistavat usein kännykän²⁷³. Myös internetin

käyttökulujen huomioimista perustarvelaskelma puoltaa sen globaali merkittävyys tiedonvälityksen välineenä. Elämiseen riittävän palkan tarkoitus on myös mahdollistaa työntekijän ja häneen perheensä osallistuminen kulttuuriseen ja sosiaaliseen elämään yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä.

Rahaa tulee jäädä myös pieni summa vapaa-ajan harrastuksiin. Työntekijällä ja tämän perheellä tulee olla myös mahdollisuus osallistua kulttuurisesti edellytettihin tilaisuuksiin, kuten kastejuhliin, häihin, hautajaisiin ja muihin paikallisesti tärkeisiin juhlatilaisuuksiin.

Lisäksi palkan tulee mahdollistaa maltillinen säästäminen, joka voidaan huomioida tilanteesta riippuen noin 10 prosentin lisäosuuksena palkkalaskelmissa. Säästöjä tarvitaan sairauksien, onnettomuuksien, työttömyyden ja muiden ennakoimattomien tapahtumien varalle. Kertyvä säästöosuus suojelee työntekijää yllättävissä tilanteissa lainanotolta ja köyhyysloukkuun ajautumiselta. Säästöosuuden tarkoitus ei ole mahdollistaa laaja-alaista tulevaisuuden suunnittelua koskien esimerkiksi lisäeläkettä tai kodin ostamista²⁷⁴. Olenainen kriteeri on, että palkka turvaa taloudellisen itsenäisyyden ja perushyvinvoinnin ilman tarvetta toissijaiseen sosiaalitukeen.

Kulut, jotka eivät sisälly palkkalaskelmaan

Elämiseen riittävän palkan tarkoitus on varmistaa työntekijälle ja hänen perheelleen hyvin perustasoinen elintaso. Palkan ei siis tarvitse riittää keskiluokkaiseen, kotitalouksien enemmistön nauttimaan elintasoon.

Palkkalaskelmaa varten ei tarvitse budjetoita rahaa esimerkiksi ravintolasyömistä varten, sillä ravinnon tarve voidaan tyydyttää halvemmalla kotiruualla. Perustarpeiden tyydyttämisiksi ei tarvita myöskään tupakkaa eikä alkoholia tai muita nautintoaineita, joista ei ole terveydellistä tai ravitsemuksellista hyötyä.

²⁷⁴ Poissuljettua ei tietenkään ole, että palkasta vapautuisi keskimääräistä alemman kulutuksen ansiosta resursseja muihin kulutustarpeisiin kotitaloudesta riippuen. Näin työntekijä voi pistää pienen osan palkasta sivuun myös tulevaisuudessa tehtäviä isompia ostoksia varten.

²⁷¹ Kuluttajatutkimuskeskus, Lehtinen, A. & kumpp., 2010, Mitä eläminen maksaa? Kohtuullisen minimin viitebudjetit, s. 31–34, https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152360/Mita_elaminen_maksaa.pdf?sequence=1 (viitattu 9.2.2015)

²⁷² Esimerkiksi Malawia koskevassa palkkaselvityksessä ISEAL laski 5-henkisen perheen kuluihin 5 tuolia, 4 sänkyä, 4 patjaa, 1 pyörän ja 1 radion. Kunkin hyödykkeen oletettiin kestävän 30 vuotta lukuunottamatta patjaa (15 vuotta). Kansallisten tilastotietojen (2010/11 IHS3) vain vähemmistössä maaseudun kotitalouksissa omisti sängyn (28%, tuolin (34%), pyörän (41%) tai radion (43%), mikä heijastelee Malawissa vallitsevaa laaja-alaista köyhyyttä – ihmisillä on vain vähän omistusta. Nämä tavarat sisällytettiin laskelmaan, koska kohderyhmän haastattelujen perusteella kyläläiset tavoittelevat ja ei ole liikaa oletettua, että työntekijöillä olisi varaa hankkia nämä hyödykkeet elämiseen riittävällä palkalla. s. 24.

²⁷³ Tuoreen tutkimuksen mukaan Saharan eteläpuolisessa Afrikassa ja Aasiassa asukkaat pitävät kännyköitä välttämättöminä ja ovat valmiita jopa säästämään ruokaostoksissaan maksaakseen puhelukulujaan. Vaikka tutkimuksen kohdemaisissa 60 prosenttia tienasi vähemmän kuin 2 dollaria päivässä, suurin osa aikuisista omisti kännykän. Fortune, 2.7.2014, Helping the world's poor, via cell phones, <http://fortune.com/2014/07/02/helping-the-worlds-poor-via-cell-phones/> (viitattu 30.1.2015)

Ulkona perheen ja ystävien kanssa ruokaileminen ja alkoholin nauttiminen voi kuitenkin sisältyä erittelemättömänä eränä virkistystarpeisiin. Kotitalouksilla on myös mahdollisuus yksilöllisten mieltymystensä mukaan käyttää näihin kulueriin osan säästövaroistaan. Tiukoissa tilanteissa ihmisillä on mahdollisuus säästää näistä kuluista.

Kuten edellä jo todettiin terveydenhoidon ja koulutuksen osalta, työntekijöiden voidaan myös edellyttää käyttävän maksullisten yksityisten palveluiden sijaan julkisesti tuettuja palveluja, mikäli tällaisia on alueella tosiasiaa kaikkien saatavilla ja ne ovat riittävän hyvätasoisia.

7.5. PALKALLA ELÄTETTÄVIEN MÄÄRÄ

Palkalla pitää pystyä elättämään työntekijän lisäksi tämän perheenjäsenet. Useimmissa laskentakaavoissa palkkalaskelmaa muokataan kertoimella, joka perustuu työntekijän elätettävänä olevien perheenjäsenten oletettuun/tyypilliseen määrään.

Tällä hetkellä ei ole kuitenkaan yksimielisyyttä kotitalouden tai perheen koosta, jonka elättämiseen ja tukemiseen palkan tulisi riittää²⁷⁵. Yleisimmin käytetty standardioletus on neljän hengen perhe (2 vanhempaa ja 2 lasta). Oletus kahdesta jälkeläisestä vastaa karkeistaen väestön uusiutumiseen tarvittavaa jälkeläismäärää ja on myös kohtuullisen yhdenmukainen useiden kehitysmaiden syntyyvyytilastotietojen kanssa. Anker arvioi, että mikäli perhekoosta oletettaisiin tätä suuremaksi, voitaisiin ajatella tältä osin olevan kyse työntekijän henkilökohtaisesta valinnasta (tuottaa enemmän jälkeläisiä kuin vaaditaan väestön uusiutumiseen), joka ei enää kuuluisi työntantajan vastattavaksi²⁷⁶. Tällainen yhden-

mukainen standardiratkaisu mahdollistaisi globaalin vertailun elämiseen riittävän palkan tasoista.

Monissa kehitysmaissa, kuten Afrikan ja Lähi-idän maissa, kotitaloudessa on kuitenkin tyypillisesti enemmän kuin 2 lasta²⁷⁷. Suuret perhekoot johtuvat muun muassa kulttuurisista tekijöistä, suhteellisen suuresta lapsikuolleisuudesta ja sosiaaliturvan puutteesta: lapset osallistuvat perheen elättämiseen ja ovat vanhempiensa vanhuuden turvana²⁷⁸. Tällaisissa tilanteissa ei kyse ole työntekijän yksilöllisestä valinnasta, jolloin laskelman pohjana käytettävää perhekokoa tulee korottaa vastaamaan yhteiskunnan realiteetteja ja sosio-kulttuurisia säännönmukaisuuksia.

Edellä todetun perusteella kaikkien valtioiden osalta tulisi soveltaa vähintään 4-henkistä standardiperheen kokoa, mikä johtuu elämiseen riittävän palkan perheluonteesta. Koska riittämätön palkka on usein esteenä perheen perustamiselle, oletusta perhekoosta ei tule perustaa tyypilliseen perhekokoon alueella tai yrityksen tehtaissa, mikäli se on alle neljä. Koska kuitenkin useissa kehitysmaissa perhekoot voivat olla tätä suurempia, perhekoosta tulee korottaa vastaamaan tilastotietojen osoittamaa tyypillistä (keskimääräistä) perhekokoa 4-henkistä perhettä ylittäviltä osin. Perhekoosta/lapsimäärä voidaan myös huomioida desimaalien tarkkuudella.

Muulla asuvien lähisukulaisten auttaminen

Elämiseen riittävän palkan perhekonsepti näkyy myös siinä, että yksineläväkin työntekijä saattaa joutua avustamaan lähisukulaisiaan, vaikka hänellä ei olisi omia jälkeläisiä. Usein kyse on maaseudulla asuvista vanhemmista ja tai nuoremmista sisaruksista, joita työntekijä avustaa rahallisesti kuukausittain siitä huolimatta, vaikka hänellä on myös omia lapsia. Maissa, joissa sosiaaliturva on heikko,

275 Perhekokoa pidetään usein subjektiivisesti arvioitavana asiana ilman yhtä oikeaa arvoa. Erityisesti kehittyneissä maissa sovellettavat palkkalaskurit sisältävätkin palkkasuosituksen usean perheko-oletuksen osalta. Laskureissa tulisi kuitenkin ottaa kanta siihen, mitä pidetään ensisijaisena palkkasuosituksena.

276 ILO, Anker, R., 2011, Estimating a living wage: A methodological review, s. 45., saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf

277 Esimerkiksi ISEAL:in Malawin aluekohtaisessa laskelmassa on käytetty oletuksena 5-henkistä perhekokoa keskimääräistä suuremman lapsimäärän vuoksi.

278 Yale University, Schultz, P., 2007, Fertility in Developing Countries, saatavilla osoitteessa: <http://www.econ.yale.edu/~pschultz/cdp953.pdf> (viitattu 5.2.2015)

on tavallista että työssä käyvien suvun jäsenen odotetaan tukevan rahallisesti muita perheenjäseniä. Näissä tilanteissa työntekijä jakaa vähäisistäkin tuloistaan osan vähäosaisille läheisilleen, eikä työntekijällä ole käytännössä mahdollisuutta kieltäytyä tästä. Myös siirtotyöntekijöille rahalliset avustukset muodostavat suuren kuukausittaisen kuluerän. Kehityksessa palkkalaskelmiin tulee rahallisia avustuksia varten varata oma erillinen osuus, sillä näin mahdollistetaan auttaminen ilman, että palkkatyöläinen samalla köyhydyttää itseään liiaksi.²⁷⁹

7.6. PUOLISON ANSIOTULOJEN JA TYÖN SAATAVUUDEN HUOMIOIMINEN

Elämiseen riittävä palkka lasketaan aina yhden kokoaikaisen työntekijän palkkana, ja näin sitä voidaan verrata säädettyyn vähimmäispalkkaan ja vallitseviin palkkoihin. Palkkatuloa voivat kuitenkin ansaita molemmat vanhemmat koko- tai osa-aikaisesti joko vakituisena, määräaikaisena tai esimerkiksi kausityöntekijänä. Koska puolison palkkatulot vähentävät perheen elättämiseksi tarvittavan rahan tarvetta kotitaloudessa, osassa metodeista elämiseen riittävän palkan laskelmat jaetaan vielä kotitaloudessa koko-aikaisesti työskentelevien aikuisten määrällä. Jakajana käytetään tällöin desimaalilukua yhden ja kahden välillä riippuen siitä, kuinka paljon toisen vanhemman oletetaan tekevän töitä²⁸⁰. Jakolaskuun sisäänrakennettu oletus on, että toinen vanhempi ansaitsee myös elämiseen riittävän palkan tasoista palkkaa.

Työntekijän puolison ansiotulojen huomioinen johtuu siitä, että elämiseen riittävä palkka on perhekonsepti. Koska palkkalaskelmaa korottavana huomioidaan se, että työntekijän palkan on riitettävä työntekijän itsensä lisäksi hänen perheensä eli puolison ja lasten elättämiseen, on johdonmukaista alentaa palkkalaskelmaa vastaavasti siinä suhteessa, kuin

myös puoliso työskentelee ja ansaitsee tuloa perheen elättämiseksi (kotitalouden nettotulojen tulee kattaa sen nettomenot).²⁸¹

Puolison tulojen kautta voidaan elämiseen riittävässä palkassa huomioida työttömyyden ja muiden työnteon esteiden vaikutus kotitalouden kokonaistuloihin²⁸². Mikäli työntekijöiden on esimerkiksi vaikeaa löytää työtä muulloin kuin sesonkiaikana, korotetaan elämiseen riittävää palkkaa tästä aiheutuvan (puolison) työttömyysriskin kompensoimiseksi²⁸³. Vaikka puolison työskentely yhtäältä lisää kotitalouden kokonaisansiotuloja, se myös toisaalta lisää lastenhoito- ja työmatkakuluja sekä mahdollisesti myös muita kotitalouden kuluja. Tämä käänteinen vaikutussuhde on jollain tavalla huomioitava elinkustannuksia arvioitaessa²⁸⁴.

Elämiseen riittävän palkan laskelmat saatetaan perustaa yhden tai kahden elättäjän oletuksille. Kumpikaan oletus ei vastaa keskimäärien mukaista todellisuutta. Kahden elättäjän oletus on epärealistinen, koska monilla aikuisilla ei ole mahdollisuutta saada säännöllistä koko-aikaista työtä tai edes osa-aikatyötä. Elättäjiä on myös tyypillisesti aina enemmän

279 ILO, Anker, R., 2011, Estimating a living wage: A methodological review, s. 44, 51, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf

280 Kyseinen jakaja on koko-aikaisesti työskentelevien aikuisten määrää vastaava arvo eli ekvivalentti.

281 Kaiken kaikkiaan "perhetulomalli" heijastelee elämiseen riittävän palkan reaalista, ympäröivään yhteiskuntaan ja perheen tosiasiallisiin olosuhteisiin mukautuvaa, joustavaa luonnetta. On puntaroitava tyypillisen kotitalouden normaalien työaikojen puitteissa ansaittujen kokonaistulojen ("perhetulot") tosiasiallista riittävyttä suhteessa kotitalouden kokonaismenoihin (ja säästöihin).

282 Vaikeasta työttömyydestä kärsivillä alueilla elämiseen riittävän palkan pitää siis olla suurempi kuin korkean työllisyyden alueilla. Tällöin oletus perheen elättäjien määrästä olisi lähempänä ykköstä, kun taas teoreettisessa täyden työllisyyden tilanteessa elättäjiä olisi kaksi.

283 Työntekijän itsensä työttömyysriskiä puskuroidaan pienellä osuudella osana palkan säästöosuutta. Mikäli työntekijä joutuu työttömäksi, ei työnantajalla luonnollisesti ole velvollisuutta maksaa tälle enää palkkaa, ja vastuu työntekijän ja tämän perheen ihmisarvoisen elämän edellyttämästä toimeentulosta ja turvasta jää valtiolle julkisen sosiaaliturvan perusteella arvioitavaksi asiaksi.

284 Mikäli molemmat vanhemmat työskentelevät koko-aikaisesti, lastenhoitokulujen voidaan olettaa olevan täysimittaiset. Mikäli taas toinen vanhempi on kotona eikä työskentele lainkaan, ei lastenhoitokuluja todennäköisesti synny. Jos taas toinen vanhempi tekee töitä osa-aikaisesti tai kausittain, voisi tämä huolehtia lapsista ainakin osan aikaa päivästä tai koko-aikaisesti osan aikaa vuodesta, jolloin lastenhoito kulut ovat pienemmät kuin täystyöllisyyden tapauksessa.

kuin yksi. Yhden elättäjän oletus voi myös assosioitua vanhakantaiseen oletukseen miehestä perheen päästä ja ainoana tulonsaajana, mikä ei vastaa enää todellisuutta edes useimmissa kehitysmaissa. Toisaalta palkkasuositus on täysin hyväksyttävää laskea yksinhuoltajaperhettä silmällä pitäen, mikä on täyttä todellisuutta joissakin perheissä.

Yhden elättäjän malli ei kuitenkaan välttämättä perustu oletukselle yhdestä tulonsaajasta perheessä, vaan ratkaisulla laskelmaan sisällytetään lastenhoitokulut ja huomioidaan samalla toisen puolison työttömyys (esim. AFWA, luku 6.1.). Näin yksinkertainen oletus tuskin kuitenkaan vastaa työn ja lastenhoitokulujen todellista suhdetta monessakaan maassa tai alueella eikä näyttöä ole oletuksen toimivuudesta karkeana peukalosääntönä.

Kahdessa korkean tulon maassa tehdyssä elämiseen riittävän palkan selvityksessä havaittiin, että elinkustannukset olivat suurin piirtein samat, kun molemmat vanhemmat työskentelivät kokoaikaisesti (täysimittaiset lastenhoitokulut) ja kun vain toinen vanhemmista työskenteli kokoaikaisesti ja toinen puoliaikaisesti ja perheellä ei ollut lastenhoitokuluja²⁸⁵. Nämä havainnot (joita tosin ei ole tehty kehitysmaissa) sekä kehitysmaissa lasketut työttömyys- ja työllisyysasteisiin sekä työtuntimääriin perustuvat keskiarvot²⁸⁶ puoltaisivat yhden elättäjän sijaan yhden ja kahden elättäjän väliin sijoitettavaa oletusta 1,5 työntekijästä kotitaloutta kohden. Työttömyyden vaikutus huomioitaisiin tässä puolison vajaatyöllisyyden kautta ja vastaavasti lastenhoitokulut puolison riittävänä kotona olemisena²⁸⁷.

285 Anker viittaa tältä osin CRSP:n (Center for Research on Social Policy, Loughborough University) ja EPI:n (Economic Policy Institute) selvityksiin. ILO, Anker, R., 2011, Estimating a living wage: A methodological review, s. 52, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf

286 Esim. ISEAL:in selvityksissä Afrikan maaseudulla 1.59 – 1.69 perheenelättäjää; SA8000-ohjeiston mukaan ei yleensä enempää kuin 1.6 perheenelättäjää, ks. luvut 6.3 ja 6.4.

287 Anker ehdottaa tällaista ratkaisua yhtenä vaihtoehtona. ILO, Anker, R., 2011, Estimating a living wage: A methodological review, s. 52, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf

Edellä kuvatut standardioletukset ovat kuitenkin karkeita yksinkertaistuksia, joita soveltamalla ympäröivän yhteiskunnan olosuhteet, aikaan sidotut suhdannetilanteet ja työttömyyden vaikutus kotitalouden menoihin jäisi huomioimatta. Sen vuoksi oikeaoppisin, joskin työläin, tapa on arvioida lastenhoitokulujen määrä erikseen ja jakaa kotitalouden kuukausikustannuslaskelma kotitalouden kokoaikaisten työntekijöiden tyypillisellä määrällä. Ratkaisu noudattaa elämiseen riittävän palkan perhekonseptia ja on rakenteellisesti looginen ja selkein tapa laskelman tekemiseen (lastenhoito- ja muut kulut arvioidaan vaiheistettusti erikseen).

Kotitalouden kokoaikaisten työntekijöiden määrä (sen vastinarvo) voidaan määrittää työllisyys- ja työttömyysasteita ja tyypillistä työtuntimäärää koskevan tiedon pohjalta. Tilastotietoja tuottavat kansalliset tilastokeskukset. ILO:n keräämiä maakohtaisia arvioita taloudellisesti aktiivisesta väestöstä on myös mahdollista hyödyntää. Arvioissa tulisi huomioida alueelliset poikkeavuudet työn saatuuden suhteen.

Todettakoon kuitenkin, ettei yksinkertaisia ratkaisuja etsivälle ole mitään estettä soveltaa yhden elättäjän mallia. Tällainen oletus tuottaa korkeamman palkkasuosituksen kuin keskimääriin pohjautuva aluekohtainen arvio, mikä on luonnollisesti työntekijän edun mukaista. Myös 1,5 elättäjän standardioletusta voi käyttää, mutta tällöin elinkustannuksia arviotaessa on huomioitava lisäksi mahdollinen tarve lastenhoitoon (puoliaikaisen työntekijän ei voi olettaa aina olevan kokonaan vastuussa lasten hoidosta). Oletus 1,5 elättäjästä on myös hyvä mittapuu keskimääriin pohjautuville laskemille, sillä saatu keskimääräinen luku ei voi olla tätä huomattavasti korkeampi²⁸⁸. Mikäli saatu luku on 1,5 kokoaikaista työntekijää suurempi, tulee luku perustella ja varmistua yhdessä sidosryhmien kanssa siitä, että se todella edustaa riittävän suuren alueen työllisyystilannetta ja ihmisten pidemmän aikavälin työssäkäyntiastetta.

288 Esimerkiksi SA8000-ohjeiston mukaan kokoaikaisia työntekijöitä ei ole perheessä tavallisesti enempää kuin 1,6.

7.7. SÄÄNNOLLISENÄ TYÖAIKANA ANSAITU KÄTEEN JÄÄVÄ PALKKA

Elämiseen riittävä palkka on pystyttävä ansaitsemaan normaalien lakisääteisten työtuntien puitteissa eli sen laskemisessa ei voi ottaa huomioon ylityötunteja. Kuten edellä on todettu, palkan riittävyyden varmistamisen tarkoitus on suojata työntekijää hyväksikäytöltä ja liiallisilta ylityöiltä ja varmistaa tälle riittävä lepo ja vapaa-aika²⁸⁹. Näin elämiseen riittävää palkkaa voidaan myös verrata säädettyyn vähimmäispalkkaan ja vallitseviin palkkoihin.

Lakisääteiset normaalit päivä- ja viikkotyötuntimäärät vaihtelevat maittain. ILO:n vähimmäispalkkasopimus ja -suositus ei aseta enimmäismäärää päivä- tai viikkotyötunneille, mutta esimerkiksi ILO:n yleissopimus nro 1 (1919) rajoittaa työajan teollisuusyrityksissä 8 tunniksi päivässä ja 48 tunniksi viikossa²⁹⁰. Kansalliset viikkotyöraajat ovat huomattavasti tätä alempia ja kehitysmaissa yleensä maksimissaan juuri 48-tuntisia, ei kuitenkaan aina²⁹¹. Kuten osassa elämiseen riittävän palkan laskentamalleissa tehdään, 48 tuntia on syytä varmuuden vuoksi asettaa viimeksi enimmäismääräksi.

Vaikka suoritusperusteiset bonukset, tuet ja muut peruspalkan lisät ovat usein tärkeä osa tuotantotyöntekijöiden palkkapakettia, ne vaihtelevat yleensä eri työntekijöiden ja tehtaiden välillä ja riippuvat esimerkiksi tuotantotavoitteiden saavuttamisesta. Tästä syystä niitä ei tule hyväksyä osaksi elämiseen riittävää palkkaa. Elämiseen riittävä palkka perustuu oletukseen, että kuukausittaiset menot on pystyttävä rahoittamaan säännöllisesti ja varmuudella ansaittavilla kuukausituloilla²⁹².

289 YK:n TSS-sopimuksen 7 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden nauttia oikeudenmukaisista ja suotuisista työoloista, joiden erityisesti tulee taata lepo, vapaa-aika ja kohtuullinen työajan rajoittaminen sekä kausittaiset palkalliset lomien ja palkka julkisilta lomapäiviltä.

290 Vastaavasti ILO:n aluksessa noudatettavaa työaikaa koskevassa yleissopimuksessa (nro 57) ja työ- ja lepoaikoja maantiekuljetuksessa koskevassa sopimuksessa (nro 153).

291 Esimerkiksi Kiinassa sovelletaan 40-tuntista työviikkoa ja Intiassa ja Thaimassa 48-tuntista työviikkoa.

292 Epäsäännöllisillä tuloilla puolestaan rahoitetaan epäsäännöllisiä menoja.

Elämiseen riittävän palkan laskentamallit lähtevät myös siitä, että elämiseen riittävä palkka on työntekijälle kätehen jäävä palkka kaikkien siitä tehtävien lakisääteisten vähennysten, kuten verojen ja sosiaaliturvamaksujen jälkeen (terveys- ja työttömyysvakuutusmaksut, työeläkemaksut, jne.). Vain näin voidaan varmistaa, että palkka todella riittää perheen perustarpeiden tyydyttämiseen (nettotulot kattavat nettomenot).

Sitä vastoin vapaaehtoisia maksuja ei pidä sisällyttää palkkalaskelmaan, sillä ne voidaan rinnastaa vapaaehtoisii menoihin. Toisaalta monet sinänsä vapaaehtoiset maksut voivat olla käytännössä pakollisia. Esimerkiksi ammattiliitolle suoritettavat jäsenmaksut tulee huomioida palkkalaskelmaa korotavana, sillä ammattiliittoon kuuluminen on usein käytännössä ammatillisen järjestäytymisvapauden edellytys.

Tapauskohtaisesti on palkkaan on lisättävä myös monet muut työhön liittyvät työntekijältä perittävät maksut ja piilokulut. Esimerkiksi siirtotyöntekijöiltä kerätään usein erilaisia dokumentti- ja rekrytointimaksuja. Tällaiset maksut sekä esimerkiksi työnantajan pakollisesta täydennyskoulutuksesta perimät maksut tulee lähtökohtaisesti lisätä palkkalaskelmaan.

Elämiseen riittävän palkan metodeissa ei aina oteta kantaa siihen, voidaanko elämiseen riittävää palkkaa maksaa luontoisetuuksina. Luontoisetujen hyväksyttävyyttä puoltaa se, että periaatteessa perustarpeet voidaan tyydyttää niillä yhtä lailla kuin rahalla, koska ne vähentävät käteisrahan tarvetta kotitaloudessa.

Luontoisetujen käytölle on kuitenkin syytä asettaa edellytyksiä, sillä muutoin työnantajat voisivat kiertää palkanmaksuvelvoitteitaan. Liian suuri luontoissuoritusten osuus palkasta myös vähentää työntekijöiden valinnanvapautta ansioidensa käytön suhteen. Vähimmäispalkkasääntely ei myöskään yleensä salli luontoisetuuksien sisällyttämistä palkkaan. Näissäkin tapauksissa yritykset voisivat maksaa elämiseen riittävän palkkaa luontoisetuuksina vähimmäispalkkatason ylittäviltä osin.

ILO:n sopimuksista (nrot 95, 99, 110)²⁹³ voidaan johtaa edellytykset elämiseen riittävän palkan maksamiselle luontoisettuina. Luontoisettujen tulee tällöin olla:

- säännöllisiä,
- sopivia ja hyödyllisiä eli niillä on oltava tosiasiallista arvoa työntekijälle tai häneen perheelleen heidän käyttötarpeensa huomioiden²⁹⁴,
- tavanomaisia sillä tavoin, että kohtuullinen osa toimialan työnantajista tarjoaa kyseisen luontoisedun.
- riittävän hyvätasoisia ympäröivän yhteiskunnan kehitystason ja arvostusten mukaan,
- kohtuuden mukaan arvostettuja eli luontoisedun arvon tulee olla markkinaperusteisia eikä se saa ylittää määrää, jonka työnantaja itse maksaa kyseisestä etuudesta tai hintaa, jolla työntekijä saisi hankittua vastaavan hyödykkeen²⁹⁵,
- Luontoisedut voivat muodostaa vain hyvin kohtuullisen osan palkasta rahan muodostaessa siitä suurimman osan.²⁹⁶

Toisinaan työnantaja myy työpaikalla myös erilaisia palveluita ja tavaroita, jotka työnantaja vähentää palkasta työntekijän ostosten mukaisesti. Näissä tilanteissa kaikki tuotteet

ja palvelut tulee hinnoitella kohtuullisesti. Työnantajan ei tule tuottaa tavaroita ja palveluita voitontuottamistarkoituksessa vaan työntekijöiden eduksi. Työntekijöitä ei tule millään tavoin pakottaa tai painostaa käyttämään työnantajan tarjoamia tavaroita ja palveluita.²⁹⁷

7.8. SÄÄNNÖLLINEN PÄIVITTÄMINEN KULUTTAJAHINTOJEN NOUSUN HUOMIOIMISEKSI

On tärkeää, että elämiseen riittävän palkan laskelmia korotetaan säännöllisesti ja riittävän usein, jotta palkka pysyisi ostovoimallaan inflaation²⁹⁸ ja kuluttajahintojen nousun perässä. Tätä edellytetään myös vähimmäispalkkasääntelyltä, sillä ILO:n vähimmäispalkkasopimuksen (nro 131) ja -suosituksen (nro 134) mukaan valtioiden tulee säännöllisesti tarkistaa palkat ja ottaa tässä huomioon elinkustannusten ja muiden taloudellisten olosuhteiden muutokset²⁹⁹.

Mikäli palkkoihin ei tehtäisi inflaatiokorotuksia, palkat tosiasiallisesti laskisivat. Tämä merkitsisi tulonsiirtymää työntekijöiltä työnantajille, jotka säästävät työvoimakustannuksista pienempinä palkkoina. Elämiseen riittävää palkkaa saavat työntekijät elävät ”hyvinvointirajalla”³⁰⁰, ja suhteellisesti pienikin palkan ostovoiman heikkeneminen estää säästämisen ja vaarantaa perheen mahdollisuudet hankkia riittävää terveydenhoitoa tai muita perustarpeita. Kehityksessä ja nousevissa talouksissa inflaatio on myös

293 ILO:n Palkansuojelusopimus (nro 95), Maatalouden minimipalkkojen määräämismenetelmää koskeva sopimus (nro 99), Plantaasityöntekijäin työoloja koskeva sopimus (nro 110)

294 Palkkaa ei voi myöskään maksaa perustarpeiden tyydyttämiseksi tarpeettomilla hyödykkeillä, kuten alkoholilla tai tupakalla, vaan luontoisettuuksienkin tulee täyttää elämiseen riittävää palkkaa koskevat kriteerit.

295 ILO työntekijöiden asumista koskevan suosituksen (Nro 115) mukaan työnantajien tulisi tarjota työntekijöille asuminen vain poikkeuksellisissa olosuhteissa. Tällöin työntekijöiden asumiseen liittyviä ihmisoikeuksia tulee kunnioittaa ja vuokrat eivät saa maksaa enempää kuin kohtuullisen osan työtuloista.

296 Näin luontoisetus ei lisää työntekijän haavoittuvuutta työsuhteen päättyessä tai muuttuessa. Mittapuun kohtuudelle tarjoaa ISEAL:in metodissa asetetut prosenttirajat: ilmaisen asumisen arvo ei saa ylittää 15 prosenttia elämiseen riittävästä palkasta ja muiden luontoisettuuksien arvo ei saa ylittää 10 prosenttia elämiseen riittävästä palkasta. Kokonaisuudessaan luontoisettuudet eivät saa ylittää 30 prosenttia elämiseen riittävästä palkasta. Anker R. ja M., 2014, Living Wage for rural Malawi with Focus on Tea Growing area of Southern Malawi, s. 28–37, saatavilla osoitteessa: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/LivingWageReport_Malawi.pdf

297 ILO, Q&As on Business, Wages and Benefits, http://www.ilo.org/empent/areas/business-helpdesk/faqs/WCMS_DOC_ENT_HLP_WAG_FAQ_EN/lang-en/index.htm (viitattu 28.1.2015)

298 Inflaatiolla tarkoitetaan rahan ostovoiman heikkenemistä, josta seuraa hintojen nousua.

299 ILO:n hintojen nousumisen huomioiminen palkoissa on yhtä tärkeää kuin alkuperäisen vähimmäispalkkatason asettaminen. ILO, 2008, The Global Wage Report 2008–9: Minimum wages and collective bargaining: Towards policy coherence, s. 49, saatavilla osoitteessa http://www2.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_100786.pdf. Vuosittaisista indeksikorotuksista on voitu sopia esimerkiksi työehtosopimuksista, joissa palkat on sidottu indeksiin. Useimmiten kuitenkin kansalliset vähimmäispalkkasäännökset laahaavat hintojen nousun perässä.

300 Palkkalaskelma tehdään siten, että se riittää juuri elämiseen ja pienimuotoiseen säästämiseen.

suhteellisen korkeaa ja vaihtelee voimakkaammin kuin kehittyneissä maissa, mikä korostaa inflaation huomioimisen tärkeyttä palkkalaskelmissa³⁰¹.

Inflaatiokorotus tulisi tehdä vähintään vuoden välein alueelliseen kuluttajahinta- tai vähittäishintaindeksiin tai muuhun saatavilla olevaan, sopivimpaan indeksiin pohjautuen. Mikäli hinnat nousevat lyhyellä aikavälillä poikkeuksellisen paljon ennen vuosiväliä, tulisi vähimmäispalkka sopeuttaa tähän muutokseen inflaatiokorotuksella jo ennen vuositarkistusta palkkojen riittävyden varmistamiseksi³⁰².

Kuluttajahintaindeksi perustuu vuosittaisiin keskimääräisiin muutoksiin kuluttajan hyödykekorissa³⁰³. Inflaation vaikutukset voivat kuitenkin olla erilaisia eri tulotasoilla oleviin kotitalouksiin, sillä kuluttajahinnat voivat nousta eri tavoin eri hyödykeryhmissä ja niiden sisällä. Esimerkiksi ruuan hintojen nousu vaikuttaa voimakkaammin köyhimpiin, jotka kuluttavat ruokaan korkeatuloisempia suhteellisesti suuremman osan tuloistaan. Keskimääriin perustuvat viralliset tilastot voivat siten aliarvioida köyhimpien työntekijöiden kokemaa inflaatiota. Tämän vuoksi indeksikorotuksista ja niiden riittävydestä on syytä neuvotella työntekijöiden ja ammattiliittojen kanssa, joilla on ruohonjuuritason tietoa hintakehityksestä. Mikäli palkkalaskelman pohjaksi valikoitujen perushyödykkeiden kuluttajahintojen nousu on voimakkaampaa kuin muiden hyödykkeiden, tulee tämä huomioida indeksin osoittamaa korkeampana inflaatiokorotuksena.

301 Esimerkiksi Suomessa inflaatio on ollut viime vuosina 1–3 prosentin luokkaa, kun taas kehitysmaista suhteellisesti korkeinta inflaatio on esimerkiksi Intiassa päälle 10 prosenttia, Bangladeshissa 6–11 prosenttia ja Malawissa korkeimmillaan peräti yli 20 prosenttia devalvaation seurauksena (v. 2010–2013). World Bank, Inflation, consumer prices (annual %), <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG/countries/1W?display=graph> (viitattu 14.1.2014)

302 Esimerkiksi Ankerin mielestä palkkoja tulisi korottaa heti, kun hinnat nousevat vähintään 5 prosenttia kuluttajahintaindeksin mukaan. Anker R. ja M., 2014, Living Wage for rural Malawi with Focus on Tea Growing area of Southern Malawi, s. 44, saatavilla osoitteessa: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/LivingWageReport_Malawi.pdf.

303 Tilastokeskus, Kuluttajahintaindeksi, <http://www.stat.fi/meta/til/khi.html> (viitattu 14.1.2015)

7.9. YHTEENVETO LASKENTAMALLISTA

Määritelmä	<p>Elämiseen riittävä palkka on työntekijän säännöllisenä työaikana ansaitsema käteen jäävä palkka, jolla työntekijä kykenee hankkimaan itselleen ja perheelleen perustasoisen, mutta ihmisarvoisen ja paikallisesti hyväksyttävän elintason. Palkka riittää tyydyttämään työntekijän ja hänen perheensä perustarpeet – riittävän ravinnon, asumisen, vaatetuksen, terveydenhuollon, lasten koulutuksen jne. – sekä mahdollistaa pienimuotoisen säästämisen ja osallistumisen sosiaaliseen ja kulttuuriseen elämään.</p>
Laskentakaava <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 10px auto;"> $\frac{e}{t} + s$ </div>	<p>e = perustasoisen ja hyväksyttävän elintason mukaiset elinkustannukset/kk perheessä (2 aikuista ja 2 lasta tai useampi lapsi, jos tyyppillistä)</p> <p>t = kokoaikaisten työntekijöiden määrä kotitaloudessa (tyypillisen määrän vastinearvo eli $t = 1, x$ TAI yksinkertaisena oletuksena $t = 1,5$ TAI $t = 1$, jolloin jälkimmäisessä tapauksessa $e =$ elinkustannukset – lastenhoitokulut)</p> <p>S = säästöosuus (10 %)</p>
Elinkustannusten laskemisen yleiset periaatteet	<ul style="list-style-type: none"> – lasketaan alueellisesti (huomioitava olennaiset elinkustannusten erot eri alueiden välillä) – lasketaan matalahintaisten, mutta riittävän hyväntasoisien perushyödykkeiden perusteella siten, kuin paikalliset niitä tyyppillisesti ostavat (huomioitava tavat, tottumukset ja saatavuus) – hinnoissa tulee huomioida tarvittaessa kausivaihtelut (lähinnä ruoka, tarvittaessa muut) – määritettävä vähimmäisstandardit, joita vasten elinkustannukset lasketaan eri perustarpeiden osalta (näin vältetään toisintamasta köyhyyttä) – alueen taloudellinen kehitystaso otettava huomioon hyväksyttävyyssstandardia määritettäessä – hyödynnettävä monipuolisesti erilaisia tietolähteitä, kuten tilastoja, markkinaselvityksiä, työntekijäkyselyitä ja haastatteluita, paikallisten järjestöjen ja muiden sidosryhmien tietoja – tilastotietojen osoittamaa muiden hyödykeryhmien osuutta kotitalouksien kokonaiskulutuksesta voidaan käyttää vertailukohtana elinkustannusten kokonaisarvion riittävyden tarkistamiseen – konsultoitava työntekijöiden edustajia ja muita sidosryhmiä arvioitujen elinkustannusten riittävyyden varmistamiseksi – tarvittaessa voidaan tehdä lisäyksiä/oikaisuja (+x %) esimerkiksi erilaisten piilokulujen ja aliraportoinnin huomioimiseksi
Ruoka ja juoma (riittävä ravinto)	<ul style="list-style-type: none"> – ravitsevan ja edullisen peruseruokavalion mukaiset kuukausikulut lasketaan seuraavasti: <ol style="list-style-type: none"> (1) asetetaan energia- ja ravintotarpeen vähimmäismäärä (2) määritetään paikallisen peruseruokavalion sisältö (3) selvitetään ruokakorin hinta – energiatarve: vähintään 2 100 kcal päivässä (FAO:n määrittämä globaali hyvän terveyden edellyttämä vähimmäismäärä) tai vähintään kansallisen köyhyysrajan yhteydessä määritetty energiatarve jos edellistä korkeampi; työntekijän energiatarvetta korottavana huomioitava työn fyysinen raskaus (aktiivisuustaso) – peruseruokavalio FAO:n ja WHO:n ravitsemussuositusten mukainen (energiasta vähintään 10–15 % proteiineista, 15–30 % rasvoista, 55–75 % hiilihydraateista)
Asuminen	<ul style="list-style-type: none"> – tyyppillisen perheen tarvitseman asuntopinta-alan mukainen hyväksyttävän ja perustasoisen asunnon keskivuokrahintaa alueella; lisäksi sähkö-, vesi- ja muut käyttö- ja ylläpitokulut – hyväksyttävän tasoisen asumisen vertailukohtat: UN-Habitat, Habitat for Humanity ja muut järjestöt, joilla kansainvälisiä ja alueellisia standardeja ja ohjeita – tärkeää konsultoida sidosryhmiä
Muut palkalla tyydytettävät perustarpeet	<ul style="list-style-type: none"> – liikkuminen (joukkoliikenne, kaksipyöräiset ajoneuvot) – terveydenhoito – lasten koulutus (tyypilliset kulut, joiden vertailukohtana yksi lapsi peruskoulussa, toinen toisen asteen koulussa) – lastenhoito – kodin peruskalusteet ja välineet – viestintä (puhelin ja internet) – henkilökohtainen hygienia – virkistykelliset ja kulttuuriset aktiviteetit

Julkiset ja yksityiset palvelut	<ul style="list-style-type: none"> – elinkustannuksina huomioidaan vain ilmaisten/edullisten julkisten palveluiden käyttäminen – yksityiset maksulliset palvelut huomioidaan vain, jos halvempia julkisia palveluita ei ole tehokkaasti saatavilla tai ne eivät ole riittävän hyvätaoisia
Säästöt	<ul style="list-style-type: none"> – palkkaan 10 %:n lisäosuus ("köyhyyspuskuri") harkinnanvaraisia menoja, säästöjä ja ennakkoimattomia tilanteita varten (sairaudet, onnettomuudet, työttömyys, jne.)
Raha-avustukset lähisukulaishuolitukselle	<ul style="list-style-type: none"> – säännölliset raha-avustukset ydinperheen ulkopuolisille lähisukulaishuolitukselle (yleistä joissakin kehitysmaissa ja erityisesti siirtotyöntekijöiden keskuudessa)
Kotitalouden koko	<ul style="list-style-type: none"> – vähintään 4-henkinen perhe (2 aikuista ja 2 lasta) – kahta useampi lapsi, mikäli alueen perheissä on tyypillisesti enemmän lapsia elätettävänä
Tuloa ansaitsevien määrä kotitaloudessa	<ul style="list-style-type: none"> – 1,X kokoaikaista työntekijää per kotitalous (alueellisia keskimääriä vastaava kokoaikaisten työntekijöiden vastinearvo) – voidaan laskea tai johtaa työllisyys- ja työttömyysasteita ja tyypillistä työtuntimäärää koskevan tilasto- tai muun tiedon perusteella – mittapuuna 1,5 elättäjää (vastinearvo ei yleensä voi olla tätä huomattavasti korkeampi); tätä suurempi luku tulee perustella ja varmistua sidosryhmien kanssa siitä, että se todella edustaa ihmisten pidemmän aikavälin työssäkäyntiä ja työmäärää riittävän suurella alueella – TAI: yksinkertaistuksena voidaan käyttää oletusta 1,5 kokoaikaisesta työntekijästä (1 kokoaikainen ja 1 osa-aikainen) mikäli se vastaa suurin piirtein alueen keskimäärää eikä ole sen yli (varmistettava palkan riittävyys lastenhoitoon) – TAI: yksinkertaistuksena voidaan käyttää myös oletusta, jossa ei huomioida toisen vanhemman tuloja lainkaan, jolloin elinkustannuksina ei tarvitse huomioida lastenhoitokuluja (myös oletuksen mahdollisista vähäisistä vaikutuksista muiden kotitalouden kulujen – kuten puolison liikkumiskulujen – arvioimiseen voidaan keskustella työntekijöiden ja sidosryhmien kesken)
Työtunnit	<ul style="list-style-type: none"> – palkka ansaittava normaalien työtuntien puitteissa eli säännöllisenä työaikana (ei ylitöitä) – ehdoton enimmäismäärä 48 tuntia viikossa
Luontoisedut	<ul style="list-style-type: none"> – palkkaa voidaan maksaa osaksi luontoisetuina vain, jos ne ovat lainmukaisia, reiluja ja kohtuullisia (säännöllisiä, sopivia ja hyödyllisiä, tavanomaisia, riittävän hyvätaoisia, kohtuuden mukaan arvostettuja) – luontoisetuina palkkaa voidaan maksaa vain pieni osuus, sillä työntekijöiden vapaus käyttää ansioitaan haluamallaan tavalla on turvattava (kokonaisuudessaan max 30 %) – bonuksia, tukia ja muita peruspalkan lisiä ei tule sisällyttää elämiseen riittävän palkan laskelmaan, koska ne ovat tavanomaisesti epäsäännöllisiä, määrältään vaihtelevia, ehdollisia ja epävarmoja
Verot ja muut pakolliset maksut	<ul style="list-style-type: none"> – palkkalaskelmaan on lisättävä lakisääteiset ja muut pakolliset maksut, kuten verot ja sosiaaliturvamaksut (terveys- ja työttömyysvakuutusmaksut, työeläkemaksut, jne.). – myös esimerkiksi ammattiliiton jäsenmaksut ja työntekijältä perittävät dokumentti- ja rekrytointimaksut, täydennyskoulutusmaksut ja muut työnantajalle kuuluvat työntekijälle aiheutuvat piilokulut huomioitava tapauskohtaisesti
Inflaatiotarkistus	<ul style="list-style-type: none"> – säännöllisesti ja vähintään vuosittain – vuosisykliä aiemmin kuluttajahintojen nopean ja suhteellisen suuren nousun vuoksi
Palkkalaskelman läpinäkyvyys	<ul style="list-style-type: none"> – laskelman tulee olla hyvin dokumentoitu – laskelman tulee olla läpinäkyvä: metodologia, käytetyt oletukset ja tietolähteet tulee kuvata yksityiskohtaisesti ja avoimesti
Sidosryhmien konsultointi	<ul style="list-style-type: none"> – työntekijöitä, ammattiliittoja ja kansalaisjärjestöjä osallistettava palkkalaskelman tekemiseen ja sen riittävyyden tarkistamiseen
Kollektiivisen neuvotteluoikeuden kunnioittaminen	<ul style="list-style-type: none"> – elämiseen riittävän vähimmäispalkan määrittämisellä ei voi korvata ammatillista järjestäytymistä ja kollektiivista sopimista

8. Suositukset

SUOSITUKSET YRITYKSILLE ELÄMISEEN RIITTÄVÄN PALKAN MAKSAMISEKSI

- Yrityksen on määriteltävä aluekohtainen elämiseen riittävän palkan vähimmäistaso ja sitouduttava sen maksamiseen koko arvoketjussaan. Yritys voi noudattaa saatavilla olevaa palkkalaskelmaa tai tehdä/teettää oman palkkalaskelman, joka täyttää edellä todetut elämiseen riittävän palkan ihmisoikeusperustaiset kriteerit.
- Työntekijöitä, ammattiliittoja ja kansalaisjärjestöjä on osallistettava palkkalaskelmien tekemiseen ja niiden tarkistamiseen. Yrityksen on kunnioitettava järjestäytymisvapautta ja kollektiivista neuvotteluoikeutta ja varmistettava, että myös sen liikekumppanit kunnioittavat näitä työntekijöidensä ihmisoikeuksia.
- Yrityksen on arvioitava huolellisesti liiketoimintansa riittämättömälle palkkaukselle altistavat riskit ja vaikutukset sekä kartoitettava vaikutusmahdollisuutensa elämiseen riittävän palkan maksamiseksi koko sen arvoketjussa.
- Yrityksen tulee toimia palkanmaksun suhteen avoimesti ja läpinäkyvästi. Sen tulee julkistaa alihankintaketjunsä ja asettaa konkreettisia ja aikatauluun sidottuja mitattavia toimenpiteitä, joiden avulla palkkoja nostetaan vaiheittain arvoketjun eri työntantajien toimesta kohti elämiseen riittävää palkkatasoa.
- Yrityksen on esimerkiksi muutettava ostokäytäntöjään, jotta elämiseen riittävän palkan maksaminen on mahdollista tuotantoketjujen alkupäässä.
- Yrityksen on myös varmistettava sopimusehdoin ja auditoinnein, että elämiseen riittävää palkkaa todella maksetaan, ja puuttuva riittämättömiin palkkoihin, mikäli niitä esiintyy.
- Nykyisiltä auditointijärjestelmiltä on vaadittava enemmän ja niiden kriteereihin on lisättävä sitova vaatimus elämiseen riittävästä palkasta. Yritysten on tarvittaessa toteutettava omia riskimaissa sijaitsevien tehtaiden palkkausta parantavia hankkeita yhdessä muiden alan toimijoiden kanssa.

SUOSITUKSET PÄÄTTÄJILLE

- YK:n ihmisoikeuksia ja yritystoimintaa koskevien ohjaavien periaatteiden toimeenpanon tavoitteena tulee olla sitovan yritys vastuusääntelyn kehittäminen, jolla edistetään yritysten vastuuta elämiseen riittävästä palkasta ja muista ihmisoikeusvaikutuksista tuotantoketjuissa.
- Keskeistä on laatia yrityksille sitova standardi ihmisoikeusriskien arviointiin, tuoda ihmisoikeusriskit sitovan yritysraportoinnin piiriin sekä kehittää oikeussuojakeinoja ihmisoikeusloukkauksien uhreille.
- Valtion vienninedistämispalveluissa tulee tarjota yrityksille tukea ihmisoikeuksien huomioiseksi ja elämiseen riittävä palkan maksamisen varmistamiseksi.
- Suomen on edistettävä elämiseen riittävää vähimmäispalkkaa myös aktiivisen diplomatian avulla niissä tuotantomaissa, joissa vähimmäispalkat ja vallitsevat palkat ovat riittämättömiä elämiseen.

SUOSITUKSET KANSALAISILLE

- Yrityksiltä tulee vaatia lisää tietoa niiden alihankkijoista ja niiden maksamista palkoista. Sosiaalinen media on tehokas väylä tietojen pyytämiseen ja vastuullisuutta koskevan palautteen antamiseen.
- Päätäjiltä tulee vaatia kunnianhimoista yritys vastuusääntelyä. Ihmisoikeusriskien arvioiminen ja ihmisoikeusriskeistä raportointi tulee säätää pakolliseksi suurille riskimaissa toimiville yrityksille.

Lähteet

- ALaRM, Prasanna R.P.I.R. ja Gowthaman, B., 2006, Sector Specific Living Wage for Sri Lankan Apparel Industry Workers, saatavilla osoitteessa: https://archive.cleanclothes.org/documents/06-ALaRM_LIVING_WAGE_sri_lanka.pdf
- Anker R. ja M., 2014, Living Wage for rural Malawi with Focus on Tea Growing area of Southern Malawi, saatavilla osoitteessa: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/LivingWage-Report_Malawi.pdf
- Anker R. ja M., 2014, Living Wage for Kenya with Focus on Fresh Flower Farm area near Lake Naivasha, saatavilla osoitteessa: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/LivingWage-Report_Kenya.pdf
- Bhattacharjee, A. ja Roy, A., 2012, Asia Floor Wage and global industrial collective bargaining, teoksessa ILO, 2012, Social justice and growth: The role of the minimum wages, saatavilla osoitteessa: http://apirnet.ilo.org/resources/social-justice-and-growth-the-role-of-the-minimum-wage/at_download/file1 (viitattu 12.1.2015)
- Brenner, M., University of Massachusetts, 2002, Defining and Measuring a Global Living Wage: Theoretical and Conceptual Issues, saatavilla osoitteessa: http://www.peri.umass.edu/fileadmin/pdf/gls_conf/glw_brenner.pdf
- BSCI, FAQ, <http://www.bsci-intl.org/resources/faq> (viitattu 25.11.2014)
- BSCI, Position on wages, 11/2009, <http://www.bsci-intl.org/resources/bsci-positions> (viitattu 29.1.2015)
- BSCI, Code of Conduct 1/2014, saatavilla osoitteessa: file:///C:/Users/Henri/Downloads/3.bsci_code_of_conduct_2014.pdf
- Clean Clothes Campaign, Living Wage, <http://www.cleanclothes.org/livingwage/calculating-a-living-wage> (viitattu 28.10.2014)
- Centre for Research in Social Policy, A Minimum Income Standard for the UK, <http://www.lboro.ac.uk/research/crsp/mis/> (viitattu 10.2.2015)
- Clean Clothes Campaign, 2005, The Business Social Compliance Initiative (BSCI), A Critical Perspective, saatavilla osoitteessa: <https://www.cleanclothes.org/resources/publications/05-050bsci-paper.pdf>
- Clean Clothes Campaign, 2014, Tailored wages, saatavilla osoitteessa: <http://www.cleanclothes.org/livingwage/tailoredwages/tailored-wage-report-pdf>
- Clothesource, 13.10.2009, How realistic is an Asian Floor Wage?, <http://clothesource.net/opinion/how-realistic-is-an-asian-floor-wage-2/> (viitattu 4.1.2015)
- Davis, A., Hirsch, D. ja Padley, M., Joseph Rowntree Foundation, 2014, A Minimum Income Standard for the UK in 2014, saatavilla osoitteessa: <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/Minimum-income-standards-2014-FULL.pdf>
- Ethical Trading Initiative, ETI Base Code, <http://www.ethicaltrade.org/eti-base-code> (viitattu 11.12.2014)
- Ethical Trading Initiative, ETI's expectations of members regarding the ETI Base Code clause on living wages, saatavilla osoitteessa: http://www.ethicaltrade.org/sites/default/files/resources/ETI%20Living%20Wage%20Expectations_2.pdf
- Fair Labor Association, Workplace Code of Conduct, saatavilla osoitteessa: http://www.fairlabor.org/sites/default/files/fla_code_of_conduct.pdf
- Fair Wear Foundation, 2012, Climbing the Ladder to Living Wages, saatavilla osoitteessa: <http://www.fairwear.org/ul/cms/fck-uploaded/documents/policydocs/ClimbingtheLadderReport.pdf>

- Fair Wear Foundation, 2014, Brand Performance Check Guide for Affiliates, saatavilla osoitteessa: <http://www.fairwear.org/ul/cms/fck-uploaded/documents/PerformanceChecks/2014/FWFBrandPerformanceCheckGuideOnlineMay2014.pdf>
- FAO, Latham, M., 1997, Human Nutrition in the Developing World, FAO Food and Nutrition Series No.29, <http://www.fao.org/doCrEp/W0073e/w0073e00.htm> (viitattu 8.12.2014)
- FAO/WHO/UNU, 2001, Human energy requirements, <http://www.fao.org/docrep/007/y5686e/y5686e00.htm> (viitattu 30.1.2015)
- FAO/WHO/UNU, 2007, Protein and amino acid requirements in human nutrition, saatavilla osoitteessa: http://whqlibdoc.who.int/trs/WHO_TRS_935_eng.pdf?ua=1
- FAO, Milk production from the indigenous Malawi goat, <http://www.fao.org/docrep/x5661e/x5661e0n.htm#sanitary%20and%20hygienic%20related%20issues%20in%20milk%20marketing> (viitattu 16.1.2015)
- FAO, Milk processing requirements for satisfying the demand for milk in Malawi, <http://www.fao.org/docrep/x5661e/x5661e0n.htm> (viitattu 2.1.2015)
- FAOSTAT, Food Balance Sheets, http://faostat3.fao.org/faostat-gateway/go/to/download/FB/*E (viitattu 12.12.2014)
- Farrigan, T. L., ja Glasmeier, A. K., 2001, Living Wage and Job Gap Study Beaufort County, South Carolina, saatavilla osoitteessa: http://povertyinamerica.mit.edu/products/publications/beaufort_living_wage/beaufort_living_wage.pdf
- Finnwatch, 2012, Menetetty vallankumous, Ihmisoikeusloukkaukset arkipäivää Bangladeshin tekstiiliteollisuudessa työkenteleville naisille, saatavilla osoitteessa: <http://www.finnwatch.org/images/pdf/bangladeshweb.pdf>
- Finnwatch, 2013, Stora Enso ja ihmisoikeudet, saatavilla osoitteessa: http://www.finnwatch.org/images/pdf/stora_enso_intiassa_web.pdf
- Finnwatch, 2014, Kirjoja Kiinasta, Suomessa toimivien kustantamojen vastuullisuus, saatavilla osoitteessa: <http://www.finnwatch.org/images/pdf/KustannusWeb-2.pdf>
- Finnwatch, 2014, Viidakonlait, Palmuöljyosojen vastuullisuus Suomessa, saatavilla osoitteessa: http://www.finnwatch.org/images/pdf/palmuoljy_web.pdf
- Finnwatch, 11.4.2014, Halpoja vaatteita elämiseen riittävällä palkalla? <http://www.finnwatch.org/fi/uutiset/115-halpoja-vaatteita-elaemiseen-riittaevaellae-palkalla?> (viitattu 5.2.2015)
- Forbes, 26.6.2014, IKEA Joins Movement of Minimum Wage Increase, <http://www.forbes.com/sites/nicoleleinbachreyhle/2014/06/26/ikea-joins-movement-minimum-wage-increase/> (viitattu 18.11.2014)
- Fortune, 2.7.2014, Helping the world's poor, via cell phones, <http://fortune.com/2014/07/02/helping-the-worlds-poor-via-cell-phones/> (viitattu 30.1.2015)
- Hirsch, D., 2013, A Minimum Income Standard for the UK in 2013, saatavilla osoitteessa: <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/income-living-standards-full.pdf>
- Houston Chronicle, Minimum Wage: Pros & Cons, <http://smallbusiness.chron.com/minimum-wage-pros-cons-2765.html> (viitattu 8.1.2015)
- ILO, Q&As on Business, Wages and Benefits, http://www.ilo.org/empent/areas/business-helpdesk/faqs/WCMS_DOC_ENT_HLP_WAG_FAQ_EN/lang--en/index.htm#Q3 (viitattu 14.1.2015)
- ILO, Normlex, Ratifications of C131 - Minimum Wage Fixing Convention, 1970 (No. 131), http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312276:NO (viitattu 30.12.2014)
- ILO, 2007, Working Time Around the World: Main findings and policy implications, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_082838.pdf

- ILO, Global Wage Report, 2008/09, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_100786.pdf
- ILO, Anker, R., 2005, A new methodology for estimating internationally comparable poverty lines and living wage rates, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.int/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---integration/documents/publication/wcms_079165.pdf
- ILO, Anker, R., 2011, Estimating a living wage: A methodological review, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf
- ILO, Grimshaw, D., 2011, What do we know about low-wage work and low-wage workers? Analysing the definitions, patterns, causes and consequences in international perspective, saatavilla osoitteessa: <https://research.mbs.ac.uk/european-employment/Portals/0/docs/gendersocial/ILO%20Paper%202011%20-%20CWES28.pdf>
- ILO, 2012, Social justice and growth: The role of the minimum wages, saatavilla osoitteessa: http://apirnet.ilo.org/resources/social-justice-and-growth-the-role-of-the-minimum-wage/at_download/file1 (viitattu 12.1.2015)
- ILO, 2014, Global Wage Report 2014/15, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_324678.pdf
- ISEAL Alliance, 9.6.2014, Living Wage and the Textiles Sector: the best wage is a negotiated one, <http://www.isealalliance.org/online-community/blogs/living-wage-and-the-textiles-sector-the-best-wage-is-a-negotiated-one> (viitattu 29.1.2015)
- ISEAL Alliance, 2014, A Shared Approach to Estimating Living Wages, Short description of the agreed methodology, saatavilla osoitteessa: <http://www.isealalliance.org/sites/default/files/Descripton%20of%20Living%20Wage%20Methodology%2020131124.pdf>
- Just Economics, About Living Wage, <http://justeconomicswnc.org/about-living-wage/> (viitattu 2.1.2015)
- Kepa, 9.5.2014, Puolittuiko äärimmäinen köyhyys viime viikolla?, <http://www.kepa.fi/uutiset/1070> (viitattu 29.1.2015)
- Kuluttajatutkimuskeskus, Lehtinen, A. & kumpp., 2010, Mitä eläminen maksaa? Kohetuullisen minimin viitebudjetit, https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152360/Mita_elaminen_maksaa.pdf?sequence=1 (viitattu 9.2.2015)
- Living Wage Calculator, Introduction to the Living Wage Calculator, <http://livingwage.mit.edu> (viitattu 16.11.2014)
- Living Wage Commission, 2014, Work that pays, The Final Report of the Living Wage Commission, saatavilla osoitteessa: http://livingwagecommission.org.uk/wp-content/uploads/2014/06/Work-that-pays_The-Final-Report-of-The-Living-Wage-Commission_w-3.pdf
- LivingWageIndicator, FAQ Living Wage, <http://www.wageindicator.org/main/salary/living-wage/faq-living-wage> (viitattu 12.11.2014)
- MaCurdy, T., 2014, How Effective Is the Minimum Wage at Supporting the Poor?, saatavilla osoitteessa: <http://faculty.chicagobooth.edu/workshops/econ-policy/PDF/Macurdy%20presentation.pdf>
- Marketplace, 6.8.2014, Meet the woman behind Ikea's living wage calculator, <http://www.marketplace.org/topics/business/meet-woman-behind-ikeas-living-wage-calculator> (viitattu 18.11.2014)
- Mayneris, F., Poncet, S., Zhang, T., 2014, The cleansing effect of minimum wage Minimum wage rules, firm dynamics and aggregate productivity in China, saatavilla osoitteessa: http://www.wto.org/english/res_e/reser_e/gtdw_e/wkshop14_e/florian_mayneris_e.pdf
- Merk, J., AFW, 2009, Stitching a Decent Wage Across Borders, The Asia Floor Wage Proposal, saatavilla osoitteessa: <http://www.cleanclothes.org/resources/publications/afw.pdf>

- Oxfam, 2014, Steps towards a living wage in global supply chains, saatavilla osoitteessa: http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/ib-steps-towards-living-wage-global-supply-chains-101214-en.pdf
- Guardian, 7.9.2008, UN says eat less meat to curb global warming, <http://www.theguardian.com/environment/2008/sep/07/food.foodanddrink> (viitattu 22.1.2015)
- Rautiainen, P., 2013, Perusoikeuksien heikennyskielto, http://www.academia.edu/5354604/Perusoikeuden_heikennyskielto (viitattu 30.12.2014)
- Schmitt, J., Center for Economic and Policy Research, 2013, Why Does the Minimum Wage Have No Discernible Effect on Employment?, saatavilla osoitteessa: <http://www.cepr.net/documents/publications/min-wage-2013-02.pdf>
- Settrini, G., 2005, Wages in the Apparel Industry: What Constitutes a Decent Standard?, The Background Paper for the Jo – In MIT meeting on Exploring Common Approaches to Corporate Accountability and Workers Rights, saatavilla osoitteessa: <http://www.jo-in.org/pub/docs/JOIn-MIT-livingwages2005.pdf>
- Social Accountability International, SA8000 Guidance – 2014 Standard, saatavilla osoitteessa: http://sa-intl.org/_data/n_0001/resources/live/SA8000ConsolidatedGuidance2013.pdf
- Tilastokeskus, Kuluttajahintaindeksi, <http://www.stat.fi/meta/til/khi.html> (viitattu 14.1.2015)
- Tilastokeskus, Okkonen, M. ja Sauri, H., 2013, Talouskriisi sosiaali-indikaattorien valossa, http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_001.html?s=0 (viitattu 5.1.2015)
- Tilastokeskus, Pienituloisuuden kehitys Suomessa 1987–2013, http://www.stat.fi/til/tjt/2013/01/tjt_2013_01_2014-12-19_kat_001_fi.html (viitattu 9.1.2014)
- Työ- ja elinkeinoministeriö, 2013, Yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet: Yhdistyneiden kansakuntien ”suojele – kunnioita – korjaa” -kehysten täytäntöönpano, saatavilla osoitteessa https://www.tem.fi/files/37713/TEM-rap_36_2013_web_30.1.2014.pdf
- UN-Habitat, 2010, The Right to Adequate Housing, saatavilla osoitteessa: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS21_rev_1_Housing_en.pdf
- UN, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, Statement on the obligations of States parties regarding the corporate sector and economic, social and cultural rights, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.2011.1-ENG.doc> (viitattu 9.2.2015)
- UN, 2012, The Corporate Responsibility to Respect Human Rights, An Interpretive Guide, http://www.ohchr.org/documents/publications/hr.pub.12.2_en.pdf
- UTZ Certified, Code of Conduct FAQ, <https://utzcertified-trainingcenter.com/home/index.php/en/code-of-conduct-faq> (viitattu 11.12.2014)
- UTZ Certified Code of Conduct, saatavilla osoitteessa: <https://www.utzcertified.org/attachments/article/2172/CoC-Summary.pdf>
- WageIndicator Foundation, Guzi, M., 2013, Estimating Living Wage Globally - 65 countries, saatavilla osoitteessa: http://www.wageindicator.org/documents/publicationslist/publications-2013/Estimating%20Living%20Wage%20Globally_201311.pdf
- WageIndicator Foundation, Guzi, M. ja Kahane, M., 2014, WageIndicator Living Wages, Methodological Note, saatavilla osoitteessa: http://www.wageindicator.org/documents/publicationslist/publications-2014/141110-Living-Wage-Method_FINAL.pdf
- Washington Post, 26.6.2014, Ikea to raise workers' pay to a 'living wage', <http://www.washingtonpost.com/blogs/on-leadership/wp/2014/06/26/ikea-to-raise-workers-pay-to-a-living-wage/> (viitattu 18.11.2014)

WHO/FAO, 2003, Diet, Nutrition, and the Prevention of Chronic Disease, Report of a Joint WHO/FAO Expert Consultation, saatavilla osoitteessa: http://whqlibdoc.who.int/trs/who_trs_916.pdf

World Bank, 2007, Malawi Poverty and Vulnerability Assessment: Investing in Our Future, Synthesis Report, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/7557/365460vol1010E1disclosed09130120081.pdf?sequence=1> (viitattu 18.11.2014)

World Bank, Haughton, J-, Khandker, S.R., 2009, Handbook on Poverty + Inequality, saatavilla osoitteessa: http://siteresources.worldbank.org/INTPA/Resources/429966-1259774805724/Poverty_Inequality_Handbook_Ch03.pdf

World Bank, Inflation, consumer prices (annual %), <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG/countries/1W?display=graph> (viitattu 14.1.2014)

Yale University, Schultz, P., 2007, Fertility in Developing Countries, saatavilla osoitteessa: <http://www.econ.yale.edu/~pschultz/cdp953.pdf> (viitattu 5.2.2015)

YLE, 15.9.2014, Neste Oilin alihankkijat käyttävät lapsityövoimaa, <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/09/15/neste-oilin-alihankkijat-kayttavat-lapsityovoimaa> (viitattu 8.1.2014)

Finnwatch ry
Pääskylänrinne 7 B 62
00550 Helsinki
info@finnwatch.org
www.finnwatch.org